

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

FEMİNİZM VE TERÖR: KOLOMBİYA BARIŞ SÜRECİNİ FEMİNİST TEORİ
ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Melek Şeyda ÖZTÜRK

GAZİANTEP-2021

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

FEMİNİZM VE TERÖR: KOLOMBİYA BARIŞ SÜRECİNİ FEMİNİST TEORİ
ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Melek Şeyda ÖZTÜRK
182124114

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Mehmet Emin ERENDOR

GAZİANTEP-2021

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Feminizm ve Terör: Kolombiya Barış Sürecini Feminizm Teorisi Çerçevesinde Değerlendirmek” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

30.03.2021

Melek Şeyda ÖZTÜRK

ÖNSÖZ

Hazırladığım tez çalışmasının her aşamasında yanımda olan, bilgisini, tecrübesini ve sabrını benden hiç esirgemeyen, desteğini süreç boyunca içten hissettiğim saygıdeğer ve değerli tez danışmanım Doç. Dr. Mehmet Emin Erendor hocama, yüksek lisans sayesinde tanıştığım, benden dostluğunu ve desteğini esirgemeyen kıymetli arkadaşım Nezihe Kazancı'ya ve yüksek lisans eğitimine başlamam konusunda beni yüreklendiren desteklerini ve inancını benden hiç esirgemeyen aileme sonsuz teşekkür ederim. Çalışmamın bilime katkıda bulunması ve kadınların ayrımcılığa uğramadığı hiçbir şekilde şiddete maruz kalmadığı bir dünya dileklerimle.

Gaziantep,2021

Melek Şeyda Öztürk

ÖZET

Kolombiya'daki iç çatışmalar neredeyse yarım asırdan fazla sürmüştür. Çatışmaların başlamasından barış görüşmelerine kadar milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, yerlerinden edilmiş ve insan hakları ihlalleri yaşanmıştır. Bu süreçten en fazla etkilenen gruplardan birisi olan kadınlar, bu iç çatışma sürecinde hem aktör hem de mağdur konumunda olmuşlardır. Bu çatışmalarda yaşanan gelişmeler, çatışmaların siyasal, sosyolojik, ekonomik ve ideolojik kökenleri, barış sürecinde hangi evrelerden geçildiği, kimlerin dahil olduğu ve kadınların sürece olan etkisi araştırma konusu olmaktadır. Çatışmalar boyunca çeşitli işkencelere, cinsel şiddete ve ayrımcılığa maruz kalan kadınlar, barış sürecinde etkin rol oynamışlardır. Kolombiya'da gerçekleşen başarısız barış görüşmelerinin ardından 2012'de başlayan müzakerelerin ardından 2016'da Kolombiya hükümeti ile FARC arasında nihai barış anlaşması imzalanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Şiddet, Barış, Kolombiya, FARC

ABSTRACT

Internal conflicts in Colombia have lasted for almost half a century. From the beginning of the conflict to the peace talks, millions of people have lost their lives, been displaced and human rights violations have been experienced. Women, one of the groups most affected by this process, have been both actors and victims during this internal conflict process. The developments in these conflicts, the political, sociological, economic and ideological roots of the conflicts, the phases in the peace process, who are involved and the effect of women on the process are the subject of research. Women who were subjected to various kinds of torture, sexual violence and discrimination during the conflict played an active role in the peace process. After the unsuccessful peace negotiations in Colombia, the final peace agreement was signed between the Colombian government and the FARC in 2016, following the negotiations that started in 2012.

Key Words: Women, Violence, Peace, Colombia, FARC

İÇİNDEKİLER

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi	4
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.3. Araştırmanın Varsayımları	6
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	6
1.5. Araştırmanın Yöntemi.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	8
KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Feminizm Kavramı.....	8
2.1.1. Birinci Dalga Feminizm	11
2.1.2. İkinci Dalga Feminizm.....	13
2.2.3. Üçüncü Dalga Feminizm.....	14
2.2. Terör ve Terörizm Kavramı	16
2.3. Terörün Unsurları	18
2.3.1. İdeolojik Unsur.....	19
2.3.2. Örgüt Unsuru.....	20
2.3.3. Şiddet (Eylem) Unsuru.....	21
2.3.Feminizm Teorisi Çerçevesinde Terör Kavramının Analizi	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	27
KOLOMBİYA İÇ SAVAŞININ TARİHSEL ANALİZİ	27

3.1. Kolombiya'ya Genel Bir Bakış	27
3.2. Kolombiya İç Savaşı Tarihsel Arka Plan	29
3.2.1. 1800-1914 Dönemi.....	30
3.2.2. La Violencia(Şiddet) Dönemi	32
3.2.3. FARC'ın Doğuşu ve Örgüte Genel Bakış	33
3.3. Çatışma ve Çözümünde Yer Alan Temel Aktörler	38
3.3.1. Silahlı Güçler.....	38
3.3.1.1. FARC(Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri)	38
3.3.1.2. ELN (Ulusal Kurtuluş Ordusu)	38
3.3.1.3. EPL (Popüler Özgürlük Ordusu) ve M-19	39
3.3.1.4. AUC (Birleşik Savunma Birlikleri).....	39
3.3.2. Siyasi Partiler	40
3.3.2.1. Kolombiya Liberal Partisi (Colombian Liberal Party).....	40
3.3.2.2. Kolombiya Muhafazakar Partisi(Colombian Conservative Party).....	40
3.3.2.3.Ulusal Birlik Sosyal Partisi(Social Party of National Unity)	40
3.3.3. Uluslararası Örgütler, Bölgesel Örgütler, Sivil Toplum Kuruluşları ve Katolik Kilisesi.....	41
3.3.4. ABD	42
3.4. Kolombiya'da Müzakereci Barış Denemeleri.....	42
3.4.1.Müzakere Süreci.....	43
3.4.1.1. Betancur Dönemi (1982-1986).....	43
3.4.1.2. Gaviria Dönemi (1990-1994)	43
3.4.1.3.Pastrana Dönemi (1998-2002)	44
3.4.1.4. 2002 Mevcut Durum	46
3.4.1.5. Santos Dönemi ve Barışa Giden Yol.....	48
3.4.2. Barış için Referandum.....	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 56

FEMİNİZM TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE KOLOMBİYA BARIŞ SÜRECİ 56

4.1. Kolombiya İç Savaşının Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri	56
4.2. Kolombiya Barış Sürecinde Toplumsal Cinsiyet	59
4.2.1. Kolombiya'da Barışın İnşası Ve Barış Yapmada Kadınlar	59
4.2.2. Kolombiya Barış Sürecinde Kadın Gruplarının Rolü	61

4.2.2.1. Siyasi katılım.....	61
4.2.2.2. Toprak Reformunun Toplumsal Cinsiyet Perspektifi	63
4.2.2.3. Yasadışı Uyuşturucu Ticareti ve Kadınlar	65
4.2.2.4. Mağdurlar	67
4.4. Çatışmanın Sonlandırılması Ve Anlaşmanın Uygulanması	69
BEŞİNCİ BÖLÜM	74
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	80

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. FARC İle Yapılan Son İki Barış Müzakeresi'nin Farklılıkları.....	51
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kolombiya Coğrafi Konumu.....	28
Şekil 2. FARC'ın Etkin Olduğu Bölgeler.....	35
Şekil 3. FARC Detaylı Örgütsel Yapı.....	37
Şekil 4. Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (1998).....	44
Şekil.5 : Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (2002).....	47
Şekil 6. Son Barış Müzakereleri Sürecinin Aşamaları.....	48
Şekil 7. Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (2015).....	53
Şekil 8. Referandum Sonuçları (2016).....	54
Şekil 9. Çatışma Sürecinin Kurbanları.....	57
Şekil 10.Yasa Dışı Uyuşturucu Probleminin Çözülmesi Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Mayıs 2018).....	67
Şekil 11.Uygulama, Doğrulama ve Kamu Onayı Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Mayıs 2018)).....	71
Şekil 12.Uygulama, Doğrulama ve Kamu Onayı Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Nisan 2019)	72
Şekil 13.Anlaşmanın Genel Uygulanması ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Uygulama(Aralık 2016-Temmuz 2020).....	73

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AUC	: Birleşik Savunma Birlikleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CSIVI	: Özel Kadın Forumu (Intancia Especial de Mujeres)
ELN	: Ejército de Liberación Nacional(Kolombiya Ulusal Kurtuluş Ordusu)
EPL	: Maoçu Halk Kurtuluş Ordusu
FAO	: Gıda Tarım Örgütü
FARC-EP	:Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-Ejército del Pueblo (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri)
İRA	: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
LGBT	: Lezbiyen , Gey , Biseksüel ve Transgender
LGBTQİ+	:Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Travesti, Transeksüel, Intersex, Queer
OHCR	:Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
SDE	: Stratejik Düşünce Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
UN WOMEN	: Cinsiyet eşitliği konusunda BM Kadın birimi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bireyler ve gruplar arasındaki çatışma ve mücadeleler insanlık tarihinin başlangıcından beri süregelmektedir. İlk çağlardan itibaren insanlar temel olarak çıkar çatışmaları olmak üzere çeşitli sebeplerden ötürü çatışma içerisine girmişlerdir. Çatışmalar ilerleyen dönemlerde farklı yapılar çerçevesinde kendisine yer bulmuş ve terör olgusu da bunlardan birisi olmuştur. Zaman içerisinde yapısında ya da saldırı türlerinde değişimler meydana gelmiş olsa da insanlığın büyük yaralar almasına neden olan en büyük sorunlardan birisi olarak ön plana çıkmaktadır.

Özellikle 21. Yüzyıla gelindiğinde yaşanan teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin de etkisiyle yaşam kalitesi gelişmiş devletler ve bireyler arasındaki iletişim kuvvetlenmiştir. Fakat küreselleşme barışı getirmemiş savaşların azalmasına neden olurken yerini devlet ve devlet dışı aktörlerin çatışmasına, terörizme bırakmıştır. Kolombiya’da yaşanan hükümet ile devlet dışı aktör olan FARC örgütü arasındaki çatışmalar da bunların bir örneğidir.

Kolombiya hükümeti ile FARC arasındaki çatışmalar Latin Amerika’nın en uzun süren çatışması olarak telafisi zor ekonomik ve insani kayıplara neden olmuş, ülkede kaos, güvensizlik ve istikrarsızlık havasını yükseltmiştir. Çatışmanın tarihsel arka planına bakıldığında Kolombiya’nın jeostratejik konumu ve ülkenin bağımsızlığına kavuştuğu 1800’lü yıllardan gelen siyasi oluşum ve adaletsiz toprak dağılımı gibi sebepler uzun yıllar süren çatışma ortamına zemin oluşturmuştur.

Kolombiya’da iki kutuplu siyasi sistemin varlığı söz konusudur ve Liberal ve Muhafazakâr görüşe sahip bu iki kutuplu siyasi kanadın arasındaki siyasi mücadeleler günümüze kadar gelen çatışma ortamının temelini oluşturmuşlardır (Türkoğlu, 2014: 4). Öncelikle kırsalda yaşayan halkın toprak mücadelesi olarak başlayan çatışmalar 1940’lı yıllara gelindiğinde La Violencia (şiddet dönemi) ile yüksek yoğunluğa ulaşmış, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine ve ağır kayıplara sebebiyet vermiştir.

Kolombiya’da La Violencia dönemi devam ederken aynı zamanda askeri darbe de yaşamıştır. Askeri yönetimin müdahalesiyle çatışmalar azalmış ancak sonlanmamıştır. Ulusal cephe olarak adlandırılan bu dönemde iki siyasi partinin eşit temsiline dayalı bir yeni idare

sistemi oluşturulmuş ve ilk silahlı örgütler bu dönemde kurularak hükümet ile mücadele etmeye başlamışlardır. Kurulan bu örgütler arasındaki FARC örgütü, 52 yıllık çatışmanın başrollerinden birisi olmuştur.

Resmi olarak 1964 yılında kurulan örgütün temel amacı mevcut rejime son vererek Marksist-Lennist ideolojiye sahip yeni bir düzen kurmaktır. Örgüt Kolombiya'daki ekonomik eşitsizliğe karşı kurulmuş, fakir halkı devlete karşı savunduklarını ve sosyalist bakış açısı ile toplumsal adaleti sağlamayı hedeflediklerini bildirmişlerdir (Köksoy, 2017: 203). FARC örgütü özellikle haklarını savunduğunu söylediği köylüler başta olmak üzere ülkenin birçok bölgesinden destek almıştır. Bunun sonucunda Kolombiya'nın hatta dünyanın en etkili ve en geniş silahlı terör örgütlerinden birisi haline gelmiştir.

Kolombiya'da uzun yıllar süren silahlı çatışma ortamının ardından çatışmaların sonlandırılması ve barışı inşa etmek amacıyla dört resmi barış müzakeresi girişimi gerçekleştirilmiştir (Çınar ve Avcı, 2017: 232). Bu müzakerelerden ikisi 1982-1986'da Belisario Betancur başkanlığı döneminde yapılmış ve kısa süren bir ateşkesin ardından barışın sürekliliğinin sağlanması konusunda başarılı olunamamıştır (Brittain, 2010: 120). Bunların ardından Cesar Gaviria başkanlığı döneminde FARC-EP ile müzakereler gerçekleştirilmiş ve yine başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dönemin en dikkat çeken detayı uyuşturucu ile mücadelede kat edilen başarı olmuştur. Son olarak ise 1997'de başkanlığa gelen Andrés Pastrana döneminde somut adımlar atılmış, silahtan arındırılmış bölge oluşturulmuş ve burada FARC-EP ile bir araya gelmiştir. Fakat bu çalışmalar da sonuçsuz kalmış, çatışma ortamına geri dönmüştür. Bu başarısız barış girişimlerinin ardından 2010 yılında Kolombiya devletinin başına gelen Juan Manuel Santos Calderon, 2012 yılına gelindiğinde FARC örgütü ile yeniden barış müzakerelerinin resmen başladığını duyurmuştur. Görüşmeler Oslo'da (Norveç) başlayıp, Havana (Küba)'da devam etmiştir (Sezek, 2020; Democratic Progress Institute, 2013).

Görüşmeler sonucunda Kasım 2016'da 52 yıllık çatışmayı sona erdiren anlaşma imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında beş temel konu üzerinde durulmuştur. Bunlar, kapsamlı tarımsal reform, FARC örgütünün siyasete katılımı, çatışmanın sona erdirilmesi, yasadışı uyuşturucu ile mücadele ve mağdurlardan oluşmaktadır.

Kolombiya barış süreci, çatışma mağdurlarının barış müzakerelerine katılımının sağlanması nedeniyle diğer barış süreçlerinden ayrılmaktadır. Bunun yanında anlaşmada

toplumsal cinsiyet yaklaşımı benimsenmiş, kadınlara ve LGBTİ gruplarına müzakere masasında yer verilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan toplumsal cinsiyet alt komisyonu, kadın ve LGBTİ haklarını savunmak, sorunlarını dile getirmek amacıyla görev yapmıştır.

Kadınlar ve LGBTİ gruplar çatışmalar boyunca türlü şiddete maruz kalmışlar ve çatışmalarda cinsiyet temelli şiddet yaygınlaşmıştır. Kadınlar, LGBTİ bireyler, erkekler ve çocuklar silahlı çatışmalar boyunca cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bu durum çatışma sürecinde yeni toplumsal cinsiyet dinamikleri oluşturmuştur. Kadınlar bulundukları yerlerden göç etmek durumunda kalmış, fuhuşa zorlanmış, tecavüze, cinsiyet temelli şiddete ve zorla çalıştırılmaya maruz kalmışlardır.

Kurulan Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu sayesinde kadınların görüşmelerde etkin rol alması sağlanmış ve 2012’de başlayan Kolombiya-FARC barış süreci, toplumsal cinsiyet konusunun içerildiği ilk barış süreci olmuştur. Bu sayede kadınlar, kırsalda mülkiyete erişimi, siyasi katılımı, toplumsal cinsiyet temelli şiddetin engellenmesi ve cinsel suçların affının engellenmesi kapsamında haklarını başarıyla ele alabilmişlerdir.

Bu kapsamda tezin konusunu oluşturan Kolombiya-FARC Barış süreci, kadınların barış sürecindeki rolünü ortaya çıkarabilmek amacıyla ele alınmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünü araştırmanın yöntemi oluşturmaktadır. Araştırmada, çatışma ve barış sürecinde meydana gelen olay ve olguların birçok veri kaynağın kullanılarak derinlemesine incelenmesi için nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi kullanılmıştır. İkinci bölümü ise teorik çerçeve olarak planlanmış ve çalışma alanı olarak feminizm seçilmiştir. Bu kısımda ilk olarak feminizmin daha kapsamlı anlaşılabilmesi için, tarihsel sürecine ve feminist dalgalara değinilecektir. İkinci olarak ise çalışmamızın ana kavramını oluşturan terör kavramı ele alınacaktır. Terör kavramı ve unsurları incelenecek ve terör kavramı feminizm teorisi çerçevesinde incelenecektir.

Üçüncü bölümde, ilk olarak çatışma sürecinin dinamiklerini daha etkili analiz etmek amacıyla Kolombiya’nın siyasi, coğrafi ve toplumsal yapısına değinilerek çatışma sürecinin tarihsel dönüşümüne ve FARC örgütünün ortaya çıkışıyla meydana gelen gelişmelere odaklanılacaktır. İkinci olarak ise uzun yıllar süren Kolombiya Hükümeti ile FARC örgütü arasındaki çatışma sürecinin barışa giden yolda müzakere süreçleri ve barış anlaşması incelenecektir.

Dördüncü bölümde ise Kolombiya-FARC çatışma ve barış sürecinin toplumsal cinsiyet dinamikleri ve barış anlaşmasının ana maddeleri feminizm teorisi ışığında ele alınacaktır.

1.1.Araştırmanın Konusu ve Problemi

Kadınlar, tarihsel süreç içerisinde sadece ev işlerinde değil hemen hemen tüm alanlarda toplumun gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Fakat bu rolleri ve ya da etkileri çoğu zaman görülmemiş ya da farkedilmek istenmemiştir. Uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde de kadınların rolü incelenmekte ve kadınların rolünün görünür kılınmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle Feminist teori uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde erkeklerin rolünü ve egemenliğini eleştiren bir yapıya sahip olmakla birlikte, sistem içerisinde kadının daha görünür kılınması için çabalamaktadır.

Bu kapsamda bu çalışmanın konusunu oluşturan “Kolombiya-FARC Barış süreci” kadınların barış sürecindeki rolünü ortaya çıkarabilmek amacıyla ele alınmaktadır. Uluslararası ilişkilerde var olan teorilerde kadına ve kadına ait değerlere yeterince yer verilmemesi veya kadının geri planda kalarak erkek egemenliğini eleştiren ve kadınların daha görünür kılınmasını destekleyen bir yaklaşımdır (Doğan ve Özlük, 2016 :54). Feminizm eleştirel bir teori olmakla birlikte mevcut sisteme ve temel kavramlarına yönelik yaptığı eleştiriler nedeniyle özellikle Soğuk Savaş dönemi sonrası uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma içerisinde Feminizm teorisi ve teorinin temel varsayımları kullanılarak Kolombiya Barış süreci analiz edilecektir. Çalışma içerisinde feminist teorinin temel yaklaşımları ele alınırken aynı zamanda çalışma içerisinde önemli bir yer edinen terör kavramı da feminist teori ekseninde değerlendirilecektir.

Tezin odak noktasını yarım asrı aşkın zamandır Kolombiya hükümetleri ile Kolombiya Devrimci Alternatif Gücü (FARC) arasında süregelen şiddet içeren çatışmalar oluşturmaktadır. Bu çatışmalarda yaşanan gelişmeler, çatışmaların siyasal, sosyolojik, ekonomik ve ideolojik kökenleri, barış sürecinde hangi evrelerden geçildiği, kimlerin dahil olduğu ve kadınların sürece olan etkisi araştırma konusu olmaktadır. Tez çalışması taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlık süreçleri ile başlayacak, kadın grupları ve çalışmalara etkisiyle birlikte tarihsel dayanaklar, ülke profili ve dış politika ilişkileri ihtiyaç oranında çalışmaya dahil edilerek günümüze kadar gelen çatışmaların analizi, barış çalışmaları ekseninde yürütülecek ve feminizm teorisi ışığında ele alınacaktır.

Bu tez çalışması “Kolombiya- FARC barış sürecinde kadınların rolü nedir?” sorusuna yanıt aramaktadır. Bu ana problemi desteklemek adına “FARC örgütünün ortaya çıkışında hangi faktörler etkili olmuştur?”, “FARC örgütü içerisinde kadınların rolü ve FARC’ın kadınlara bakışı nedir?”, “Kolombiya barış sürecinin başarılı olmasında kadınların rolü nedir?”, “Barış sürecinin sonucunda kadınların ve kadın gruplarının kazanımı ne olmuştur?”, “Kolombiya’daki çatışma sürecinin bilançosu ne olmuştur?”, “Barış anlaşmasının kapsamı kadın haklarını güvence alma hususunda yeterli midir?” sorularına yanıt aranmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Kolombiya Hükümeti ile Kolombiya Devrimci Alternatif Gücü (FARC) arasında 50 yılı aşkın süredir devam eden iç savaş özellikle sivil halk için insan hakları bağlamında yıkıcı etkilere neden olmuştur. Kadınlar, Kolombiya’daki çatışma sürecinin aktörü olmakla birlikte aynı zamanda mağduru olmuşlardır. Bu süreçte bazı kadınlar savaşçı ya da destekçi olarak silahlı gruplara dahil olurken, bazı kadınlar ise aktivist ve siyasi aktör olarak sürece dahil olmuş ve kadın hakları, kolektif haklar ve siyasi-toplumsal haklar konusunda mücadele vermişlerdir. Bu mücadeleler sonucunda barış masasında kadınlar da yer almış ve oluşturulan komisyonla sorunların çözümü için kalıcı barışa katkıda bulunmuşlardır. Bu çalışmanın amacı Kolombiya hükümeti ve FARC’ın uzun yıllar süren çatışma sürecinde ve kalıcı barışın inşasındaki toplumsal cinsiyet dinamiklerinin ve kadın gruplarının rolüne dikkat çekerek barış inşasındaki katkılarını ortaya koymaktır.

Literatürde ele alınan tezler ve çalışmalar Kolombiya’daki çatışmalara ve barış sürecine odaklanmasına rağmen sürecin içerisinde önemli bir yer teşkil eden kadın, bu çalışmalarda odağın dışında kalmıştır. Örneğin, Emine Nur Sezek tarafından yapılan tez çalışmasında Kolombiya Devleti ve FARC arasındaki barış anlaşması süreci ve barış anlaşması sonrası süreç ele alınmıştır (Sezek, 2020). Hakan Çalışır ise Kolombiya-FARC Barış sürecini çatışma analizi kapsamında ele alınmıştır (Çalışır, 2019). Yine aynı şekilde Fulya Köksoy tarafından kaleme alınan doktora tezinde de süreç çatışma çözümü yöntemi ile ele alınmış ve Köksoy çalışmasında Kuzey İrlanda ve Kolombiya örneğini karşılaştırmıştır (Köksoy, 2017). Merve Kalınbacak, Kolombiya barış sürecini radikal demokrasi teorisi ile analiz etmiştir (Kalınbacak, 2019). Ömer Gedik’in yapmış olduğu çalışmada ise Kolombiya’da çatışma sürecinden barış görüşmelerine giden süreç şeklinde ele alınmıştır (Gedik, 2017).

Kolombiya’da çatışma sürecinde kadınlar, çocuklar ve LGBT bireyler, cinsiyet temelli şiddete maruz kalmışlardır. Çatışma süreci mağduriyetler açısından yeni toplumsal cinsiyet dinamikleri yaratmıştır ve bu dinamikler yeni bir çalışma alanı oluşturmaktadır.

Bu çalışma feminizm teorisi çerçevesinde Kolombiya Barışını değerlendirerek literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların azlığı da araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmanın temel varsayımları aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Varsayım 1: FARC örgütünün ortaya çıkışında Kolombiya’nın tarihsel sürecin etkili olduğu varsayılmaktadır.

Varsayım 2: Kolombiya’daki çatışma sürecinin ortaya çıkışında iki kutuplu siyasal sistemin varlığı etkili olmuştur.

Varsayım 3: Kolombiya-FARC barış müzakerelerinde mağdurlara ve kadınlara da yer verilmesi sürecin başarılı olmasında etkili olmuştur.

Varsayım 4: ABD’nin barış sürecine dâhil olması müzakere sürecinde taraflar arasındaki güvensizlik ortamını artırmıştır

Varsayım 5: Kolombiya’da barışın sürdürülebilmesinde toplumsal cinsiyet perspektifi, anlaşma maddeleri ve reformlar gereklidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Kolombiya çatışma sürecinin nedenlerinin etkili bir şekilde analiz edilmesi açısından sorunun tarihsel arkaplanına değinilecektir. Bununla birlikte 2012 yılında başlayan barış müzakereleri ve sonraki süreç ele alınmak suretiyle zaman sınırlamasına tabi tutulacaktır.

Bununla birlikte çalışma çatışma sürecinin ana aktörleri olan Kolombiya hükümeti ve FARC örgütlerini aynı zamanda barış sürecinde etkili olan kadınları kapsamaktadır. Araştırma, alanda yapılmış tezlerden ve kitaplardan, kadın grupları ile yapılan mülakat raporlarından, internet haberlerinden ve konuyla alakalı hazırlanmış akademik çalışmalardan yararlanılmak üzere kaynak sınırlamasına gidilmiştir.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, Kolombiya’da meydana gelen çatışma sürecinin ve barış sürecinde meydana gelen olay ve olguların birçok veri kaynağın kullanılarak derinlemesine incelenmesi için nitel araştırma yöntemi ve içerik analizi kullanılmıştır.

Çalışmada yapılan literatür çalışması sonucunda ulaşılan İngilizce, İspanyolca ve Türkçe dillerinde birincil ve ikincil kaynaklar arasında olan kitaplar, dergi makaleleri, internet kaynakları, gazete haberleri ve raporlar taranmış ortak bir değerlendirme yapılmıştır. Bunun yanında barış ve çatışma sürecinde yaşanan bazı değişiklikleri ifade etmek amacıyla rakamsal verilerden ve haritalardan faydalanılmıştır.

Veri analizi üç aşamalı yapılmış, ilk kısımda çalışmanın ana kavramları ve teorik çerçeve ele alınmıştır. İkinci aşamada çatışmaların tarihsel sürecine değinilerek barış sürecine giden müzakere dönemi analiz edilmiştir. Son aşamada ise Kolombiya barış süreci ve sonraki dönem teori ışığında incelenerek, araştırmanın başlangıcından bu yana elde edilen veriler açıklanmaya ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra araştırma sorularına cevap vermeye çalışılarak hipotezler test edilmiş ve sonuçlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Feminizm Kavramı

Feminizm kavramı, Latince kadın anlamına gelen *femine* sözcüğünden türemiştir (Sevim, 2005: 7). Feminizm, erkeklere sağlanan sosyal, finansal ve politik hakların hepsinin kadınlara da verilmesi gerektiğini belirten ve kadınların toplumsal hayattaki yerini büyütmeyi amaçlayan bir öğretilerdir (Michel, 1984: 17). Feminizmin temelinde kadın vardır. Kadınların toplumdaki pozisyonu, kadınların ev içi ve dışındaki rolleri, kadının ezilmişliği ve sömürüsü, cinsiyet farklılıkları, ataerkil toplum yapısı ve erkek egemen iktidar yaklaşımları ve baskıları çoğunlukla tartışılan konulardır. Feminizm, ilk olarak yerelde toplumsal hareket olarak ortaya çıkmış, ilerleyen dönemlerde ise geniş alanda hem toplumsal hem de politik bir harekete dönüşmüştür (Taş, 2016: 164). Feminizm, toplumdaki kadınların rolüne odaklanır ve sahip olduğu hakları büyütme amacını taşır. Bunun yanında toplumdaki sınıfsal ayrıma karşı çıkarak cinsiyetler arasındaki politik, ekonomik ve sosyal alanda eşitliği savunur.

Kadınlar, yaşamları boyunca yalnızca cinsiyetinden ötürü bile birçok sorun ile karşılaşmaktadır. Feminizm, kadınların bu sebepten dolayı yaşadıkları baskı ve ezilme bağlantısını inceleyen bir bilim dalı olarak her sınıftan, ırktan, ulustan ve dinden kadının bu sorunlarla baş etmeye çalıştığını ifade etmektedir. Kadın-erkek eşitsizliğine de dikkat çeken feminizm, bu sorunları ekonomik, siyasal, ideolojik ve psikolojik yönleriyle birlikte ele almaktadır (Tür ve Koyuncu, 2010: 5).

Feminizm, toplumsal sistemde kurumların ve sosyal bağların erkek egemenliğinde yaratıldığını ortaya koyarak mevcut sisteme eleştiri getiren, aynı zamanda, cinsiyet temelli tüm adaletsizliğe ve mağduriyete düşman olan bir düşünce yapısıdır. Feminizm, kadın problemlerinin yanında diğer sosyal problemlere de feminist bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Feministler, toplumsal hayatta niçin erkek egemenliği mevcut? Toplumsal cinsiyet ayrımı ve bu ayrımdan oluşan adaletsizliğin nedenleri nelerdir? Geçmişten beri kadın niçin erkek egemen bir sosyal düzende erkeğe bağımlı bir yaşam sürdürmüştür? Sosyal ve iktisadi anlamda niçin kadın ve erkek adil konumda değildir? Kadınların şiddete maruz kalmalarının nedenleri nelerdir? gibi sorulara yanıtlar bulmaya çalışmaktadır (Biçer, 2018: 4).

Geçmişten beri kadın erkek eşitsizliği biyolojik farklılıktan dolayı algılanmıştır ancak feminizm bu yargıyı değiştirmeye çalışmış ve toplumsal cinsiyet kavramını ortaya atmıştır. Feministlere göre kadın erkek eşitsizliği yalnızca biyolojik değil, kültürel olarak da tanımlanan ve şekillenen eşitsizliklerin olduğunu ifade etmiştir (Tickner, 1992: 6). Kadın ve erkek karakteri zaman ve mekânâ göre farklılık göstermekte, farklı kültürlerde ataerkillik veya cinsiyet eşitsizliği olarak algılanmaktadır. Özetle feministlere göre kadın erkek eşitsizliği yalnızca biyolojik eşitsizlik olarak algılanmamalı, iki cins arasındaki eşitsizlik sosyal hayattan ve geçmişten beri gelen eril düşünce olarak algılanmaktadır (Şimşek, 2019: 57). Bu kapsamda feminizm kavramını açıklarken öncelikle cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarını tanımlamak ve farkını ortaya koymak önemlidir. Cinsiyet, kadın ve erkekten oluşan iki kısımdan oluşmaktadır ve yalnız başına bu kavram kadın ve erkeğin biyolojik benzerlikleri ve farklılıklarını ifade etmektedir. Feminist çalışmalarda toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden çalışmalar yapılırken, araştırmacılar bu iki kavramın farkının önemi üzerinde durmaktadırlar (Andermahr, Lovell, and Walkowitz, 1997: 159). Toplumsal cinsiyet kavramı, feministler tarafından üç şekilde kullanılmaktadır. Birinci olarak eşitsizliği ve düzene boyun eğmeyi açıklayan bir değişken olarak kullanılmıştır. İkincisi, cinsiyeti toplumsal bir yapı olarak tanımlanmış, buna göre toplumsal cinsiyet, toplumun her düzeyinde yeniden üretilen bir yapıdır. Üçüncü olarak cinsiyet, analitik bir kategori olarak kullanılmıştır (Prügl, 2003: 337).

Toplumların büyük bir kısmı kadınlar ve erkekler için farklı eylemler ve nitelikler meydana getirir ve bu durum toplumda normal olarak görülür. Bu sayede biyolojik farklılıklar, kültürel olarak cinsiyet farklılıklarına dönüşür ve toplumsal yapının inşasında kadının kadınsı, erkeğin ise erkeksi olmasına bireyler mecbur bırakılmıştır (Bilton, Bonnett, Jones, Skinner, and Stanworth, 1996). Toplumsal cinsiyet kavramı ilk olarak 1972 yılında Ann Oakley tarafından *Sex, Gender and Society* adlı çalışmada kullanılmıştır. Bu çalışmada cinsiyet-toplumsal cinsiyet ayrımına gönderme yapmaktadır (Vatandaş, 2007: 31). Toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik arasındaki eşitsizliği açıklamak ve sosyal yapıdaki etkilerini ortaya koymak amacıyla meydana gelen bir kavramdır. Toplumsal cinsiyet, insanlara kalıplaşmış bir sistem olarak kimlik inşa eder. Toplumsal cinsiyet kimliği, iki cinsiyetin davranışlarının ruhsal taraflarına dikkat çeker ve ebeveynler, arkadaşlar gibi çevresindeki kültürel etkilerin kazandırdığı tecrübeler sonucu gelişir. Diğer bir deyişle cinsiyetler inşa edilmiştir ve öğrenilmiştir. Bu sebeple, cinsiyetler kalıplar halinde ve kimlik

olarak kişinin toplumda var oluş şeklini etkileyerek kişiyi cinsiyetleştirilmiş bir birey olarak yaratır (Karaosmanoğlu, 2016: 9).

Feminist kuramın öncülerinden olan Simone de Beauvoir'a göre toplumun yapısı erkek egemenliğindedir. Geçmişten beri ataerkil sistemin var olduğunu ve kadınların durumunun aynı kaldığını ifade eder. İnsanlığın varoluşundan beri erkeklerin biyolojik farklılıkları, kadınlardan üstün olmasını sağlamıştır ve iktidar yalnızca erkeklerdedir. Kadınlar erkekler üzerinden tasnif edilir. Erkek esas konumda tanımlanırken, kadınlar öteki cins olarak adlandırılır (Beauvoir, 1993: 17). Beauvoir'a göre kadınlar işçi sınıfı gibi örgütlenemezler çünkü kadının kendisini ezen erkekle bağı farklıdır. Kadın ve erkek eşitliği, iki tarafın karşılıklı yoğun olarak kenetlendiği öz bir bütünlüktür. Sosyal yapı iki ayrı cinse bölünemez. Kadın, birbirine kenetlenen bütünlüğün içinde “öteki” varlık konumundadır. Bu durum kadının kişiliğini saptayan birincil bir öğedir (Beauvoir, 1993: 21).

Feminizm ile ilişkilendirilen diğer bir kavram ise patriarşidir¹. Patriarşi, bir kabilenin ya da ailenin erkek otoritesi tarafından yönetilmesi anlamına gelmektedir. Türkçe’de ataerkil sistem olarak ifade edilmektedir. Patriarşi, kadınların uzaklaştırıldığı erkek üstünlüğündeki bir sosyal yapıdır (Andermahr, 1997). Feministlere göre devlet erkekler tarafından temsil edilen siyasi bir yapıdır. Bunun yanında uluslararası ilişkileri de “erkek dünyası” olarak betimlemektedirler (Steans and Lloyd, 2005: 165). Meclis ve ordu gibi siyasi yapılar geçmişten beri erkeklerin alanı olarak görülmekte ve feministlere göre kadınlar güvenlik, dış politika gibi kısımlarda geri planda tutulmaktadırlar (Doğan ve Özlük, 2016: 63).

Kadınların ezilmişliği, geri plana atılması, ötekileştirilmesi geçmişte çok eski dönemlere denk gelmesine rağmen feminizm kavramı modern bir kavramdır. Feminizmin yalnızca kadın mücadelesi olduğu algısı yanlıştır, kadınlar tarih boyunca ötekileştirmenin de etkisiyle farklı şekillerde mücadele ederek varlığını göstermişlerdir. Kadınlar kendini ötekileştiren, ikinci cins konumuna düşüren ataerkil sistemi analiz edip çözümleyerek sistemde kalıcı çözümler inşa etmeyi amaçlamışlardır (Hooks, 2002: 122).

Feminizm, iki cinsiyetin güç ilişkisini yenilemeyi hedefleyen bir hareket olarak da tanımlanmaktadır. Bunun yanında kadınların adaletsiz, baskıcı sistemden kurtulmasını

¹ Platon, Devlet Adamı eserinde ideal devlet yönetimine en yakın yönetim biçiminin patriarşi olduğunu ifade etmiştir (Platon, 2018).

amaçlayan bir “siyasi proje” şeklinde de açıklanabilmektedir. Feminist hareket toplumsal, ruhsal ve iktisadi taraflarıyla bir politik hareket olarak dikkat çekmektedir. Çalışmalarda kökenleri Orta Çağa kadar götürülse de feminizmin birinci dalgasının, İngiltere’de kapitalist düzenin getirilmesi sonrası başladığı söylenmektedir. Sanayileşmenin etkisiyle toplumda geleneksel aile yapısı değişikliğe uğramış, kadınlar arka planda kalmışlardır. Sanayi devrimi sonrası erkeklerin işe gitmesiyle beraber kadınların ev işlerini yapmakla yükümlü kalmıştır ve “aile ücreti” adı verilen kavram ortaya çıkmıştır. Bu kavram, erkeğin çalışarak evin geçimini sağlamasıyla beraber kadınların ev işlerini ücretsiz olarak yaparak bu işlerden sorumlu tek kişi olmasıyla açıklanmaktadır (Altınbaş, 2010).

Feminizmin tarihsel gelişimini incelerken üç feminist dalga ekseninde incelenmektedir. Bu dalgalar çoğunlukla 19. Yüzyıldan 21. Yüzyıla kadar olan dönemi kapsamaktadır (Taş, 2016: 166). Feminizmin dalgalar şeklinde incelenmesinin nedeni kadınların ve feminist grupların bulundukları dönemin şartlarına göre talep ve isteklerinin değişiklik göstermesi olarak açıklanabilir. Feministler, bulundukları dönemin ideolojilerinden şartlarından etkilenmiş ve bu doğrultuda hareketlerini gerçekleştirmişlerdir.

2.1.1. Birinci Dalga Feminizm

İlk dönemlerden beri kadınların erkeklere göre geri planda kaldığı, ezilmişliği ve her konuda eşitsiz bir düzende kaldığı düşüncesinden hareketle bir toplumsal cinsiyet hiyerarşisi mekanizmasının varlığından bahsedilmektedir. Kadınların devrimi olarak da tanımlanan ilk eser Christine de Pizan tarafından 1405 yılında yazılan *Kadınlar Kenti* kitabıdır (The Book of The City of Ladies). Pizan, eserlerinde kadın konusunu toplumsal cinsiyet perspektifinden ele alan ilk yazar olarak bilinmektedir (Kaya, 2019). Kadınlar şehri kitabı, kadınların politik, eğitim ve toplumsal haklarını savunmuştur ve kadınları hak mücadelesine çağırmıştır (Ülgen, 2018: 165).

Feminizmin doğmasındaki temel unsur kadınların ezilmişliğinin bilincine varmaları olmuştur. Kapitalist düzenle birlikte erkekler üretime katılmış, kadınlar ise evde kalıp üretimde yer almamışlardır. Burjuvazi sınıfının varlığıyla birlikte özgürlük, eşitlik ve insan hakları gündeme gelmeye başlamıştır. Kadınlar bu gelişmelerle toplumda bu yeni kavramların ardında kaldıklarının bilincine varmış ve bu farkındalık 19. yüzyıla gelindiğinde bir toplumsal harekete dönüşmüştür (Çakır, 2016: 416-417). Birinci Dalga feministler, beyaz, üst ve orta sınıftan kadınların kamuda geri planda olduğunu ve erkeklerle eşit olarak kabul görmeyi

temel amaç olarak benimsemişlerdir. Buradan hareketle birinci dalga, Batı'daki belli bir grup olan beyaz, üst ve orta sınıftan kadınlar tarafından başlatılan bir hareket olarak da tanımlanabilmektedir (Aktaş, 2006).

Feminizmin birinci dalgası bir anlamda köleliğe karşı çıkma hareketi olarak yeşermiş ve kadınlar, köleliği reddetmenin bir ahlaki sorumluluk olduğunu düşünmüşlerdir (Özdemir ve Aydemir, 2019: 1707). Birinci dalga feminizm hareketinin en erken girişimi olarak 1848'de doğal haklar doktrinini kadınlara uyarlayan Seneca Şelalesi kongresi gösterilebilir. Dönemin feministlerinden Lucretia Mott ve Elizabeth Cady Stanton tarafından oluşturulan kongrede 200'e yakın kadın New York'ta bir araya gelmiş ve kadınların toplumsal, medeni, dini inanç ve haklarını konuşmuşlardır. Kadınlar sorunlarını dile getirmişler ve kongre sonucunda radikal isteklerde bulunmuşlardır (Donovan, 2014). Bu isteklerden biri en fazla tartışma konusu olan oy kullanma hakkıdır (Özdemir ve Aydemir, 2019: 1707). Kadınların özgürlük ve eşitlik mücadelesi uzun yıllar devam etmiş ve bunun sonucunda da 1920'de ABD'de kadınlara oy hakkı tanınmıştır. İngiltere'de ise kadınlara oy hakkı 1918 yılında yalnızca 30 yaş üstü mülk sahibi kadınlara tanınmıştır (Çakır, 2016: 418-423).

Feminizm üç farklı dalga çerçevesinde ele alınmaktadır. Birinci dalga feminizm hareketi, 19. Yüzyılın sonuna ve 20. Yüzyılın başına denk gelmektedir ve Mary Wollstonecraft'ın, 1792 yılında *A Vindication of the Rights of Woman* (Kadın haklarının savunulması) çalışması birinci dalga için temel niteliğinde olan bir eserdir. Wollstonecraft, kadınların köle olmasının nedenini, gelişmesine engel olan ve aynı zamanda varoluşunun erkeğe hizmet olduğunu davranışsallaştıran toplumsal bozukluk olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple kadının eğitiminin oldukça önemli olduğunu belirtmiştir (Tür ve Koyuncu, 2010:5). Feministler o dönemde yapılan çalışmalarda kadın haklarına yeterince yer verilmediğini düşünmekte ve kadınların da erkekler gibi aynı oranda haklara ve özgürlüklere sahip birer birey olduklarını savunmakla birlikte, kadınların hayatının evle sınırlı olmadığını vurgulamışlardır (Taş, 2016: 167). Wollstonecraft, feminizmin 'kurucu anası' olarak anılmaktadır (Andermahr, 1997: 123). Wollstonecraft'a göre kadınların sahip olduğu sorumluluklar erkeklere göre farklıdır, fakat bu sorumluluklar tüm insanlara özgüdür ve bu sorumlulukların yerine getirilme yöntemlerini biçimlendiren standartların aynı olması gerektiğini vurgulamıştır (Wollstonecraft, 2012: 78). Wollstonecraft, "kadın ve erkekler için eşit eğitim fırsatı", "kadın ve erkekler için de eşit politik ve sosyal haklar", "bütün okul ve

üniversitelerin her iki cinse de açılması', "kadının erkeğin tebaası anlayışı yıkılarak yol arkadaşı anlayışının getirilmesi", gibi hakları istemektedir (Wollstonecraft, 2012: 139).

Birinci dalga feminist hareketin savunucuları köklü amaçlar belirlemişlerdir. Kadınların mücadelesi yalnızca oy hakkı ile sınırlı kalmayıp eğitim, istihdam ve mülkiyet hakkı konularına da destek vermişlerdir. Bunların sonucunda feministler, benimsedikleri kültürü değiştirerek kılık kıyafette önemli değişikliklerin önünü açmış, doğum kontrolünün önündeki engellerin üstünde durarak önemini vurgulamış, mülkiyet haklarına ilişkin kadınların mülk edinme sonrasında ise boşanma ve eğitim hayatıyla ilgili farkındalık yaratmış, gelir düzeyleri ve miras elde etme durumlarda sahip oldukları haklar üzerinde çalışmalar yapmış olup evlatlarının velayetini ellerinde bulunduracağı ideal bir dünyanın temelini atmışlardır (Özdemir ve Aydemir, 2019: 1707).

Birinci dalga feministlerinin mücadeleleri sonucunda 20'ye yakın ülkede kadınlar oy hakkı elde etmişler ve seçme ve seçilme hakkı, mülkiyet, eğitim ve aile hukuku gibi alanlarda yasal düzenlemeler yapılmasına neden olmuşlardır. Bunların yanında kamusal alanda dışlandıklarını ifade eden ve erkeklerle eşit haklara sahip olmak isteyen kadınlara kamusal alanda da yer verilmeye başlanmıştır. Birinci dalga feminizm hareketi sonucunda birçok yasal düzenleme yapılmasına rağmen toplumsal alanda tam anlamıyla kadın erkek eşitliği sağlanamamıştır. Bunun yanında oy hakkı elde eden kadınların, seçilme konusunda halen ataerkil bir yapıya hizmet ettiği söylenebilir, bu durum erkek egemen toplumu güçlendirmiştir (Karadağ ve Sabancılar, 2012: 93). Başka bir deyişle kadınlar oy hakkı elde etmişler fakat seçilme hakkını elde edememişlerdir.

2.1.2. İkinci Dalga Feminizm

İkinci dalga feminizm hareketi 1960'lı yıllarda başlamış 1990'lı yıllara kadar devam etmiştir. O dönemde Batı'daki teknolojik gelişmeler kadın hareketlerini etkilemiştir. Bilhassa kadınlara daha sağlıklı doğum yapma olanağı sunan teknolojik gelişmeler yaşanmış, fakat kadınlar bu olanaklara ulaşmakta zorluk çekmişlerdir. Bunlara istinaden kadınlar, henüz birçok ülkede yürürlükte olan baskıcı yasalara karşı çıkmaktaydılar. Kadın-erkek eşitliği kanunlarla çerçevelenmiş olmasına rağmen uygulamada bir takım aykırılıklar bulunmaktadır. Kadınlar, bu kanunların erkek egemen sistemin kanunları olduğunu savunmuşlardır (Taş, 2016: 169). Beauvoir, *Second Sex* (İkinci Cins) isimli çalışmasında "kadın doğulmaz, kadın olunur" sözüyle cinsel kimliğin inşasını yapmıştır (Beauvoir, 1993). Beauvoir, toplumda

kadınların kültürel ve siyasi durumlarını ifade etmeye çalışmış, kadınlara “öteki” durumda olmanın ne ifade ettiğini söylemiştir. Kadınların erkeklerden farklı olduğunu değil, daha geride tutulduğunu savunmuş, ikincil durumda olduklarını söylemiştir. Beauvoir’e göre kadınların kurtuluşu, iş hayatına başlamaları ve özel alan olarak tanımlanan ev hayatından çıkışları ile sağlanacaktır (Çakır, 2016: 436).

Feministler, aile kurumunun da ataerkil yapıda olduğunu cinsiyet eşitsizliğinin sürdüğünü ifade ederek, aile içi cinsel sömürden şikâyet etmişlerdir. Kadınlar, vücutlarının da erkek egemenliğinden ayrılması gerektiğini savunmuşlardır (Donovan, 2014). O dönemde Batı’da doğum kontrolün yaygınlaşması, kürtaj hakkının getirilmesi gibi gelişmeler, kadınlara bedenleri hakkında söz sahibi olma imkânı tanımıştır. Doğum kontrolü İngiltere’de 1967’de, ABD’de 1973’te kanunlaşmıştır (Kolay, 2015: 8).

Birinci dalgada anayasal haklarına sahip olan kadınlar, ikinci dalga ile daha geniş alanda eşitlik istemişlerdir. Cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, doğum kontrolü gibi önceden gündeme gelmemiş konular tartışılmaya başlanmıştır. Bu dönemde siyahi kadınlar ve eşcinsel kadınlar, hareketin öne çıkan kesimi olmuştur (Karaosmanoğlu, 2016: 27). İkinci dalgada, feministler ideoloji, kültür, politika gibi daha geniş alanda mücadelelerine devam etmişlerdir. Bu süreçte yayınlar, örgütlenmeler ve eylemler gerçekleştirerek temel amaçlarının ataerkil sistemin sona erdirilmesi olarak belirtmişlerdir. (Taş, 2016: 171).

Nancy Fraser, “Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu” makalesinde ikinci dalga feminizm hareketinin kapitalizm ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Fraser’ın bu konudaki hipotezi şöyledir: *“İkinci dalgada gerçek anlamda yeni olan şey, devlet eliyle sürdürülen erkek merkezli kapitalizmi eleştirirken cinsiyet eşitsizliklerinin analitik olarak üç boyutunu –ekonomik, kültürel, politik- birlikte ele alış biçimidir.”* Feministler, devlet eliyle yapılan kapitalizmi bu üç boyutu da ele alarak detaylı bir şekilde incelemişler, sisteme bir eleştiri biçimi geliştirmişlerdir. Devlet eliyle kapitalizm olarak savaşın ardından toplumdaki sistemden bahsedilmektedir. Devletlerin ekonomiyi düzene sokma konusunda yaptığı çalışmalar toplumu doğrudan etkilemiştir (Fraser, 2009).

2.2.3. Üçüncü Dalga Feminizm

Üçüncü dalga, 1990’lı yılların başlarında ikinci dalganın uygulamalarına ve bakış açılarına karşılık olarak ortaya çıkmıştır. İkinci dalga feminizmin yalnızca toplumun belli bir

kesimini kapsadığını düşünen üçüncü dalga feministler, hareketin daha geniş alanlara ulaşması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Öte yandan üçüncü dalga feministler, sorunların evrensel sorunlar olduğunu belirtmiş, sorunlara evrensel düzlemde bireysel olarak yaklaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kadına şiddet, cinsellik ve kadının güçlendirilmesi gibi konularla ilgilenerek birinci ve ikinci dalgaya göre daha geniş çerçevede çalışmalar yapmışlardır. Kadınları kısıtlayan, baskı uygulayan hususlara değinmiş, toplumsal değişime katkı sağlayacak şekilde bilinç oluşturmak için eylemciliği ve “geniş tabana yayılmış eğitimi” desteklemişlerdir (Taş, 2016: 171).

Josephine Donovan, yazdığı “Feminist Teori” adlı çalışmasında ikinci dalga feministleri liberal aydınlanmanın öncüleri, üçüncü dalga feministleri ise herhangi bir tutarlı siyasi kimliği onaylamayan postmodernistler olarak tanımlamıştır (Donovan, 2014, s. 349). Donovan’a göre 20. Yüzyılda “*Post modernist ve çok kültürcü teorisin fark vurgusunun da etkisiyle, feminist teori daha spesifik hale geldi, kadınlar arasındaki farklılıklara daha fazla dikkat sarfeder oldu. Özellikle de ırk, sınıf, etnik bağlam ve cinsellik farklılıklarına*” (Donovan, 2014: 349).

Üçüncü dalga feministler, kadınları cinsiyet rolü ve aynı zamanda birer kimlik olarak benimsemiş, sorunlara bireysel olarak yaklaşp politika yapma gayreti içinde olmuşlardır. İkinci dalga feministler salt eşitliği savunurken, üçüncü dalga feministler kadın ve erkek arasındaki farklılığın önemli ve kıymetli olduğunu ifade etmişlerdir (Taş, 2016: 172). Bu dönemde feministler kanunlara ve siyasetten çok bireysel kimliğe yönelmişlerdir. Kadınların farklı renk, köken, ülke ve din gibi özelliklere sahip olduklarını evrensel bir kadın kimliğinin olmadığını savunmuşlardır. Feminizmi anlamak için bireysel kimliklerini de içine alarak kadınların kendi feminizm görüşlerini oluşturmalarını istemişlerdir. “Erkek-Kadın”, “heteroseksüel-homoseksüel” gibi ikilemelerin egemen grupların gücünü barındırmak için ortaya atılmış sentetik yapılar olduğunu ifade etmişlerdir (Özdemir ve Aydemir, 2019: 1708).

Feminizmin ilk üç dalgası çalışmamızda da ifade edildiği gibi tarihte yerini almış kimi araştırmacılar tarafından dördüncü bir dalganın oluşumundan söz edilmektedir. Dördüncü dalga feminizm olarak günümüz kastedilmektedir. Fakat bu konuda kesin görüşlerin olmayışı ve fikirlerin sürekli olarak değişiklik göstermesi sonucu bu yeni dalganın ideolojisi de tanımlanamamaktadır (Özdemir ve Aydemir, 2019: 1709).

Çalışmanın teorik ve kavramsal çerçevesinin daha sağlam bir zemine oturması için terör kavramını da incelenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede bir sonraki başlıkta terör kavramı incelenecektir. Terör kavramı insanlığın başlangıcından itibaren süregelmesine rağmen günümüzde çok daha ağır sonuçlara yol açmakta ve devletler açısından önemli bir güvenlik tehdidi olmaktadır.

2.2. Terör ve Terörizm Kavramı

Terörizm, uluslararası güvenliğe yönelik en büyük tehditlerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişi insanlığın başlangıcına kadar gitse de özellikle Soğuk Savaş sonrası süreçte dönüşüme uğraması ile uluslararası sistemde en ciddi tehditlerden biri haline gelmiştir. Öte yandan terörizmin uluslararasılaşması 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra olmuş, uluslararası toplumun gündeminde sıklıkla yer almıştır (Şimsek, 2016: 320).

Terör, kelime anlamı olarak “korkudan titreme” veya “titremeye sebep olma” anlamına gelmektedir (Yayla, 1990: 335). Türk Dil Kurumuna (TDK) göre “şiddet kullanma, yıldırma, korkutma” anlamına gelmektedir (TDK, 2011: 355). İlk kullanımı Dictionaire de l’Aca damie Franceise’de 1789 yılında karşımıza çıkmaktadır. Terörizm ise şiddet unsurunu kullanarak korku ortamı oluştururken, aynı zamanda politik hedeflere odaklanmış düzenli, örgütlü ve devamlılığı olan bir mantaliteye sahiptir (Şahin, 2015). Baharççek’in tanımına göre (Baharççek, 2000: 12) “Terörizm denildiğinde terör hareketinin sürekli ve sistemli bir biçimde uygulanması anlaşılmaktadır, şiddet ise terör ve terörist faaliyetlerin en belirgin unsuru olmaktadır”. Terörizm, siyasal şiddetin bir çeşididir, fakat her şiddet eyleminin terörle bağdaştırılması yanlıştır, terör eylemleri politik amaçlarla yapılan organize bir yapının ürünüdür ve süreklilik arz etmektedir (Şahin, 2015: 146).

Terörün tanımlanması bakış açılarına göre farklılaşmaktadır ve bu sebepten ötürü evrensel bir tanımlı yoktur. Devletlerin ideolojileri, kültürel, dini ve etnik yapıları, hükümet politikaları ve uluslararası siyasi çıkarları farklı terör ve terörizm tanımlamalarının oluşmasında etkili olmuştur (Aygen, 2020: 4015).

T.C. 3713 nolu Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. Maddesine göre (Terörle Mücadele Kanunu, 1991);

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1999 yılı kararına göre terör (Çınar, 2017):

“Özel kişilere ya da halkın tamamına, siyasi, felsefî, ideolojik, ırkçı, etnik, dini ya da başka sebeplerle her türlü yasa dışı baskı vasıtasıyla dehşet ortamı yaratmayı tahrik eden tüm cezai eylemler” olarak tanımlanmaktadır.

Amerikan Federal Araştırma Bürosu (FBI) ise terörizmi (FBI): ‘Siyasi ve sosyal amaçların gerçekleştirilmesi için devlet, sivil halk ya da herhangi bir kesimi yıldırma veya baskı altında tutma amacı güdülerek kişiler veya mülkiyet üzerinde güç ve şiddetin hukuka aykırı bir biçiminde kullanılması’ şeklinde tanımlamaktadır.

Terörün genel geçer bir tanımının yapılamamış olması uluslararası hukukta önemli bir sorun teşkil etmektedir (Özerkmen, 2004). Grant Wardlaw (Wardlaw, 1982: 19), “Terörizmin kontrol altına alınmasındaki en büyük sorun bu olgunun tanımlanamamasıdır” sözleriyle bu sorunu desteklemektedir. Terörün tanımlanmasında ve terörizme karşı mücadelenin hukuki dayanaklarla desteklenememesinin en büyük sebepleri arasında, bir ülkenin terörist olarak benimsediği grubun başka bir ülke tarafından kabul edilmemesi ve bunun yanında devletlerin terör tanımlarının kendi çıkarlarına göre belirlenmesidir. Sonuç olarak devletlerin değişken çıkarlarına göre terör tanımları ve terörizmle mücadele stratejileri de değişkenlik göstermektedir (Şahin, 2015: 155).

Terörizm kavramının Fransız ihtilali ile Batı’nın sözlüğüne girdiği ifade edilse dahi terörün geçmişi insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanmaktadır (Aygen, 2020: 4014). Tarihte çoğu devlet yöneticisi düşmanlarını yok etmek amacıyla terörün sistematik hali olan terörizmden yararlanmışlardır. Brütüs ve arkadaşlarının Roma imparatoru Sezar’ı öldürmeleri bu duruma örnek gösterilebilir. Sezar’ın öldürülmesi bireysel olarak yapılan bir siyasi terör

eylemi olmakla birlikte bu terör eyleminin amacı mevcut rejimi yıkarak yeni bir düzen inşa etmektir (Aygen, 2020: 4014). Terörizm, 20. Yüzyıla gelindiğinde ise uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Bir Sırp milliyetçisi tarafından Avusturya Arşidükü Ferdinand'ın saldırı sonucu öldürülmesi, Birinci Dünya Savaşının başlamasına neden olmuştur. Savaş bir şiddet eylemi ile başlamıştır. 1926 yılında Romanya'nın Milletler Cemiyetine (MC) "Terörizmin Bastırılmasının Evrenselleştirilmesi için Uluslararası Sözleşmesini" tanıtmayı ile terörizm kavramı ilk kez uluslararası hukukun gündemine gelmiştir (Çınar, 2017: 36). 1937'de hükümetler arasında toplanılan konferans sonucu " Terörizmin Önlenmesi ve Bastırılmasına ilişkin Cenevre Sözleşmesi" imzalanmış ve bu sözleşmeye göre terörizm (Saraçlı, 2007: 1053), "*Bir devlete yönlendirilen ve belli kişilerin ya da kişi gruplarının veya genel kamuoyunun zihninde terör hali yaratmaları hedeflenen ya da hesaplanan suç eylemleri*" olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre terörizmin tanımının oldukça dar kapsamda ele alındığı görülmektedir, tanımıda terör yalnızca bireyler tarafından devlete yapılan şiddet eylemlerini kapsamakta, devlet terörüne değinmemektedir. Bu sözleşme yürürlüğe girmemesine rağmen terörizme karşı o dönemde yapılan en kapsamlı ve çok yönlü tanım olarak kayda geçmiştir. Fakat bu sözleşme terörizmi tanımlamaya karşı ilk teşebbüs olmasına rağmen yürürlüğe girmemiştir (Şimsek, 2016: 321).

90'lı yılların sonlarından itibaren dönüşüme uğrayan terörizm, yeni yöntemlerle ve prensiplerle varlığını göstermeye başlamıştır. Bu dönüşüm sonucu "yeni terörizm" olarak anılmaya başlamıştır (Kurt, 2019: 2). 11 Eylül saldırılarından önce bir terör eylemi ulusal düzeyde algılanırken, 11 Eylül'den sonra terörizm uluslararası bir boyuta ulaşmıştır (Saraçlı, 2007: 1056).

2.3. Terörün Unsurları

Terör kavramı ayrılmaz bir bütün olarak 3 unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar ideoloji, örgüt ve eylemden oluşmaktadır (Çağlar, 1997). Terör, bu üç unsur ile ayrılmaz bir bütündür.

2.3.1. İdeolojik Unsur

Türk Dil Kurumu'na göre ideoloji “Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2011).

İdeoloji, terörün siyasi altyapısını oluşturmaktadır. Örgüt, stratejisini sahip oldukları ideoloji ile belirler, aynı zamanda ideoloji terör örgütünün politik hareket noktasını belirlemektedir. Terör örgütleri, örgüt mensuplarına eğitimler düzenlemektedir, eğitimlerin temel amacı örgütün temel ideolojisini benimseterek bilinç oluşturmaktır. Bu sayede örgütün devamlılığı ve mensupların bağlılığı pekiştirilmektedir (Helvacıköylü, 2007).

İdeolojisi olmayan örgütsel faaliyetler organize suç olarak tanımlanmaktadır ve bu kapsamda ideoloji, terör örgütlerinin olmazsa olmazıdır. Bu yönüyle terör faaliyetleri diğer örgüt faaliyetlerinden -uyuşturucu kaçakçılığı, silah kaçakçılığı, yolsuzluk, organ ve doku ticareti, tefecilik, göçmen kaçakçılığı gibi- ayrılmaktadır (Çağlar, 1997: 123). Terör örgütü mensuplarının motivasyonlarını da ideoloji belirlemektedir. İdeolojiyi benimseyemeyen örgüt üyeleri tam anlamıyla etkin, aktif ve verimli olamamaktadırlar (Şahinoğlu, 2015: 29).

Günümüzde terör örgütleri Marksist-Leninist, etnik temelli, dinsel temelli ve faşist (Aşırı milliyetçi) olmak üzere dört şekilde incelenmektedir (Çağlar, 1997: 124-125). Terör örgütleri, farklı ideolojiler benimsemelerine rağmen amaç olarak ortak paydada buluşmaktadırlar. Terör örgütlerinin ortak amacı siyasi bir amaç güderek mevcut rejimi yıkararak yerine kendi örgüt ideolojisine sahip yeni bir yapı oluşturmaktır (Şahinoğlu, 2015: 30).

Marksist-Leninist ideolojiye sahip örgütler mevcut hükümeti yıkararak Marksist-Leninist bir yapı inşa etmeyi amaçlamakta ve kendi içlerinde de ikiye bölünmektedirler. Bir taraf demokratik şekilde seçilerek Marksist-Leninist bir hükümet inşa etmek isterken, diğer taraf devrim ve silahlı çatışmayı kullanarak Marksist-Leninist bir hükümet inşa etmek istemektedir (Şahinoğlu, 2015: 30). Marksist-Leninist örgüt olarak FARC örgütü örnek olarak gösterilebilmektedir. FARC örgütü, Kolombiya'da yaklaşık 52 yıl süren bir iç savaşın aktörü olmuştur. Amacı, Kolombiya hükümetini yıkararak Marksist-Leninist bir ideolojiye sahip bir devlet düzeni oluşturmaktır. Etnik temelli terör örgütleri ise devlet içinde ya da bağımsız

olarak bir devlet oluşturma hedefindedirler. Bu örgütler genellikle bölücü örgütler olarak da tanımlanmaktadır. Üçüncü olarak ise Faşist terör örgütleri yer almaktadır ve bu örgütler aşırı milliyetçi ideolojiye sahiptir. Bu örgütler bir lidere bağlıdır ve iktisadi, sosyal ve politik gibi alanlarda yenilikler hedefleyerek merkezi yapıyı desteklemektedirler. Faşist terör örgütleri ırk birliğinin önemine oldukça bağlıdırlar. Dördüncü olarak ise dini temelli terör örgütleri yer almaktadır. Bu tarz terör örgütleri ideolojilerini dini temele oturtmuşlar ve dini birliğin önemine dikkat çekmektedirler. Dinin birey ve toplumun her alanında etkin olması gerektiğini ve dini esasların düzeni belirlemesi gerektiğini vurgulamışlardır. Örgütlerin liderlerini çoğunlukla şeyhler oluşturmaktadır (Şahinoğlu, 2015: 31).

2.3.2. Örgüt Unsuru

Örgüt, kelime olarak “ortak bir çalışma içinde bulunan oldukça geniş kapsamlı birlik, teşkilat” anlamlarına gelmektedir (TDK, 2011: 294). Başka bir tanıma göre örgüt, “organize bir yapı içerisinde, aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişilerden oluşur” (Helvacıköylü, 2007). T.C. Terörle Mücadele Kanunu’nda ise (Terörle Mücadele Kanunu, 1991) “iki veya daha fazla kişinin aynı amaç etrafında birleşmesi” olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda bir faaliyetin terör faaliyeti olabilmesi için örgüt unsurunun bulunması gereklidir. Örgüt birden fazla kişinin ortak amaç için buluşmasıyla oluşur (Çağlar, 1997: 123).

Örgütte temel hususlardan biri gizlilik ve illegal yapılanmadır, bu iki husus örgütün güvenliğinde önemli rol oynamaktadır. Yasal olmayan örgüt faaliyetleri, yasal ortamda öne çıkan provakasyoncuların örgüt alanına kaydırılmaları ile gelişir, Başka bir deyişle operasyonlar sonucu örgüt mensuplarının kaybı, henüz deşifre olmamış kişilerin örgüte kaydırılması ile doldurulur. Böylece örgütün devamlılığı sağlanır (Gençtürk, 2012: 4).

Terör örgütlerinin legal ve illegal olmak üzere iki çeşit yapılanması vardır. Legal yapılanma dernekler, vakıflar gibi çatılar altında yürütülür. Legal yapılanmanın amacı örgütün ideolojisini daha fazla insana yayarak toplumdan örgüte yeni mensuplar kazandırmaktır (Alkan, 2013: 25,26).

İllegal yapılanma ise gizlidir, “hücre sistemi” ile yapılır. Hücrelerde kalanlar “hiyerarşik” düzene göre düzenlenir. Bu durum 4 sebeple açıklanabilir:

1. İdeolojileri sorgulamaktan alıkoyarak, mensuplara tek doğru olarak benimsetmek,

2. Örgüte yeni katılan mensupları hücrede daha iyi eğiterek örgütün öğretileri konusunda koşullandırmak,
3. Örgütün devamlılığını sağlamak amacıyla, örgüte karşı gerçekleştirilebilecek operasyonlara yönelik güvenliği sağlayabilmek,
4. Örgüt içine dışarıdan sızmaların önüne geçebilmek (Alkan, 2013: 26).

Çağlar (1997)'a göre terör örgütlerinin hiyerarşik yapısı şu şekildedir:

- Lider kadro
- Aktif(militan) kadro
- Aktif destekleyiciler
- Pasif destekleyiciler

Buna göre lider kadro yönetim, strateji ve eğitim ile ilgilenen kısımdır ve yönetici oldukları için aktif terör faaliyetlerinde yer almamaktadırlar, güvenliklerine üst düzey hassasiyet gösterilmektedir. Aktif kadro olarak tanımlanan örgüt üyeleri ise eylemlerde aktif olarak yer alan gruptur. Aktif destekleyici grubu ise eylemlerde yer almaktan istihbarat, propaganda birimi olarak çalışırlar. Son grup olan pasif destekleyiciler grubu da örgüte mensup olmayan fakat dışarıdan eylemlere destek veren sempatizanlardan oluşmaktadır (Şahinoğlu, 2015: 33)

2.3.3. Şiddet (Eylem) Unsuru

Terör örgütlerinin sahip oldukları ideoloji doğrultusunda örgütlenerek hedeflerine ulaşmalarında bir diğer önemli unsur ise eylemdir. Eylem unsuru ile kastedilen şiddet içeren tutum ve davranıştır. Bu kapsamda şiddet, terörün aracı olmakla birlikte aynı zamanda ön koşuludur. Şiddetin niteliği, mala ya da şahsa olmakla birlikte özellikli bir eylemden ya da genel korku uyandırma eylemlerinden ayrılmaktadır. Spesifik şiddet, politik hedeflerden uzak, ortadan kaldırmaya kadar tüm hasar verici eylemleri kapsar. Terör örgütlerinin belirli bir ideoloji doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemler siyasal şiddet olarak tanımlanmaktadır. Terör saldırılarının siyasal bir amaç taşıması, spesifik şiddetten nitelik olarak ayırmaktadır. Burada ortak nokta fiziki güçtür (Şen, 2015).

Şiddet unsuru terör örgütleri tarafından hedeflenen amaçlara ulaşmak için kullanılır. Sahip oldukları ideoloji doğrultusunda stratejilerini yürütürler ve düzenlenen eylemlerin temel

amacı kamuoyunda yer almaktır. Şiddet eylemleriyle kamuoyunda korku oluşturarak, devlete karşı duyulan güvenin sarsılmasını amaçlamaktadırlar (Helvacıköylü, 2007).

2.3.Feminizm Teorisi Çerçevesinde Terör Kavramının Analizi

Feminizm, kadınların cinsiyet eşitsizliklerine odaklanmaktadır (Heywood, 2013). Bunun yanında cinsiyet ayrımının yaşanmadığı bir toplum yapısı istemektedirler. Erkekler tarafından baskıya uğradıklarını ifade eden kadınlar, kadın-erkek eşitsizliğine de dikkat çekmektedir. Feministlere göre devlet erkek ile ilişkilendirilirken, kadın ise ulusu temsil etmektedir ve bu ifadeye göre erkekler kadınlardan sorumlu koruyuculardır (Yesevi, 2014: 581). Bunun yanında kadınlar yalnızca annelikle ilişkilendirilmelerine de karşı çıkmaktadırlar.

Kadınlar, terörün hem mağduru hem de unsuru olmaktadır. Uluslararası ilişkilerde liberal feminizm, radikal feminizm gibi farklı feminist yaklaşımlar olduğu gibi terör konusunda da tek bir görüş yoktur. Feministler, terör konusunu incelerken ilk olarak “Kadınlar nerede?” sorusunu akla getirmektedir (Şimşek, 2019: 69). Terör hakkında yazılan önemli çalışmalarda kadınların geri planda kaldığı görülmüştür. Özellikle uluslararası ilişkilerde önemli bir çalışma olan Bruce Hoffman’ın yazmış olduğu “Inside Terrorism” adlı kitabında cinsiyet perspektifi yer almamıştır. Çalışmaların genelinde terör kavramı ile erkek ilişkilendirilmiş, kadınlara yer verilmemiştir. Bu durum terörist kavramının eril algılanması ile açıklanmaktadır. Bu kavrama kadın sıfatının eklenmesi, cinsiyet motivasyonunun engellenmesine neden olmuştur (Sjoberg, 2009: 69).

Dünyada kadınlar, terör örgütlerinin %30’unda yer almaktadır ve araştırmalara göre kadınlar ile erkeklerin terör örgütlerine katılma sebepleri benzer nitelik göstermektedir (Şimşek, 2019: 69). Gerek kadınlar gerek erkekler terör örgütlerine siyasi amaç ve intikam gibi benzer sebeplerle katılım göstermişlerdir. Kadınların örgütlere katılımının sebepleri arasında sosyal bağlar da bulunmaktadır. Bazı kadınlar akrabalık ve arkadaşlık bağları için örgütlere katılımı tercih etmektedirler. Lindsay O’Rourke’un 1981-2008 yılları arasında yaptığı araştırmasında kadınların örgüt katılım isteklerinin bireysel nedenlere bağlamasına karşın bir gruba dâhil olma isteğini içerdiğini vurgulamıştır. Bunun yanında bazı araştırmacılar ise terör eylemlerinin toplumsal cinsiyet perspektifinden sebeplerine yoğunlaşmıştır. Araştırmalara göre kadınlar, erkekler tarafından manipüle edilerek veya sosyal adalet için de örgütlere dâhil olmuşlardır. Başlangıçta feminist hedefler için katılsalar dahi kadınlar, örgüt içinde bu amaçlar için istekli olmuşlardır (Şimşek, 2019: 70).

Kadınlar, terör eylemlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. Kadın teröristler tarafından gerçekleştirilen saldırıların öldürücülük oranı çok daha fazladır. Bunun sebeplerinden biri kadınların erkeklere göre daha rahat hareket alanına sahip olması ile açıklanmaktadır (Öğütçü, 2013). Kadınlar, hamilelik gibi fiziksel özelliklerinin avantajlarını kullanarak eylemlerde başarı oranını artırmaktadır. Toplumda şiddetin erkekle ilişkilendirilerek bilinmesi, kadınların terör eylemlerinde fark edilebilirliğini düşürmektedir. Bunun yanında kadın teröristlerin daha kızgın ve inatçı olmalarıyla beraber insafı değillerdir ve saldırı sonrası vicdan azabı duymamaktadırlar. Terör kavramının eril kabul edilmesi nedeniyle kadın teröristler daha zor yakalanmaktadır, çünkü terör saldırılarının kadınlar tarafından yapılabileceği ilk başta akla gelmemektedir. Kadınların içgüdüsel yönleri terörist olarak daha tehlikeli olmalarını sağlamıştır. Aileyi koruma ve annelik güdülerini kadınların saldırı motivasyonlarını artırmaktadır (Öğütçü, 2013). Kadınların terör örgütlerine dâhil olma nedenleri genel olarak sıralamak gerekirse;

1. Cinsel eşitlik sözü
2. Terör örgütlerinin yarattığı fırsatlar
3. Örgütün özgürlük alanı olarak görülmesi
4. Hayatı daha manidar kılmak
5. Büyük amaç için savaş
6. Toplumdan kaçmak
7. Fakirlik
8. Ağır travmalar (tecavüz, aile fertlerinin kaybı gibi)
9. Öç almak
10. Terör örgütlerinin güvenli alan olarak görülmesi (Öğütçü, 2013).

Çalışmanın konusunu oluşturan FARC örgütünün %40'ını kadınlar oluşturmaktadır ve örgüt içindeki kadınlar, erkekler ile eşit haklara sahiptir (Sputniknews, 2016; Herrera and Porch, 2008). Kadınların neden FARC örgütüne katıldığı konusunda gerçekleştirilen araştırmalar sonucu kadınların en çok çevresel baskılardan ötürü örgüte dâhil olduğu sonucu çıkmıştır (Kazman, 2019). Bunun yanında kadınların örgüte katılma nedenleri şöyle sıralanabilir:

1. FARC'ın ilgi çekmesi
2. Örgütün aile ortamı sunduğu inancı

3. Baskı
4. İyileştirme
5. Aile içi problemler
6. Aşk
7. Güvensizlik
8. Diğer (Kazman, 2019)

FARC örgütü kadınlara iş, güç ve para vaat etmekteydi ve dolayısıyla kadınlar, örgütte daha iyi bir yaşam süreceğine inanmışlardır. Öte yandan örgüt, kadınları duygusal olarak etkileyerek örgüte katılmaya ikna etmişlerdir (Kazman, 2019). FARC örgütü, Kolombiya'daki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dikkat çekerek kadınların devamlı olarak ezilip baskıya uğradığını ifade etmiş, örgütün hedeflerinden birisinin de kadınların hak ettiği adalet için mücadele etmek olduğunu belirterek, kadınları örgüte davet etmiştir. Bunun yanında kadınların silahlı çatışmalarda aktif olarak yer almasını sağlayan FARC örgütü, kadınların daha güvenilir ve disiplinli olduğu gerekçesiyle de çoğu zaman bulundukları grupta komutanlık görevini vermektedir. Bunun yanında savunma çemberlerinde de kadın gerillalar sıklıkla yer almaktadır (Ekiz, 2020: 565). Buradan da anlaşılacağı üzere Kolombiya'da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yanında çatışma sürecinden de zarar gören kadınlar, hak mücadelesi verirken örgütün bu ideolojisi sorunların çözümü için adeta bir açık kapı olmuştur.

Kadınlar, terörün bir aracı olmasının yanı sıra terör saldırılarının mağduru olmuştur. Yıllar boyunca ortaya çıkan savaşımlardan ve terör saldırılarından kadınlar ve çocuklar en fazla zararı gören kesim olarak ön plana çıkmaktadır. Kadınlar, çatışma ortamlarında kitlesel tecavüzlere uğramakta, göçe zorlanmakta ve ahlaki değerler konusunda yara almaktadır.

Geçmişten beri “erkeklerin kişiliğini tamamlayan varlık” (Sevim, Feminizm, 2005) olarak tanımlanan kadınlar, terör olaylarında düşmana zarar vermek amacıyla araç olarak kullanılmıştır. Karşı tarafa ahlaki değerlerle saldırmak isteyen teröristler, bir strateji olarak kadınlara tecavüz gibi yollarla zarar vererek düşmanı hasara uğratma amacı gütmüşlerdir. Öldürmek ya da silahlı çatışma yerine başta psikolojik odaklı olmak üzere cinsel ve fiziksel hasar verme stratejileri organize olarak terör örgütlerinin tercih ettiği yöntemlerden biridir. Özellikle çatışmalarda erkeklerin genellikle onuru ile öldüğü fakat kadınların yaşadığı mağduriyetleri ve utancı ile yaşama devam etmek zorunda kaldığı bilinmektedir (Sabırlı, 2016).

Kadınlar, bu vakaların yanında annelik duygusu ile de yara almaktadır. Terör örgütleri çocuk kaçırma eylemlerini de sıklıkla gerçekleştirmekte ve anneler başta olmak üzere ailelere derin üzüntü bırakmaktadır. BM Çocuklar ve Silahlı Çatışma Raporu'na göre PKK terör örgütü tarafından 14-17 yaş aralığındaki erkek ve kız çocuklarının silahlı gruplara dâhil edildiğini, terör aracı olarak kullanılmıştır (TC. İçişleri Bakanlığı, 2017: 10). Özellikle kontrol noktalarında aktif rol alan çocuklar, bilgi almak ve ekipman sağlamak amacıyla kullanılmıştır. Bunun yanında örgütten ayrılmak isteyen çocukların zorla suistimal edildikleri de kayda geçirilmiştir. Çocuk kaçırma olaylarının sıklıkla yaşanması sebebiyle bazı bölgelerdeki aileler, çocuklarını okuldan almak durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Öte yandan terör örgütleri sosyal ve kültürel etkinlikler adı altında örgüte katkı sağlama amacıyla da bulunmaktadır. Bu duruma örnek olarak geçtiğimiz yıllarda PKK terör örgütü lideri Öcalan'ın yaş günü sebebiyle düzenlenen etkinliğe katılan 15 yaşındaki bir çocuktan, etkinlik sonrası ailesinin ondan haber alamadığını bildirmeleri gösterilebilir. Terör örgütleri sosyal etkinlik adı altında kadın ve çocukları kandırarak örgüte dâhil etme stratejisini sıklıkla kullanmışlardır (TC. İçişleri Bakanlığı, 2017). Fakat annelerin kararlılığı terörü zayıflatmaktadır. Çocuklarından ayrılan ya da terörden darbe alan kadınlar isyan ederek eylemlerde bulunmuşlar ve seslerini duyurmuşlardır. Terörle mücadele kapsamında kadınların bu güçlü duruşları sonucu PKK terör örgütü tarafından kandırılarak örgüte dâhil edilen çocuklar ve gençler ikna yoluyla teslim olmuşlardır. 2020 yılı itibarıyla son 4 yılda ailelerin katkısıyla yürütülen çalışmalar sonucu 698 kişi örgütten kaçarak teslim olmuştur. (Namlı ve Aslan, 2020). Bu kapsamda kadınların terörden mağdur olmalarının yanında terörle mücadele sürecinde de etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Kadınlar çatışmaların mağduru olmanın yanında şiddet unsuru olarak da kullanılmaktadır. Kolombiya çatışma süreci bu duruma örnek teşahür etmektedir. Kolombiya iç savaşı uzun yıllar devam etmiş ve bu süreçte kadına yönelik şiddet bir çatışma stratejisi olarak kullanılmıştır. Çatışma süreci devam ederken Amerika İnsan Hakları Komisyonu (IACHR) tarafından hazırlanan rapora göre 4 ana şiddet bulgusuna ulaşılmıştır:

1. Silahlı çatışmadaki aktörler mağduru benliğinden uzaklaştırmak, aile ve çevresine hasar vermek ve toplumda terörü yaygınlaştırmak amacıyla cinsel, psikolojik şiddet gibi farklı şiddet biçimleri kullanılmaktadır. Buradaki asıl amaç bölgedeki kontrolü güçlendirmektir.
2. Kadınları zorla yerlerinden etmek, göçe zorlamak amacıyla yapılan şiddet

3. Cinsel şiddet
4. Hâkim olunan bölgelerde otoriteyi güçlendirmek için yapılan şiddete maruz kalmışlardır (The Inter-American Commission on Human Rights, 2005).

Sonuç olarak kadınlar yalnızca bireysel nedenlerden ötürü tecavüz, öç alma, cinsel eşitlik sözü vd. gibi nedenlerle çatışma sürecine dâhil olmamış aynı zamanda çatışma sürecinin birçok alanda yaraladığı bir kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Kolombiya hükümeti ile FARC örgütü arasındaki mücadeleler yarattığı yeni toplumsal cinsiyet dinamikleri bakımından örnek olmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın sonraki bölümünde öncelikli olarak Kolombiya çatışma sürecinin tarihsel analizi yapılarak barış süreci incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KOLOMBİYA İÇ SAVAŞININ TARİHSEL ANALİZİ

3.1. Kolombiya'ya Genel Bir Bakış

Kolombiya'da yaşanan sorunu ve çatışma sürecini analiz etmeden önce, Kolombiya'nın demografik, siyasal, coğrafi ve ekonomik yapısını ve ülke geçmişini incelemek çalışmanın somut bir temele oturtulması açısından önem arz etmektedir.

Kolombiya, adını Kristof Kolomb'dan alan bir Latin Amerika ülkesidir (Britannica, 2021). 1525 yılında İspanyolların işgali ile ele geçirilen Kolombiya'da ilk olarak Santa Marta şehri kurulmuş, sonrasında 1538'de Bogota kurularak ülkenin başkenti yapılmıştır. Uzun yıllar İspanyolların sömürge devleti olan Kolombiya'ya ilk İspanyol valisi 1564'te görevlendirilmiştir. İspanyol hâkimiyeti süresince diğer sömürge bölgelerinden getirilen köleler, kaynaklar bakımından zengin olan Kolombiya'daki kahve ve şeker başta olmak üzere çeşitli kaynakların üretiminde çalıştırılmışlardır. 19. yüzyılın başlarına kadar İspanya hakimiyetinde kalan Kolombiya, özellikle İspanya'nın Napolyon tarafından işgali sonucu güç kaybetmesiyle, Güney Amerika'daki bağımsızlık mücadelesi hız kazanmış ve bunun sonucunda Kolombiya 1810 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir (İnsamer, 2020).

Kolombiya 1.141.748 km² yüz ölçüme ve 50,2 milyon nüfusa sahiptir. Başkenti Bogota olan şehrin bugünkü devlet başkanı Ivan Duque Marquez'dir ve başkanlık tipi parlamenter demokrasi ile yönetilmektedir (Britannica, 2021). Kolombiya yüz ölçümü bakımından Latin Amerika'da dördüncü, nüfus bakımından en yoğun üçüncü ve milli gelir yönünden ise dördüncü ülkesidir (MFA). Ülkenin en zengin yer altı kaynaklarının petrol ve kömür olmasından dolayı gelir kaynağı da petrol ve genel olarak madenciliğe dayanmaktadır. Hatta ülkenin ihracat kazancının %49'unuda petrol ve kömür meydana getirmektedir. Bunlar dışında, Kolombiya'nın başlıca tarım ürünleri kahve, kesme çiçek, muz, pirinç, tütün, mısır, kakao, yağlı tohumlar ve sebzedir (MFA, 2020).

Panama, Ekvator ve Peru ile sınır komşusu olan Kolombiya, Pasifik Okyanusuna ve Karayip Denizi'ne kıyısı bulunan bir konuma sahiptir (MFA, 2020). Başkent Bogota ile birlikte, Medellin ve Bucaramanga şehirleri ön plandadır (Köksoy, 2020: 256). GSYİH'nın

%12'sini kapsayan ve işgücünün %13'üne istihdam sağlayan endüstri, Bogota, Cali ve Barranquilla kentlerinde yoğunlaşmıştır (MFA, 2020).

Şekil 1. Kolombiya Coğrafi Konumu

Kaynak: (İnsamer, 2020)

Kolombiya’da dini inanç Katolik mezhebidir ve ülkede İspanyolca konuşulmaktadır. Nüfus farklı etnik gruplara sahip olmakla birlikte, beyazlar ve Mestizolar² nüfusun %85’ini, %10’unu siyahlar ve kalan %5’lik kısmını ise yerliler oluşturmaktadır (Anadolu Ajansı, 2017). Kolombiya’nın geçmişte bir sömürge devleti olması nedeniyle toplumda sosyal tabakalaşma tazeliğini korumaktadır. Bu durum günümüze kadar süregelen ülkenin güvenlik sorununa zemin oluşturmaktadır. Devletin 1900’lü yıllarda yapmış olduğu yenileşme hareketlerinin alt tabakanın isteklerini karşılamaması sonucu uzun yıllar devam eden çatışma ortamı oluşmuştur. Ülke içerisindeki bu çatışmaların kökeni 1800’lere dayanmaktadır.

² Mestizo, melez kökenden, özellikle Amerika Yerlileri (Kızılderililer) ile İspanyol veya Portekizli kökenden gelenler için kullanılan İspanyolca terimdir (Cambridge Dictionary).

Çatışmaların oluşumunda toprak mülkiyetinin dağılımındaki adaletsizlikler, hükümet politikaları ve Kolombiya'nın coğrafi durumu gibi sorunlar etkili olmuştur. Kolombiya, iç silahlı çatışma sebebiyle insan kaybının en yüksek olduğu bir ülkedir (Köksoy, 2020: 256).

Kolombiya'da ülke yönetiminin suçu önleme konusunda başarılı olmadığı görülmektedir. Bunun nedeni olarak işsizlik, yoksulluk, silahlara ulaşımın kolaylığı ve uyuşturucu kartellerinin ülkeye hâkim durumunda olması, suç oranlarının artmasında temel faktörler olarak ön plana çıkmaktadır. Kolombiya'da halkın bir kısmı için uyuşturucunun büyük bir maddi kaynak olması, Kolombiya'yı hem uyuşturucu kartellerinin hem de uyuşturucuyu temel ekonomik kaynak olarak kullanan terör örgütlerinin arasında bırakmıştır. Kolombiya hükümetleri, güvenlik ve iç istikrarsızlıklarına ek olarak uyuşturucu kartelleri ve terör örgütleri ile mücadele etmektedir. Bunun yanında Kolombiya'nın coğrafi yapısı, nüfusun seyrek dağılımı, uyuşturucu üretimi için oldukça elverişlidir ve Dünya'daki kokainin %80lik bir kısmı Kolombiya'da üretilmektedir (Köseli ve Yaşar, 2009: 321).

Kolombiya'nın siyasi yapısına bakıldığında Liberal ve Muhafazakâr görüşe sahip iki kutuplu siyasi kanadın varlığı görülmektedir. Bu iki kutup arasındaki siyasi mücadeleler günümüze kadar gelen çatışma ortamının temelini oluşturmuşlardır. 1850 yılında resmi olarak Kolombiya'da varlığını göstermeye başlayan bu iki siyasi partinin birbirinden farklı temel ideolojileri bulunmaktadır (Türkoğlu, 2014: 4). Liberal Parti'nin (Partido Liberal-PL) savunucuları, sömürgecilğe karşı çağdaş bir ulusun inşasını, serbest ticaretle iktisadi tekellerin oluşturulmasını istemiş ve aynı zamanda üretici, tüccar ve küçük toprak sahiplerinin de desteğini almıştır. Muhafazakâr Parti (Partido Conservador-PC) ise sömürge döneminin ve kölelik sisteminin devamlılığını savunarak otoriter bir yönetim anlayışını benimsemiştir (Çınar ve Avcı, 2017: 218).

3.2. Kolombiya İç Savaşı Tarihsel Arka Plan

Kolombiya'daki yarım yüzyılı aşan zamandan beri süregelen çatışmalar, Batı yarım süredeki en uzun çatışmalardan biri olarak yankı uyandırmıştır. Çatışma sürecinin uzun olmasının sebebi olarak silahlı çatışma sürecinden menfaat sağlama amacıyla olan siyasetçiler ve ekonomik elitler gösterilmektedir. Bunun yanında Kolombiya'daki çatışma sürecinin tüm dünyada yankı uyandırmasının sebebi ise yarım asrı aşmasından çok çatışma gruplarının kimisinin asker kökenli bireyler olması, çocuklara yönelik şiddetin ve kadınlara

yönelik cinsel istismarın yükselişe geçmesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Gedik, 2017: 53).

Gonzalez'e göre Kolombiya'daki çatışma durumu iki tarihsel olgu üzerine oturtulabilir. Bunlardan ilki yoğunluğu fazla olan kırsal arazilerin mülkiyetinin meydana getirdiği sorunlardan uzaklaşmak amacıyla ortaya çıkan çiftçi kolonizasyonudur. Kolombiya, Latin Amerika'dan farklı olarak toprak mülkiyetini pay etmeyi amaçlayan tarım reformunda başarılı olamamıştır. Fakir kırsal kesimi, devletin merkezi kamu kurumlarından ve çalışmalarından uzak, hayatın ve erişimin güç olduğu sınır uçlarına gönderen kamu politikaları ilk dönemlerden beri kırsaldaki çiftçi kesimi dışlamıştır. İkinci olgu ise sınırlar içerisinde düzensiz olarak dağılmış nüfus sebebiyle bütünlük oluşturulamamış, ulus-devlet bu dengesizlikler üzerine temellendirilmeye çalışılmıştır (Gonzalez, 2004: 10).

Kolombiya'da çatışmaların başlangıcı ne kadar FARC örgütünün doğuşuyla başlasa da kökeni 1800'lü yıllara kadar gelmektedir. Çatışma sürecini üç bölümde incelemek tarihsel arkaplanı oluştururken faydalı olacaktır. İlk bölümde 1800'lü yıllarda Kolombiya'nın bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan 1900'lere kadar gelen dönem ele alınacaktır. Bu dönem günümüze kadar gelen çatışma sürecine zemin hazırlamıştır. İkinci bölümde ise "La Violencia" olarak anılan şiddet dönemi, üçüncü olarak ise FARC örgütünün de ortaya çıkışıyla birlikte günümüze kadar süregelen dönem incelenecektir.

3.2.1. 1800-1914 Dönemi

Kolombiya 16. yüzyıldan bağımsızlığına dek İspanyol sömürgesi olarak kalmış ve koloni hükümetine karşı yapılan mücadeleler sonucu 20 Temmuz 1810 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur (Çınar ve Avcı, 2017: 217). Fakat resmi olarak 7 Ağustos 1819'da Boyaca Muharebesi zaferinden sonra Büyük Kolombiya Cumhuriyeti kurulmuştur. O dönemde sınırlara bugünkü Venezüella, Ekvator ve Panama da dâhildir (Çalışır, 2019: 20). Simon Bolivar tarafından kurulan Büyük Kolombiya Cumhuriyetinde aynı zamanda Latin Amerika'nın ilk anayasal rejimi de oluşturulmuştur. Bolivar, oluşturduğu anayasa ile her ne kadar Avrupa'dan ilham almış olsa da Avrupa'nın sahip olduğu sömürgecilik anlayışına sahip olmaması, desteklememesi ve toplumlar arasındaki farklılıklardan dolayı Avrupa'daki devrimci anayasaları birebir uygulamamış, bunun yerine özgürlük ve adalete dayalı özgün bir mutlakiyetçi bir anayasa yapısı oluşturmaya çalışmıştır (Kalınbacak, 2019: 35). Bolivar tarafından oluşturulan bu anayasal sistem başarılı olamamış ve 1831 yılında Kolombiya,

Ekvador, Venezuela, Panama, Guyana ve Brezilya'nın kuzey kesimini de içine alan bu Büyük Kolombiya Cumhuriyeti dağılmıştır. Bunun temel sebebi olarak devlet yönetiminde yaşanan büyük görüş ayrılıkları gösterilmektedir. Yöneticiler bu büyük devletin merkeziyetçi ya da federal yapının hangisiyle yönetileceği konusunda ortak bir görüşe sahip olamamışlar ve bunun sonucunda devlet yöneticileri arasında merkeziyetçi yönetimi savunan(muhafazakâr) ve federal yönetimi(liberal) savunan iki ayrı kutup oluşmuştur (Kalınbacak, 2019: 35).

1886 anayasası, 1991 yılına kadar varlığını sürdürmüş ve bu anayasa Liberal ve Muhafazakâr parti arasındaki kutuplaşmanın bir sonucu olarak oluşturulmuştur. 1886 anayasasından önce liberal partinin yönetimde olmasıyla Katolik Kilisesi'nden uzaklaşma söz konusudur. Fakat 1886 anayasası ile muhafazakârların yönetime gelmesiyle Katolik Kilisenin etkisi artırılmış ve bununla birlikte İspanyolca toplum yapısının temel taşlarından birisi haline getirilmiştir. 1886 anayasası çatışmalardan zarar görmüş toplum düzenini yeniden inşa etmeyi amaçlamış ve yapılan 8 reform çalışmasına rağmen bir asırdan fazla varlığını sürdürmüş ve bu yönüyle de büyük önem arz etmektedir. Adem-i merkeziyetçi yapıyı destekleyen anayasa, devlet başkanının yetkilerini güçlendirmiştir (Demographic Progress Institute, 2013: 15,16).

1920'den 1930'a kadar Kolombiya'daki yerel hareketlere bakıldığında ise çatışmaların köylü mücadeleleri ile başladığını ortaya koymaktadır. Köylüler zorla yerlerinden edilmiş, dağlık bölgelere göçe zorlamıştır. Bu sebeplerden ötürü köylüler mücadele yolunu tercih etmişler ve 1950'ye kadar olan süreçte çatışmalar genellikle köylülerin toprak mücadeleleri olarak gerçekleşmiştir (Gedik, 2017: 54). 1930'lu yıllarda ülkenin politik unsurları da ülkedeki karışıklığın sebepleri arasındadır. O dönemde başkanlığa Liberal Parti'nin adayı Enrique Olaya Herrera getirilmiş ve halen sol görüşe sahip devlet, işçi sendikalarına yardımcı olmuştur (Gedik, 2017: 55). O dönemde liberaller, devleti sağlamlaştırmak ve üst kesimin ya da sınıfın (büyük toprak sahipleri, tarım firmaları, tüccarlar, politik etkisi olan entelektüeller) etkisini azaltmak için reform faaliyetlerinde bulunmuş ve yeniliklerin toplumsal yapıda kalıcı olmasını istemişlerdir. Fakat üst tabakanın bu reformları eleştirmesi sonucu, reform girişimleri başarılı olamamış, üst tabakanın siyasetteki ve toplumdaki rolü eskisi gibi etkin kalmıştır. 1970 yılında üst tabaka, Kolombiya nüfusunun %0,7'sini oluşturmaktaydı. Böyle bir yapıya sahip ülkede ilk kırılmalar liberallerin çalışmalarıyla yaşanmıştır. Toprak reformu, işçi sınıfını gözetken yenilikler, maaş düzenlemeleri gibi çalışmalar liberaller tarafından yapılmış ve yine üst tabakanın desteklememesi sebebiyle uygulanamamıştır. 1972 yılında Kolombiya'da işçi sınıfı nüfusun %12,9'undan oluşmaktaydı. Toplumsal yapıdaki bu

ayrıcinsten ekonomik istikrarsızlık, daimi olarak sosyo-psikolojik statü ayrışmalarının skalasını yükseltmiştir. Bunların neticesinde hükümetin olanaklarının ve kaynaklarının kullanımının onlara ayrılmamış olması, onlara göre hakkı olanın elinden hükümetçe alınmış olması, yoksul tarafı senelerce devam edecek olan şiddetli mücadeleleri bir çözüm olarak görmeye itmiştir (Çalışır, 2019: 22).

3.2.2. La Violencia (Şiddet) Dönemi

“Bin Gün Savaşları’nın” ardından 1946 yılında Kolombiya’da çatışma ortamı yeniden tırmanmıştır. Bu çatışmaların en büyük nedenlerinden birisi liberallerin toprak ıslahatının, Muhafazakarlar tarafından desteklenmemesidir. Liberal lider Jorge Eliecer Gaitan’ın 1948’de suikastle öldürülmesinden sonra “La Violencia” (şiddet) denilen dönem başlamıştır. Bu dönem yaklaşık on yıl sürmüştür ve zıt görüşlü iki halk kesimini düşman kamplara ayırmıştır (Roskin , 2001).

1947 yılındaki seçimlerde Liberal tarafın çoğunlukta oluşu sebebiyle, Muhafazakârların kongrede siyasi gücünü artırmaya çalışmasına karşın, koalisyon kurmak durumunda kalmışlardır. Kırsalda yaşayanların isteklerinin dikkate alınmaması Liberal Parti’nin o dönemde lideri olan Gaitan öncülüğünde muhalefetin harekete geçmesini kolaylaştırmıştır. Liberallerin bir bölüntüsü olarak meydana gelen ve “Gaitanism” adı verilen toplumsal harekete halkın desteği çoğalmış ve Gaitan’ın ıslahatlar için demokratik yöntemleri seçmesi liberal siyaseti programına alması sonucu işçi ve kırsal kesimi birleşmiştir. Aldığı destekle 1947 Kongre Seçimlerinde Liberallerin başarılı olması toplum nezdinde gücünü ortaya koyması adeta bir kilometre taşı olmuştur. Seçimlerin ardından Ospina’nın gücünü yeniden kazanmak için köylerde polisleri de kullanarak baskı ve şiddete başvurması, çatışma ortamının bitmesi amacıyla kurulan koalisyonun dağılmasına neden olmuş ve 1948’de hükümetin Liberal üyeleri istifa etmiştir. Politik ortamın gerilmesiyle beraber 1948 seçimlerinde halkçı politika izleyen Liberal aday Jorge Eliecer Gaitan’ın suikastle hayatını kaybetmesi sonucu “La Violencia” dönemi başlamıştır (Türkoğlu, 2014: 7).

Suikastın ardından Kolombiya tarihinin en şiddetli isyanları başlamıştır. Ayaklanmalarda 2000’e yakın kişi hayatını kaybetmiş ve başkent Bogota, isyanlarda yıkıma uğramıştır. Halkın, tek temsilcisi olarak gördüğü kişinin öldürülmesiyle toplumun duyduğu kızgınlık ve üzüntünün bir simgesi olarak bu dönem “Bogozato” olarak adlandırılmıştır. Fakat ayaklanmalar yalnızca Bogota ile sınırlı kalmamış, can kaybının ve yıkımın en fazla olduğu

yer olarak başkent Bogota olayların merkezi haline gelmiştir (Library of Congress, 2010: 43). Bogozato olayları, köylerde yaşanan toprak mücadelelerinin merkeze sıçramasına neden olmuştur. Şehirli işsizler ve yoksulluktan bıkan halk kesitlerinin kamu binalarına, marketlere ve kiliselere yönelip zarar vermesiyle olayların seyri değişmiştir. Bu şiddetli olayların toplumun bütün katmanlarına yayılmasıyla birlikte, çatışmaların arasında kalan herkes suçlu ya da mağdur konumuna düşmüş, adeta bir toplumsal yıkım yaşanmıştır. La Violencia dönemi, ülke tarihinde o zamana dek yaşanmamış şekilde şiddet olaylarına neden olması sebebiyle Kolombiya’da ulus inşası ve demokratikleşme çalışmalarına zarar vermiş, bugüne kadar süregelen politik, finansal ve toplumsal problemlere zemin oluşturmuştur (Türkoğlu, 2014: 9).

1951 senesine gelindiğinde, halkın Liberal tarafın yanında olan kısmı, sahip olduğu toprakları Muhafazakâr gerillalardan korumak için savunma ekipleri oluşturmuşlardır. 1953’te General Gustova Rojas başkanlığında gerçekleşen askeri darbe sonrası 1957’de demokratik düzenin oluşturulamaması nedeniyle Rojas görevden uzaklaştırılmıştır. Liberal ve Muhafazakâr tarafın birleşmesiyle oluşturulan ve 1974 yılına kadar devam eden “Ulusal Cephe” dönemi, çatışmaların hafiflemesine sebep olmuştur (Özdemir,2006: 54).

Ulusal Cephe dönemi, Liberal ve Muhafazakâr tarafın aralarındaki ayrıklıkları yok edip, barış ve sağlam bir yönetim meydana getirmek hedefiyle yaptıkları ilk girişimdir. 1958-1974 arası Ulusal Cephe’nin en verimli periyodu olmakla birlikte çatışmaların ve güvensizliklerin hafıflediği bir dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Önceki dönemlerde şiddet ve güvensizlik, mevcut hükümet sisteminin yıkılışına neden olmuştur (Democratic Progress Institute, 2013: 19).

3.2.3. FARC’ın Doğuşu ve Örgüte Genel Bakış

La Violencia döneminde olaylar sırasında radikalleşen ve peasant (tarım işçisi) tabakasından gelen Marksist genç yetişkinler, 1959’da yaşanan Küba devriminin de tesiri ile Kolombiya’da günümüze kadar sürecekt olan ve tarihte büyük yankı bulan kanlı iç çatışmalarını ateşleyerek gerilla örgütlerine nitelik kazandırmışlardır (Afat, 2010). FARC örgütü bu olaylar sonucu ortaya çıkmıştır. Tam adı “*Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia-Ejército del Pueblo*” olan örgütün Türkçe karşılığı ise Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri – Halk Ordusu FARC olarak geçmektedir. Gerilla taktiği ile mücadele eden örgütün “Son Savunma” adında bir çalışması vardır. Buna göre, örgütteki silahlı güçler 30.000

olduğunda hükümet ve devletin bütün güçlerini teslim alabileceklerini düşünüyorlardı (Genç, 2015). FARC, 40 yılda üye sayısını 18.000'e yükseltmiştir ve bu büyümenin sebebi olarak Kolombiya hükümetinin fakirlikle mücadelesinin ve toprakta yapılan ıslahatların başarısız sonuçlanması ve bununla birlikte tarihteki şiddetli yaptırımlar gösterilmektedir. Örgütün en aktif olduğu bölgeler; Antioquia, Tolima, Magdalena, Boyacá, Caquetá ve Meta'dır (Genç, 2015).

Kolombiya'daki gerilla örgütleri, liberaller ve muhafazakarlar haricindeki kısma yani yerel halka hükümte yer vermeyenlere karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır. Hükümetin denetleyemediği yerlerde insanlar güvenlik için örgütlenerek silahlanmışlardır. 1964-1966 yılları arasında ortaya çıkan FARC, komünist ve liberallerden geriye kalan gerillalarla kurulmuştur. Çiftçi temeliyle oluşan örgüt, komünistlerin eliyle teşkilatlanmıştır (Çalışır, 2019: 203). Resmi olarak 1964 yılında kurulan örgütün amacı mevcut rejime son vererek, Marksist-Leninist düşünceye sahip yeni bir hükümet inşa etmektir. FARC, fakir halkı devlete karşı savunduklarını ve sosyalist bakış açısı ile toplumsal adaleti sağlamayı hedeflediklerini bildirmişlerdir (Köksoy, 2017: 203).

1964'te rejim tarafından Kolombiya'nın Tolima kısmının güneyindeki kırsalda yaşayan yerlilere "Plan Laso" olarak adlandırılan saldırı sonrası FARC lideri Manuel Marulanda Velez ve yanındaki 47 köylü saldırıya karşı silahlı mücadele gerçekleştirmişlerdir (Ateş, 2009: 14). ABD yönlendirmesi ve desteğiyle yapılan bu saldırı FARC'ın kuruluşu ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte hastane ve okul inşa eden örgüt, fakir halka destek olmuştur (Cnnturk, 2016). 1970'lerde ise sekreteryasını meydana getirerek idare merkezini de güçlendirmiştir. Bu dönemde çatışmalar kırsalda devam etmiş ve savaşta hayatını kaybedenlerin yıl boyunca 100'den az olması sebebiyle örgüt iç savaş eşiğinin gerisinde olmuştur. 1973 ve 1980 yılları arasındaki çatışma sıklığı az olsa da 1980'den sonra örgüt gelişmiş ve düzenli bir orduyu meydana getirmiştir. Uyuşturucu alım satımı, insan kaçırma ve haraç gibi faaliyetler örgütün ekonomik olarak kuvvetlenmesini sağlarken diğer taraftan silahlı güç ve insan gücü bağlamında da kuvvetlenmesini sağlamıştır. 1980li yıllar FARC örgütünün ideolojik prensiplerinden uzaklaştığı, topluma hâkim olmaya, ekonomik gelirleri artırmaya ve gücünü muhafaza etmek amacıyla diğer narko örgütlerle ve uyuşturucu baronları ile karşı karşıya geldiği bir dönemdir. 1982 yılına gelindiğinde ise etki alanının ve mensupların artması sonucu örgüt kendisini "Halkın Ordusu" (Ejército del Pueblo) olarak tanımlamış ve EP ekiyle beraber örgütün yeni adı FARC-EP şeklinde olmuştur (Kalınbacak,

2019: 49) 1966'da yalnızca 350 mensuba sahip olan FARC, 1986 yılına gelindiğinde 32 cephe ve 15.000-20.000 mensuba sahip olan örgüt bir niteliğine kavuşmuştur. FARC'ın uzun vadede hedefi ise bu sayıyı 30.000 militana çıkarmaktır (Rand.org, 2020: 26,27).

FARC'a mensup gerillalar, ülkenin şehirden uzak yerlerinde dağlarda yaşamaktaydılar. Kırsal kesime yakın olmaları, yerel halkla sürekli olarak temasta bulunmalarına sebep olmuş ve bu durum yerel halkın örgüte katılmasına ve destek vermesine neden olmuştur. Bunların yanında silahların ve üniformaların cazibesi, iyi maaş, iyi yemek, eski yaşamdan bunalma, silahlı gruplarla aile bağları, politik görüş gibi sebepler de gerillalara katılımın sebepleri arasındadır (Azevedo, 2004: 71).

Şekil 2. FARC'ın Etkin Olduğu Bölgeler

Kaynak: (GlobalSecurity.org, 2011)

FARC'ın temel hedefleri haricinde geleneksel olarak bağlandığı 3 temel stratejisi bulunmaktadır:

1. Eylemlerini ulusal olarak devam ettirerek hükümetin gücünü eksiltmek,

2. Merkez Bogota'nın kara ve öteki kesimlerle olan erişimine mani olmak
3. Örgütün en fazla gelir elde ettiği madde olan kokainin, imalatının yapıldığı bölge olan Kolombiya'nın güney kesimlerinde etkinliği yükseltmek (Karabel, 2017: 4).

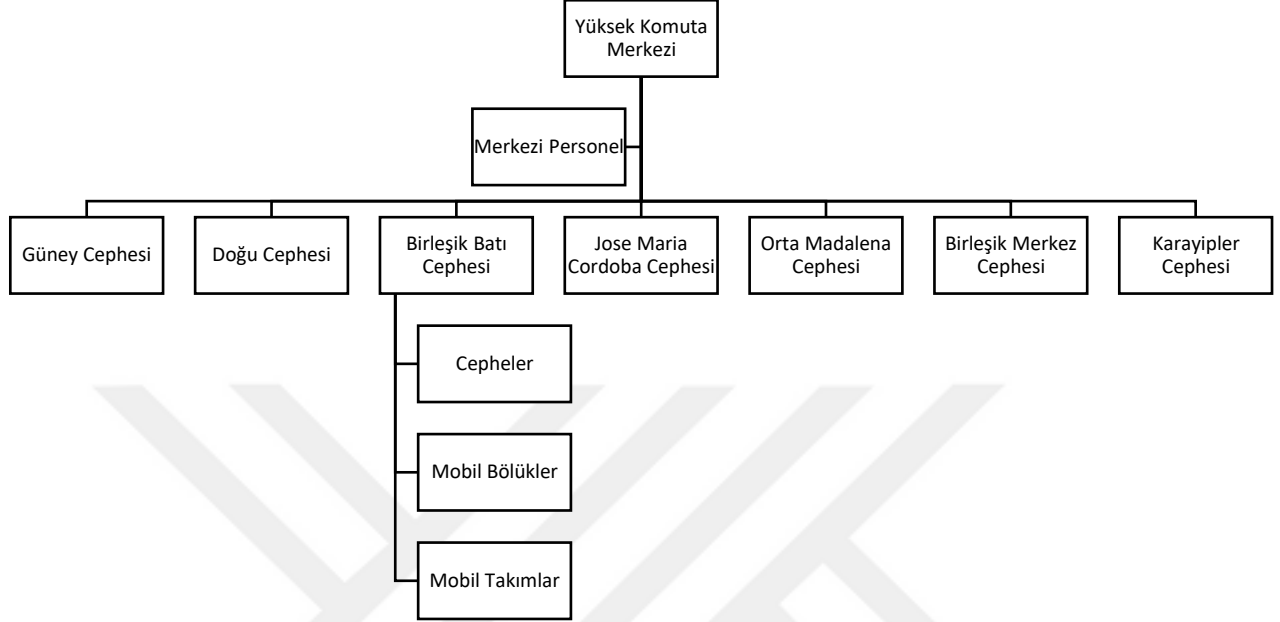
Bu stratejilerin yanında FARC, toprakların tekrar bölüştürülmesi, iktisadi politikalara dışarıdan müdahaleye müsaade etmeme, politikadan liberal muhafazakârların uzaklaştırılması ve silahlı paramiliter grupların ortadan kaldırılması hususlarına da yoğunlaşmaktadır. 1988-1999 arası Kolombiya'nın askeri ve politik olarak zayıflaması sonucu FARC kuvvet kazanmıştır. Devletin problemlere çözüm bulamaması nedeniyle halk FARC'a yönelmiş, destek vermiştir (Köksoy, 2017: 204).

1990'lı yıllar Kolombiya'da çatışmaların tırmandığı dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Yalnızca kırsalda değil şehirlerde de terör saldırıları yaşanmış toplum kaosa sürüklenmiştir. Terör tehdidinin bu şekilde yaygın hale gelmesi Kolombiya'da yetkili olan kişiler için ciddi bir tehdit oluşturmuş, bazı yetkililer bu korku nedeniyle yolsuzluk yapmış ve yaşanan karışıklıkları görmezden gelmek durumunda kalmıştır. Devlet idaresindeki politikacılar, basın ve güçlü yatırımcıların çoğunluğu terör tehdidinin korkusuyla veya uyuşturucu alım satımından kazanç sağlama isteğiyle ortama ayak uydurmuşlardır. O yıllarda Kolombiya'da üretilen uyuşturucu miktarı tüm Birleşik Devletlere yetebilecek kadardır ve ülke dışına gönderebilmektedir. Kolombiya'nın bu uyuşturucu terörü yalnızca ülke sorunu olarak değil, uluslararası bir güvenlik sorunu haline gelmiştir (Kalinbacak, 2019: 49).

FARC'ın Kolombiya Komünist Partisi ile görüşleri neredeyse aynıdır, örgüt komünist bir ideolojiyle kurulmuştur. Hatta FARC örgütü, Kolombiya'da kurulan en geniş ve en köklü geçmişe sahip Komünist örgüt olarak bilinmektedir. Aynı zamanda Marksist bir ideolojiye sahip olan örgütün ideoloji konusunda tutarlı olduğu söylenememektedir. Örgütün özellikle uyuşturucu ticaretinde aktif olması nedeniyle hakimiyetini güçlendirmek amacıyla marksist ideolojiye bağlı olduğu iddia edilmektedir (Democratic Progress Institute, 2013: 59).

FARC örgütü gerilla savaş taktiği kullanmasına rağmen, örgüt düzenli bir ordu yapısına sahiptir ve hiyerarşik bir sistem bulunmaktadır. Örgütte en yüksekte bulunan karar mekanizması "Yüksek Komuta Merkezi"'dir (Estado Mayor Central). Bu en yüksek merkezin altında yedi cephesi vardır; Güney Cephesi, Doğu Cephesi, Birleşik Batı Cephesi, Jose Maria Cordoba Cephesi, Orta Magdalena Cephesi, Birleşik Merkez Cephesi, Karayipler Cephesi ve bunlara bağlı minik hareketli birlikler vardır. FARC'a mensup üyelerin büyük bir kısmı

kırsalda hayat süren, finansal anlamda zayıf, eğitim seviyesi yetersiz çiftçilerden meydana gelmektedir (Genç, 2015).

Şekil 3. FARC Detaylı Örgütsel Yapı

FARC örgütünün %40'luk kısmını kadınlar oluşturmaktadır, örgüt bu özelliği ile diğer silahlı örgütler arasında dikkat çekmektedir. Bununla birlikte çocuk mensupların sayısının da fazla olduğu iddia edilmektedir. İnsan hakları hakkında çalışan topluluklar tarafından bu konu dikkat çekici olmuştur (Herrera and Porch, 2008: 615). FARC örgütü kadınların toplumda devamlı olarak baskı altında olduklarını ve şiddete maruz kaldıklarını savunarak örgütün hedeflerinden birinin kadınların hak mücadelesine destek olmak olduğunu vurgulayarak, kadınları örgüte davet etmiştir (Stanski, 2006: 139). Örgüt içinde kadın gerillalar aktif olarak çatışmalara katılmaktadırlar. Bunun yanında bazı kadınlar bulundukları grupta komutan olarak yer almakta ve silahlı çatışmalarda rol almaktadır. FARC örgütü komutanı olan Alfonso Cano güven ve disiplin konusunda kadınların daha başarılı olduğu düşüncesi ile örgütün savunma çemberinin bir kısmını kadınlardan meydana getirmiştir (Ekiz, 2020: 565).

FARC örgütünün ekonomik kaynakları yasal ve yasal olmayan çalışmalardan alınan haraç, insan kaçırma ve uyuşturucu alım satımı gibi unsurlardan oluşmaktadır. Haraçlar bölge

halkından ve uyuşturucu satıcılarından alınmaktadır. Çiftçilerden ise “devrim vergisi” adı altında haraç alınmaktadır. Uyuşturucu satıcılarından ise “gramaje” adında illegal vergi almaktadır. Bunların yanında, insan kaçırma eylemlerinde ise ekonomik durumu iyi olan insanları kaçıracak fidye geliri elde etmektedirler. FARC örgütü gelirinin en fazla kısmını uyuşturucu alım satımından kazanmaktadır. Dünyada kokainin %50’si FARC tarafından sağlanmaktadır (Genç, 2015).

Kolombiya’da uyuşturucu alım satımının, terörün ve hükümetin böylesine birbirine girmesiyle birlikte kamu kurumları sorgulanmaya başlanmış, güvensizlik ortamı oluşmuştur. Devletin süratle yozlaşırken, bir taraftan halkın devlete olan güveninin sarsılması sonucu şiddet çare olarak algılanmıştır. FARC ile birlikte uyuşturucu sektöründe olan herkes, Kolombiya hükümeti için gittikçe artan bir tehdit olmaya başlamıştır. 1980 ve 1990’lı yıllarda hükümetin direnme ve dağıtma gayreti kuvvetlenmiş ve devlet, yapılan askeri operasyonlara toplumun desteğini istemiştir (Kalinbacak, 2019: 49).

3.3. Çatışma ve Çözümünde Yer Alan Temel Aktörler

3.3.1. Silahlı Güçler

3.3.1.1. FARC(Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri)

Kolombiya’nın kırsalında yaşayanlarla ilişkili ortaya çıkan bir gerilla hareketidir. Doğuşu 1959’da Marquetalia kırsalında ortaya çıkan bir köylü hareketine dayanmaktadır. Resmi olarak ise 1964 yılında Kolombiya Komünist Partisi’nin askeri kolu olarak kurulmuştur. Örgütün temel amacı, mevcut rejime son vererek, Marksist-Leninist düşünceye sahip yeni bir hükümet inşa etmektir. Zaman içinde büyüyen örgüt, 45 milyon nüfusa sahip Kolombiya’nın yaklaşık %40’ına hakim olmuştur ve gelirinin büyük bir kısmını uyuşturucu ticaretinden elde etmektedir (Köksoy, 2020: 263).

3.3.1.2. ELN (Ulusal Kurtuluş Ordusu)

Kolombiya’nın FARC’tan sonraki ikinci büyük gerilla örgütüdür. FARC ile aynı yılda kurulan ELN örgütü, 1996-1998 döneminde FARC ile birlikte kuvvetlenerek çalışmalarını sürdürmüştür (Köksoy, 2020: 289). Kırsal kökenden gelen FARC’ın aksine ELN örgütünün liderliği Küba devrimini de destekleyen Santander Üniversitesi öğrencileri ve mezunlarından meydana gelmektedir. ELN, FARC örgütü ile benzer olarak ilk kurulduğu dönemde sınırlı bir

bölgede faaliyet göstermiştir (Rand.org, 2020). Örgüt, yer altı kaynaklarının özelleştirilmesinden yana olmamakla birlikte, Kolombiya'daki varlıklı üst sınıfa karşı fakir kesimin yanında olduğunu öne sürmektedir. ELN, varoluşunu bir direniş hareketi olarak tanımlamaktadır. FARC ile kıyaslandığında daha katılımcı bir örgüt yapısı vardır (Democratic Progress Institute, 2016: 2).

ELN, Kolombiya'nın Kuzeydoğu kısmında faaliyet gösteren devrimci bir örgüttür. Yaklaşık olarak 2200-3000 gerillaya sahip olduğu düşünülen örgüt, hem FARC ile hem de devletin güvenlik unsurlarıyla yaşadığı çekişme ELN örgütünün güç kaybetmesine neden olmuştur. FARC örgütü ile bir kısım bölgelerde işbirliği içerisindeyler fakat bazı bölgelerde ise silahlı çatışma içerisinde olmuşlardır (Democratic Progress Institute, 2013: 26).

Ekonomik kaynaklarını FARC örgütü ile benzer olarak insan kaçırma, gasp ve uyuşturucu alım satımı gibi illegal faaliyetler üzerinden elde etmektedir. ELN örgütü, Kolombiya hükümeti ile FARC arasında olan barış görüşmeleri müzakere sürecinin dışında kalmayı tercih etmiştir. Örgüt ile barış görüşmeleri halen devam etmektedir (Democratic Progress Institute, 2016).

3.3.1.3. EPL (Popüler Özgürlük Ordusu) ve M-19

FARC ve ELN örgütlerinden farklı olarak daha küçük çaplı olan EPL örgütü ve M-19, Kolombiya'nın silahlı örgütlerindendir. 1967 yılında oluşan örgüt Mao'cu bir gerilla örgütü olarak tanımlanmıştır. M-19, eski diktatör General Rojas'ın 1970'te galip geldiği seçimin Muhafazakarlar tarafından düzenbazlıkla hiçe sayılması sonucunda oluşmuştur. Adaletsizlik ve toprak mülkiyeti ile ilgili çatışan örgüt, 1984'te ateşkes imzalamış ve M-19 örgütü ile 1990 döneminde silahlarını teslim etmiştir. Fakat örgüt, kendi içinde görüş ayrılıkları yaşaması nedeniyle barış sürecine taraf olmamıştır ve şiddet eylemlerini sürdürmüştür (Köksoy, 2020: 290).

3.3.1.4. AUC (Birleşik Savunma Birlikleri)

1980'lerde ortaya çıkan paramiliter bir örgüttür.2002 yılına gelindiğinde Kolombiya'nın en büyük paramiliter grubu olarak tanımlanmaktadır. Örgütün başkanı Álvaro Uribe Vélez'dir (Arnson, 2005: 1). Birleşik Savunma Birlikleri (AUC), FARC ve ELN gibi büyük örgütleri bertaraf etmek amacıyla faaliyet gösteren örgüt, Marksist ve Mazoist

örgütlere karşı çıkmıştır. Terör eylemlerinin artışıyla güçlenen örgüt, yerel halkı korumak ve hükümete karşı gelenlerle mücadele etmek için toplanan bölgesel silahlı güçlerin 1997’de birleşmesiyle oluşmuştur. Örgüt uyuşturucu tacirleri, zenginler gibi güçlü olmayan yerel halkın güvenlik ihtiyacı ile gruplaşması ile oluşmuştur. Bu durum Kolombiya devletinin halkın güvenliğini sağlama konusunda başarısız olmasının sonucunda yaşanacak gelişmelerin canlı örneğidir (Köseli ve Yaşar, 2009).

3.3.2. Siyasi Partiler

Kolombiya’da politik bloklaşmaya sebep olan bölünmeler 1800’lerin ilk dönemlerinde yaşanmaya başlamış ve bu bölünmeler çoğu zaman fazlaşarak bazen de eksilerek etkisini sürdürmüştür. 1850’lerde politik olarak Liberal Parti ve Muhafazakar Parti egemen olmuştur. Önceki bölümde bahsettiğimiz La Violencia olarak adlandırılan dönemde bu iki partinin çekişmesi sonucu olaylar tırmanmıştır. Bunun yanında Kolombiya’da son dönemlerde çok partili sistem görülmektedir (Köksoy, 2017: 293).

3.3.2.1. Kolombiya Liberal Partisi (Colombian Liberal Party)

Kolombiya Muhafazakar Partisi’ne karşı olarak 1848 yılında kurulmuştur. Sosyal Demokrasi ve sosyal liberalizm amacıyla olan merkezi bir sol partidir. Ulusal Cephe döneminde iktidara gelen Liberal Parti, FARC’ın kuruluşunun ardından 1966’dan bugüne kadar yapılan 9 başkanlık seçiminin 6’sını kazanmıştır (Democratic Progress Institute, 2013).

3.3.2.2. Kolombiya Muhafazakâr Partisi (Colombian Conservative Party)

Geleneksel bir yapıya sahip olan Muhafazakâr Parti, 1849’da Mariano Ospina Rodríguez ve José Eusebio Caro tarafından kurulmuştur (Democratic Progress Institute, 2013). 19. Yüzyıldan sonra Liberallerden üstünlüğü alabilmiştir. Kuruluşundan bu yana despotluğa karşı olan parti, komünizmi de desteklememektedir (Köksoy, 2020).

3.3.2.3. Ulusal Birlik Sosyal Partisi (Social Party of National Unity)

Liberal Muhafazakâr görüşe sahip bir partidir. 2005’te başkan Uribe farklı siyasi taraftarlarını bir araya getirmek için kurmuştur. 2010 ve 2014 yıllarında Senato ve Temsilciler Meclisi seçimleri sonucu en fazla sandalyeye sahip olan, Kolombiya’nın en büyük siyasi partisi konumundadır (Democratic Progress Institute, 2013: 25).

3.3.3. Uluslararası Örgütler, Bölgesel Örgütler, Sivil Toplum Kuruluşları ve Katolik Kilisesi

Kolombiya'daki çatışmalar bölgesel olmasına karşın küresel bir çatışma haline gelmiştir. Çatışmanın çözümünde Kolombiya hükümeti, Uluslararası toplumun etkili bir aktör olduğu konusunda çekincelidir. Uluslararası toplum, ilk 1995'te Ulusal Uzlaşma Komisyonu (National Conciliation Commission - CCN) tarafından aktör olarak tavsiye edilmiştir

Kolombiya'daki çatışmaların barış sürecinde etkili olan uluslararası örgütlerden birisi de Birleşmiş Milletler'dir (BM).Barış sürecinde doğrulama ve izleme/ denetleme mekanizması olarak rol oynayan BM, FARC örgütü ile Kolombiya hükümeti arasında imzalanan barış anlaşması sürecinde etkin bir rol oynamıştır. FARC örgütünün silahlarının denetimi ve silahlara el konulmasında etkin olan BM, çatışma sonrası yeniden yapılanmaya ekonomik destek vermiştir. Kolombiya ve FARC'ın barış anlaşmasında etkili olan BM kuruluşları şunlardır (Köksoy, 2017):

- 1) Kapsamlı Tarım Reformu konusunda Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)
- 2) Sivil hayata yeniden entegrasyonun sağlanmasında BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) ve BM Kalkınma Programı (UNDP)
- 3) Tutukluların gözetimi ve denetiminde BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCR)
- 4) Uyuşturucu ticaretiyle mücadelede BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC)
- 5) Güvenliğin sağlanması ve görevlilerin güvenliğinin temininde BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCR)
- 6) Mağdurların haklarının sağlanmasında BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCR)
- 7) Cinsiyet eşitliği konusunda BM Kadın Birimi (UN Women).

Kolombiya barış sürecinde etkili olan aktörlerden birisi de AB'dir (Avrupa Birliği). BM gibi siyasi rol oynamayan Avrupa Birliği, Kolombiya'da barış sonrası düzenin

sağlanması, sivil toplumun yapılanması amacıyla ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Kolombiya AB'nin kalkınma politikası kapsamında Resmi Kalkınma Yardımı (RKY)'dan doğrudan faydalanmaktadır. Avrupa Birliği, Kolombiya'ya bu güne kadar 1,5 milyar Avro finansal yardım yapmıştır (Karabel, 2017).

Katolik kilisesi de barış sürecinde etkin rol oynayan kurumlardan biri olmuştur. Papa, müzakare süreci henüz başlamadan dahi arabuluculuk rolü üstlenmiştir. Özellikle Kolombiya ve Venezuela arasındaki sınır sorununda arabuluculuk girişimlerinde bulunmuştur. Kiliseler, savunmasız insanların çatışmalardan korunmasını sağlamak konusunda önemlidir. Bunun yanı sıra Katolik Kilisesi, kalkınma, insan haklarının sağlanması ve barış, savaş mağdurlarının desteklenmesi konusunda çalışmalar yapmıştır (Democratic Progress Institute, 2016).

3.3.4. ABD

Amerika Birleşik Devletleri tarafından oluşturulan Kolombiya Planı adı verilen düzenleme, Kolombiya'da çatışma sürecine, uyuşturucu ticaretine ve kaçakçılık faaliyetlerine karşı hazırlanmıştır. 1999-2002 yılları arasında altı yıllık bir süreçte uygulanan Kolombiya Planı hukuki düzenlemeler içermektedir. Bu kapsamda ABD ülkeye kanunsuz bir şekilde giren uyuşturucu ticaretinin önüne geçmek, aynı zamanda Kolombiya'da barış ve ekonomik kalkınmaya destek olmak amacıyla yardımlar yapmıştır. Çatışma ve barış sürecinin inşasına ABD bu şekilde katkıda bulunmuştur (Democratic Progress Institute, 2013: 29; Cihangir, 2020: 20).

3.4. Kolombiya'da Müzakereci Barış Denemeleri

Kolombiya'daki iç çatışma ortamı yarım asrı geçmiş, çatışmalar süresince 262 bin 917 kişi hayatını kaybetmiş ve ölenlerin %82'si sivillerden oluşmaktadır. Bu dönemde yaklaşık 6 milyon kişi ise yerinden edilmiştir (Canik, 2019).

Kolombiya'da çatışmaların sonlandırılması ve barışı inşa etmek amacıyla Kolombiya hükümeti ve FARC arasında dört resmi barış müzakeresi gerçekleştirilmiştir (Çınar ve Avcı, 2017: 232). Bu müzakerelerden ikisi 1982-1986'da Belisario Betancur başkanlığı döneminde yapılmıştır kısa süren bir ateşkesin ardından barışı sağlamada başarılı olunamamıştır (Brittain, 2010: 120). Bunların ardından Cesar Gaviria başkanlığı döneminde FARC-EP ile müzakereler gerçekleştirilmiş ve yine başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu dönemin en dikkat çeken detayı

uyuşturucu ile mücadelede kat edilen başarı olmuştur. Son olarak ise 1997’de başkanlığa gelen Andrés Pastrana döneminde somut adımlar atılmış, silahtan arındırılmış bölge oluşturulmuş ve burada FARC-EP ile bir araya gelmiştir. Fakat bu çalışmalar da sonuçsuz kalmış çatışma ortamına geri dönmüştür.

3.4.1.Müzakere Süreci

3.4.1.1. Betancur Dönemi (1982-1986)

Kolombiya’daki çatışmalar, uyuşturucu sorunu ve hükümetin dejenere olması Kolombiya’yı her alanda itibarsızlaştırmış, terör sorunu gün geçtikçe daha tehlikeli bir hal almıştır. 1981-82 yıllarında Kolombiya’da devletin başkanı olan Julio Cesar Turbay Ayala girişimi ile Barış Komisyonu oluşturulmuş, FARC örgütü ile barış için ilk adım atılmıştır. Fakat resmi olarak görüşmeler Başkan Belisario Betancur döneminde 1982’de başlamıştır. Bu görüşmeler sonucunda FARC ilk kez hükümet tarafından tanınmış, barış için davet edilmiştir. Kolombiya Hükümeti örgüt üyelerinin silah bırakarak siyasi temsil hakkı alabilmesi amacıyla af yasası gibi düzenlemelerde bulunmuştur (Kalinbacak, 2019: 50). FARC’ın talepleri ise şöyle sıralanmıştır (Kalinbacak, 2019: 50): toprak reformu ve kırsal kesim için devlet desteği, yerel seçimlerde direkt aday çıkarabilme ve muhalefetin siyaset yapabilmesi için olanaklar yaratılması gibi sosyal, ekonomik ve demokratik reform. Fakat af yasası sonrası gerillaların serbest kalmasına ve silahlı grupların yeniden kuvvet kazanmasını sağlamıştır. 1985’te yapılan barış müzakerelerinde FARC’ın silah bırakması istenmiştir ve örgüt reddetmişti (Çınar ve Avcı, 2017: 232).

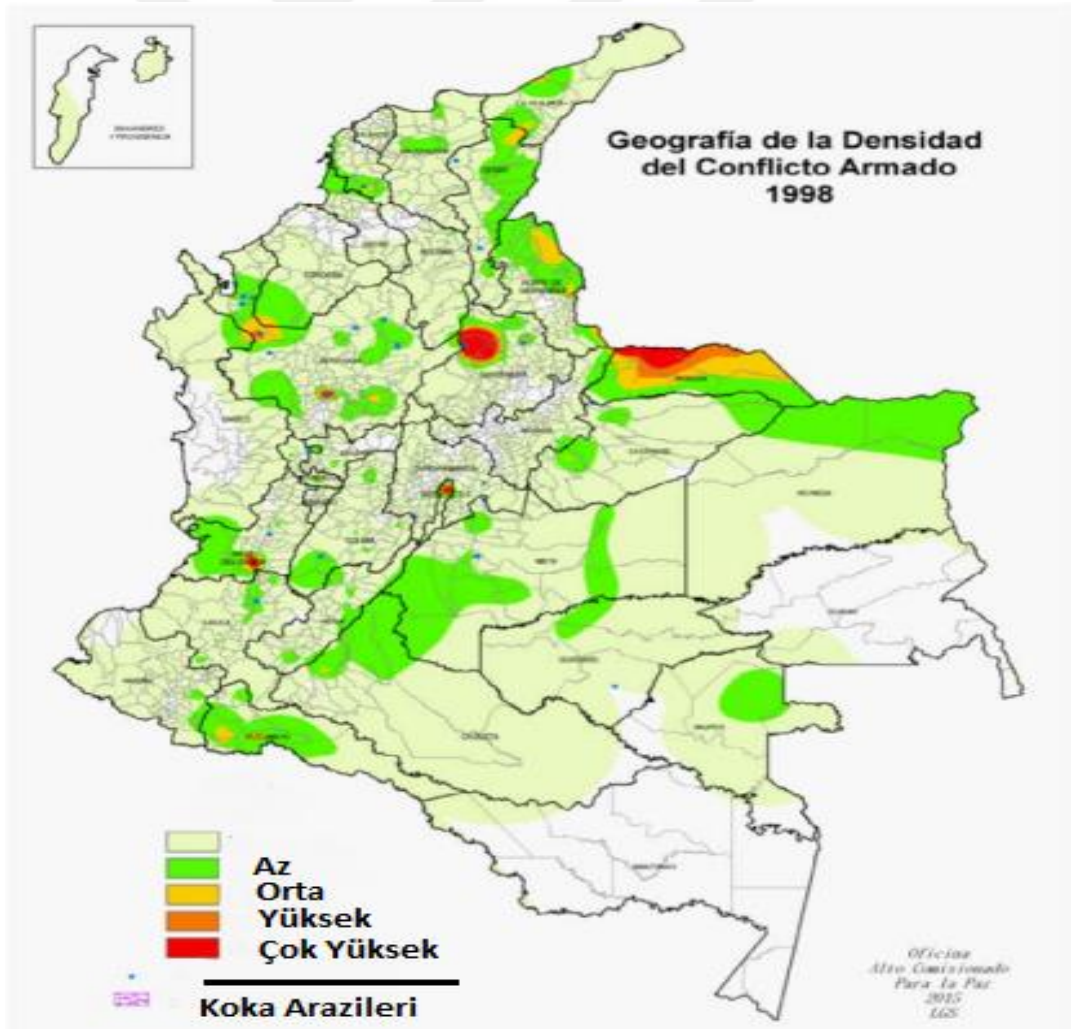
3.4.1.2. Gaviria Dönemi (1990-1994)

FARC örgütü ile barış görüşmelerinin ikincisi Cesar Gaviria Trujillo dönemi olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde FARC örgütünün yanında ELN ve EPL örgütleriyle de müzakerelerde bulunulmuştur. Fakat müzakereler barışın oluşmasını sağlayamamıştır, buna sebep olarak müzakere sürecinde tarafların sert tutumları ve muhafazakâr lider Argelino Duran’ın öldürülmesi gösterilmektedir (Democratic Progress Institute, 2013: 32). FARC örgütü, barış müzakerelerini sürdürmek için askerden arındırılmış bölge yaratılmasını koşul olarak sunmuştur Bununla birlikte 1990’da FARC örgütü, 86’dan bu yana geçerli olan anayasanın değiştirilmesi esnasında oluşturulan Anayasa Komisyonu’nda yer alma isteğinde bulunmuştur. Örgüt, silah bırakmama ve şiddet eylemlerine devam etmesi gerekçesiyle

Anayasa Komisyonu'nda bulunma talebi reddedilmiştir (Köksoy, 2017: 247). Gaviria döneminde en çok dikkat çeken konu ise uyuşturucu ile mücadelede kat edilen başarı olmuştur (Sezek, 2020, s. 35).

3.4.1.3. Pastrana Dönemi (1998-2002)

1997 yılında yapılan seçimlerde başkan seçilen Andrés Pastrana, diğer başkanlar gibi FARC örgütü ile barış müzakerelerine girişmiştir. İktidara geldiği dönem Kolombiya'nın oldukça karışık olduğu bir döneme gelmiştir (Sezek, 2020: 38). Aşağıdaki haritadan da anlaşılacağı üzere başkanlık koltuğuna oturduğu dönemde çatışmalar aktif olarak sürmekte ve Kolombiya'nın her yanına uzanmış bir haldeydi. Şekil 5'e bakıldığında çatışma yoğunluğunun yalnızca belirli bölgelerde yüksek olduğu görülürken, çatışma yoğunluğunun düşük olduğu bölgelerin ağırlıkta olduğu söylenebilir. Bu durum Kolombiya hükümetinin birçok alanda silahlı gruplar ve diğer gruplar ile çatışmasına sebep olmuştur.

Şekil 4. Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (1998)

Kaynak: (Salas-Salazar, 2016, s. 48)

Şekil 4'te de görüldüğü üzere atışmaların böylesine geniş bir alana yayılmış olması Kolombiya hükümetini FARC ile barış müzakeresi yapma ihtiyacı doğurmuştur. Bunun sonucunda FARC askerden arındırılmış bölgede görüşme talebinde bulunmuş ve bu kapsamda 1999 yılında resmi olarak müzakere süreci başlamıştır (Sezek, 2020: 40).

Caguán'da yapılan müzakereler, 5 belediye bölgesini kapsayan bir rahatlama bölgesinde gerçekleştirildi. Rahatlama bölgesinde hükümetin hiçbir kurumu ve güvenlik gücü bulunmuyordu. Müzakereler bu bölgede sivil toplum ve uluslararası toplumun da dâhil olmasıyla yapılmıştır (Democratic Progress Institute, 2013). Görüşmeler sonucunda ilk sabit anlaşma imzalanmıştır, anlaşılan hususlar şu şekildedir:

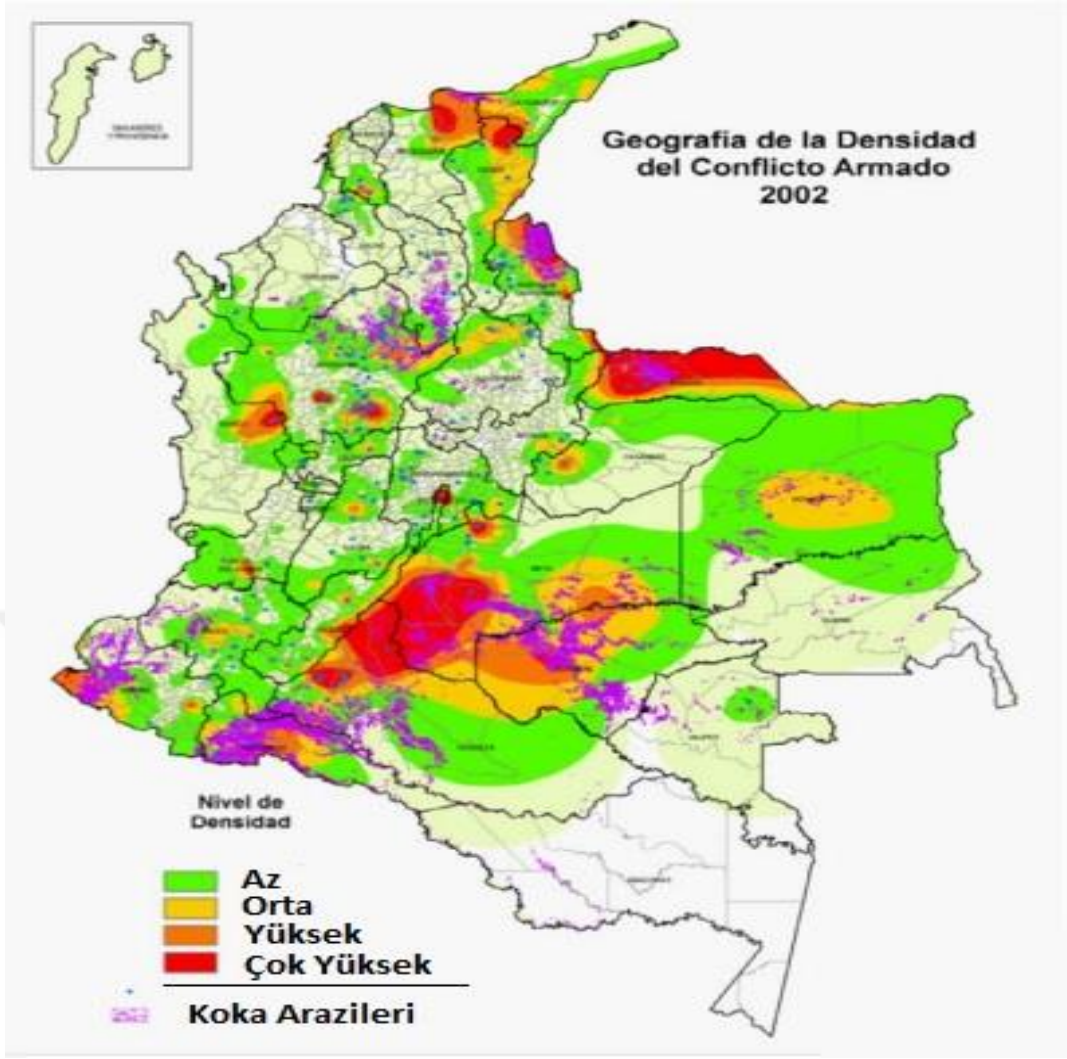
1. Sosyal, siyasal ve ekonomik yapının değişmesine olanak sağlayacak ve sosyal krizlere çözüm getirecek yeni bir barış sürecinin yaratılması.
2. Paramiliter grupların dizginlenmesi konusunda hükümetin taahhüt vermesi
3. San Vicente del Caguan'da gerçekleşen müzakereden önce FARC, yaklaşık olarak İsviçre ile aynı büyüklükte -42.000 km²- olan bu bölgenin askerden arındırılmış bir bölge haline dönüşmesi
4. Ateşkes olmaksızın müzakereye devam edilmesi
5. FARC'ın siyasi olarak tanınması
6. Müzakere gündeminin genişletilmesi
7. Silahsızlanma üzerine bir tartışma olmaması
8. Süreç içerisinde uluslararası katılım (Köksoy, 2017).

Bu yoğun müzakere sürecine ve atılan adımlara rağmen bu müzakereler de 2002 yılında adeta çökmüştür (Democratic Progress Institute, 2013: 32). Bunun sebepleri arasında FARC örgütünün şiddet eylemlerine devam etmesi, anlaşmaya göre oluşturulan askerden arındırılmış bölgeyi kendi amaçları doğrultusunda kullanması süreci gösterilmektedir (Köksoy, 2020: 323). Öte yandan 1999 yılında ABD ile birlikte hazırlanan Plan Kolombiya adı verilen hukuki düzenleme yasadışı uyuşturucu ve silahlı çatışmalarla mücadele etmek bunun yanında ekonomik olarak da kalkınmaya yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu kapsamda ABD'ye geniş kapsamda yetkiler verilmiş, yapılan ekonomik yardımlara karşı

yasadışı uyuşturucuyla ve çatışmalarla mücadele konusunda ABD Kolombiya hükümeti ile etkin olarak yer almıştır. Plan Kolombiya'nın bu denli kapsamlı olması silahlı örgütler tarafından ülkenin iç işlerine müdahale olarak algılanmış müzakere sürecinde taraflar arasında güven problemini yükseltmiştir. El Caguán müzakereleri sonrası Kolombiya eskisinden daha yüksek bir çatışma ortamına ev sahipliği yapmıştır (Sezek, 2020: 43; Afat, 2010: 836).

3.4.1.4. 2002 Mevcut Durum

2002 yılında Caguan'da gerçekleştirilen başarısızlıkla sonuçlanan görüşme sürecinin ardından halkın barış ümidi oldukça azalmıştır. Hükümet, FARC'ı politik anlamda tecrit ederek şiddete başvurarak örgütü alt etmeye odaklanmıştır (Democratic Progress Institute, 2013, s. 33). Aşağıda şekil 5'te görüleceği üzere çatışma yoğunluğu yükselmiş ve aynı zamanda alanı genişlemiştir. Bunun yanında koka arazilerinde de yüksek bir artış olduğu görülmektedir. Pastrana döneminin bu başarısız müzakeresi sonrası başkanlığa Alvaro Uribe gelmiştir.

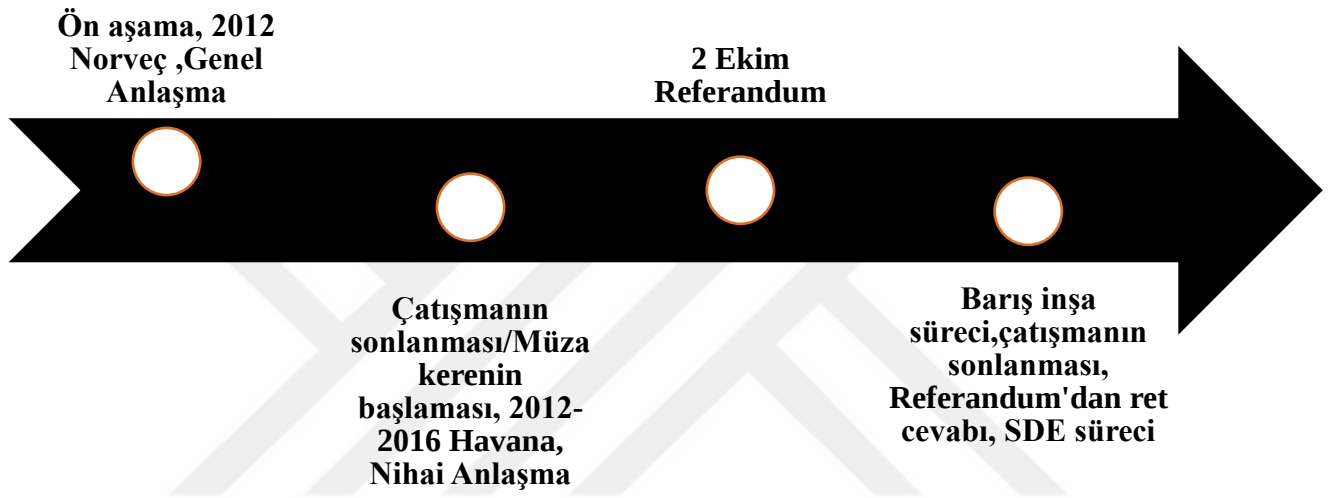
Şekil 5. Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (2002)

Kaynak: (Salas-Salazar, 2016: 48)

Dönemin Kolombiya hükümet başkanı Uribe, ülkede silahlı çatışma olmadığını iddia etmiş, gerilla gruplarını ise terörist olarak nitelendirmiştir. Bu doğrultuda 2001 yılında Avrupa Birliği ile ABD tarafından FARC örgütü terörist örgüt olarak tanımlanmıştır. 2002'den başlayarak FARC örgütünün hükmettiği bölgeler azaltılmış, örgüte büyük kayıplar verilmiştir (Democratic Progress Institute, 2013: 33). Başkan Uribe bu dönemde paramiliter grupların yanında olarak, FARC ile bağlantılı olduğu düşünülen 173 bin 183 kişiyi öldürmüştür. Halk şiddet ortamının artmasından ötürü göç etmek zorunda kalmıştır. FARC örgütü bu dönemde 3 önemli liderini kaybetmiştir (Diplomatikstrateji.com, 2019).

3.4.1.5. Santos Dönemi ve Barışa Giden Yol

Başarısız barış girişimlerinin ardından 2010 yılında Kolombiya devletinin başına gelen Juan Manuel Santos Calderon, 2012 yılına gelindiğinde FARC örgütü ile yeniden barış müzakerelerinin resmen başladığını duyurmuştur. Görüşmeler Oslo’da(Norveç) başlayıp, Havana(Küba)’da devam etmiştir.

Şekil 6. Son Barış Müzakereleri Sürecinin Aşamaları

Kaynak: (Köksoy, 2020)

29 Ağustos 2012 yılında devlet başkanı Santos ile FARC arasında ‘‘Çatışmanın Sona Erdirilmesi, İstikrarlı ve Kalıcı bir Barışın İnşası Anlaşması’’ imzalanmıştır. Bu anlaşma kapsamında önemli olan 5 önemli madde mevcuttur (Köksoy, 2017) :

1. **Kapsayıcı bir tarımsal reform:** Bu madde 4 temel mihenk taşından oluşmaktadır. Tarım arazilerine ulaşım ve bu alanların kullanımı, özel kalkınma programlarının hazırlanması, fakirliği düşürecek ve tamamen ortadan kaldıracak ulusal programlar yapılması ve gıda ve gıda güvenlik sisteminin oluşturulmasıdır. Bu konu hususunda 2013 Haziran’da anlaşmaya varılmıştır.

2. **FARC'ın siyasete katılımı:** Bu konuda üç temel maddeden söz edilmektedir. Bunlar, çatışmanın bitmesi hususunda barışı oluşturmaya yardımcı olmak için siyasi katılımı içeren yeni demokratik açılımlar yapılması, barışın pekişmesi için halkın çoğunluğunun katılımının sağlanması ve 1991 anayasasına bağlı kalarak askeri güçler ve hükümet arasındaki bağlantının kopmamasını sağlama almaktır. Bu madde için 2013 Kasım'da anlaşmaya varılmıştır. Ayrıca hükümet tarafından FARC'ın eski militanlarını içeren Ön aşama, 2012 Norveç, Genel Anlaşma Çatışmanın sonlanması/Müzakerenin başlaması, 2012-2016 Havana, Nihai Anlaşma 2 Ekim 2016 Referandum Barış inşa süreci, çatışmanın sonlanması, Referandum'dan ret cevabı, SDE süreci 254 siyasi bir yapıya dönüştürülmesi konusu incelemeye alınmıştır.
3. **Çatışmanın sona erdirilmesi:** Bu madde FARC'ın silahsızlandırılmasını ve FARC ile hükümet arasındaki hem de sivil halka yönelik şiddetin sonlanması ve gerçek bir ateşkesin ilanı ve bir soruşturma mekanizmasının oluşturulmasını kapsamaktadır.
4. **Yasal olmayan uyuşturucu probleminin çözülmesi:** 2014 yılı Mayıs ayında dört maddeyi kapsayan bu konu için anlaşmaya varılmıştır. Bu dört madde ise şu şekildedir: yasadışı mahsullerin yok edilmesi, uyuşturucu kullanımı için kapsayıcı bir müdahale programı ve yasadışı uyuşturucu kullananlar için ulusal bir kayıt sisteminin oluşturulması, uyuşturucu ticaretiyle mücadeleyi artırıcı politikalar geliştirilmesi ve FARC'ın yasadışı uyuşturucu probleminin çözülmesine katkıda bulunmasıdır.
5. **Mağdurlar:** Bu madde mağdurların tanınması, mağdurlara yönelik onları tatmin edici hakların sağlanması, mağdurların barış görüşmelerine katılımı, mağdurlara gerekli tazminatın ödenmesi ve güvenliklerinin garanti altına alınması gibi hususları içermektedir. Bu başlık için 2015 yılı Kasım ayında anlaşmaya varılmıştır.

Oslo'da başlayan barış görüşmeleri keşif niteliğinde tanımlanmıştır. Oslo'nun ardından Havana'da gerçekleştirilen görüşmeler başlangıçta gizli tutulmuş, taraflar arasındaki güvenin artmasıyla halk ile paylaşılmıştır (Çınar ve Avcı, 2017).

4 yıl devam eden görüşmeler boyunca ateşkes yapılmamış fakat çatışma az yaşanmıştır. Barış görüşmeleri her anlamda büyük bir titizlikle yürütülmüştür. Karşılıklı masalarda, iki taraftan gönderilen 3'er yetkili kişi, ana konuları görüşmüşler akabinde 10'ar kişilik temsilciler başlıkları tartışmışlardır. İki tarafta da süreci yazıya döken kâtip bulunmakta ve sonrasında bu metinler yeniden tartışılıp tek bir metin olarak kabul edilmiştir (Segura and Mechoulam, 2017: 15).

Ana görüşmelerin yanında çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla iki alt komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlardan biri kadın ve LGBT haklarını savunmak amacıyla kurulan Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu, ikincisi ise çatışma sürecinin kurbanlarının haklarını gözetmek için çalışmalarda bulunan Adalet Alt Komisyonudur. Komisyonda akademisyenler, önceki barış görüşmelerinden deneyimli uzmanlar, devlet ve FARC örgütünün temsilcileri yer almaktaydı. Kimi toplantıların New York ve Bogota’da yapılması, yabancı uzmanların katılması, görüşmelere uluslararası bir özellik de kazandırmıştır. Bu görüşmelerden elde edilen raporlar, Havana’da devam eden müzakere sürecine aktarılmaktadır. Adalet komisyonunun hazırladığı rapor sonucu FARC’ın toplumda yarattığı mağduriyet ve insan hakları ihlalleri belgelenmiş, örgütün barışa ikna sürecinde etkili olmuştur (Segura and Mechoulam, 2017: 17).

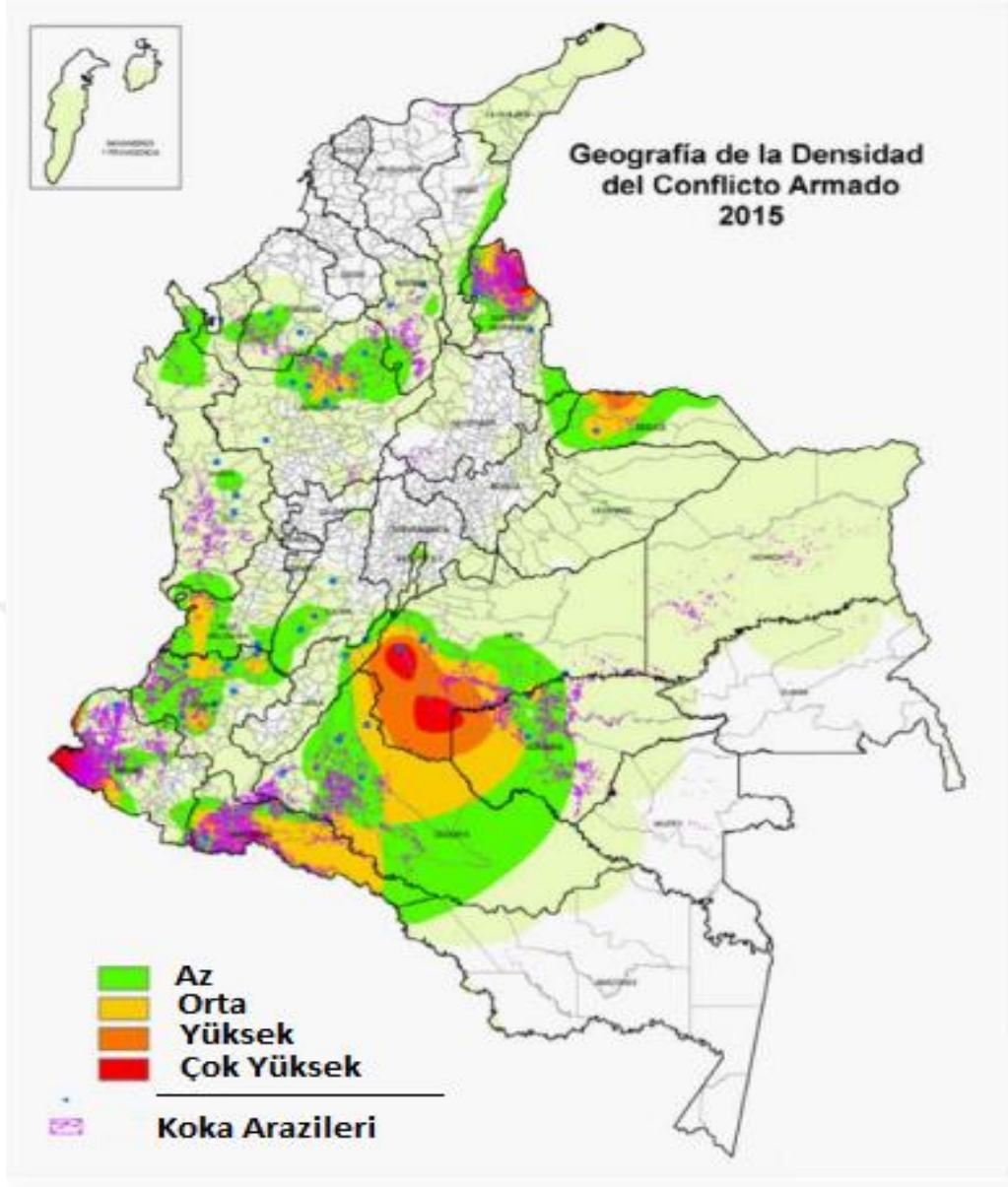
Tablo 1. FARC İle Yapılan Son İki Barış Müzakeresi'nin Farklılıkları

	Caguan süreci(1999-2002)	Havana Süreci (2012-16)
Amaç	Sosyal adalete dayanan yeni bir devletin kurulması ile siyasi, ekonomik ve sosyal dönüşümün sağlanması	Silahlı çatışmaya son verilmesi.
Varsayımlar	Çatışmanın kökeninde yatan bütün nedenlerin analizi ile müzakere ile bir anlaşmaya varılacaktır.	Müzakere savaşı durduracak ve kapsayıcı ve şeffaf bir dönemin başlamasına yol açacaktır
Gündem	Ekonomi, yasama, adalet ve güvenlik reformlarını içeren geniş bir gündem söz konusudur	Kırsal kalkınma ve siyasi katılımı içeren dar bir gündem söz konusudur.
Aktörler	Hükümet ve FARC, kendilerini toplumun tek gerçek temsilcileri olarak görmektedir.	Hükümet ve FARC, toplumsal katılımın ve demokratik karar vermenin gerekliliği üzerinde hemfikirdir.
Ateşkes	Ateşkes, sadece askerden arındırılmış bölgededir. Görüşmeler boyunca şiddet olayları artmıştır.	FARC tek taraflı ateşkes ilan etmiş ve 2016 yılı başlarında çatışmadan kaynaklanan ölümler durmuştur. Nihai barış anlaşması imzalanmadan karşılıklı ateşkes olmayacaktır.
Kamu Katılımı	Halk katılımı semboliktir. Vatandaşlarda konuya dair tam	Halk katılımı özellikle anlaşma sonrasında söz konusu olmuştur.

	bir farkındalık söz konusu değil.	
Mağdurların Rolü	Müzakere gündemi dışındadır.	Müzakere gündeminin önemli hususlarındandır. Mağdurları temsilen 5 delegasyon sürece iştirak etmesi için davet edilmiştir
Kadınların Rolü	Müzakere gündemi dışındadır	Kadın örgütlerden 3 delegasyon sürece iştirak etmesi için davet edilmiştir
Zaman	Ucu açık bırakılmıştır	Müzakereyi sonuçlandırma konusunda aciliyet olduğu belirtilmiştir.
Gelişmeler	Taraflar prosedürel konularda çıkmaza girmiş ve gündemin özü tartışılmamıştır.	Taraflar, tartışılacak gündem konularını tamamlamıştır.

Kaynak: (Herbolzheimer, 2016: 3)

Yukarıda tabloda da ifade edildiği üzere El Caguan ve La Habana süreçleri birbirinden oldukça farklı nitelikler taşımaktadır. La Habana müzakereleri Caguan sürecine göre daha başarılı olmuştur. Bunun sebebi olarak iki müzakere süreci arasındaki hedeflerin farklılık göstermesi ve La Habana sürecinde çatışma mağdurlarına ve kadınlara da yer verilmesi öncelikli olarak gösterilebilmektedir. Bu özelliği ile La Habana süreci dünyadaki diğer barış görüşmeleri arasında da öne çıkmaktadır. Öte yandan toplumsal cinsiyet ve kadın komisyonlarının da barış masasında yer alması barışın inşasında önemli bir etken olmuştur (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 21) La Habana süreci sonucunda aşağıda görüldüğü üzere silahlı çatışma yoğunluğunun da azalması sürecin başarıya ulaştığının kanıtı olarak gösterilebilir.

Şekil 7. Kolombiya Silahlı Çatışma Yoğunluk Coğrafyası (2015)

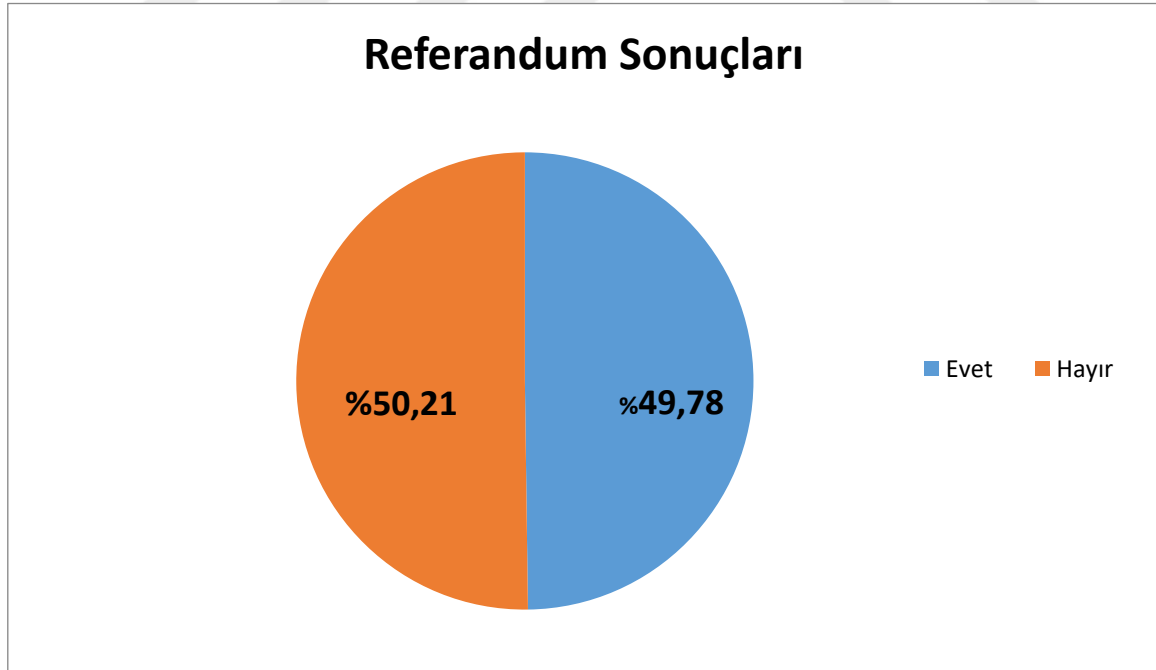
Kaynak: (Salas-Salazar, 2016: 48)

Barış müzakerelerini 4 aşamaya ayırmak mümkündür. İlk aşama hazırlık olarak tanımlanmaktadır ve bu aşamada taraflar taleplerini belirlemekte ve tartışmaktadırlar. 2012 Ağustos'ta imzalanan Genel Anlaşma, silah bırakmanın müzakere sürecine engel olmadığını, çatışma sürecinin son bulacağını vurgulamıştır (Herbolzheimer, 2016: 2). 2013 ve 2014 yıllarında anlaşmanın ilk, ikinci ve dördüncü maddelerinde mutabık kalınmış, 2012-2016 yıllarında süren barış görüşmeleri, 24 Ağustos 2016'da Havana'da ilan edilmiş, ardından 26 Eylül 2016'da Cartagena'da imzalanan nihai barış anlaşması sonrası başarıyla sonlanmıştır.

Kolombiya Hükümeti ve FARC 28 Agustos 2016'da kalıcı olarak ateşkes ilan etmişlerdir (Köksoy, 2017). Resmi olarak imzaların atılması ile barış anlaşmasının yasalaşması için 2 Ekim 2016'da referanduma gidilmiştir (Çınar ve Avcı, 2017: 245).

3.4.2. Barış için Referandum

Kolombiya Hükümeti ve FARC-EP arasında 52 yıllık çatışmayı bitirecek olan 2012 yılından beri müzakereleri devam eden anlaşma 2016 yılında imzalanmıştır. 2 Ekim 2016 tarihinde anlaşmanın onaylanması için referanduma gidilmiştir. Müzakere sürecinde halkın desteğini alan hükümet, referandum sonuçları sonrası hayır oylarının fazla çıkması sonucuyla karşı karşıya kalmıştır. Fakat evet ve hayır oyları arasındaki fark %0,5 gibi düşük bir orana sahiptir ve buradan halkın barış anlaşmasını desteklemediği sonucu çıkarılamamaktadır. Öte yandan hayır oylarının fazla çıkmasının sebebi olarak eski cumhurbaşkanı Uribe'nin hayır kampanyası gösterilebilir. Uribe, Kolombiya hükümetini FARC örgütüne oldukça yumuşak davrandığı iddiasıyla eleştirmekteydi. Bunun yanında Uribe, FARC gerillalarına hapis cezası verilerek siyasete katılımına da sıcak bakmıyordu (BBC News, 2016; Sezek, 2020: 55). Bunun üzerine hayır oyu verenler FARC'ın cezalandırılmayacağı düşüncesiyle örgütün bu süreci lehine çevirerek yeniden silahlanacağı endişesi taşıdığı söylenebilir.

Şekil 8. Referandum Sonuçları (2016)

Kaynak: (Registraduría Nacional Del Estado Civil, 2016)

Yapılan referandumda halkın %50.21 oyla ‘‘hayır’’ yanıtını vermesi üzerine halkın bir kısmı da anlaşmanın toplumsal cinsiyet ideolojisi üzerine inşa edildiği ve FARC yöneticilerinin tutuklanması gerektiğini iddia ettiler. Anlaşma metninde yapılan değişikliklerin ardından 24 Kasım 2016’da imzalanmıştır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018). Bu anlaşmada halkın istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılmış bu değişikliklerden birisi de FARC üyelerinin cezalandırılması konusunda yapılan düzenlemedir. Nihai anlaşma yeniden referanduma sunulmadan meclis tarafından kabul edilmiştir (Sezek, 2020: 55).

Anlaşmanın ardından Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos (Diplomatikstrateji.com, 2019), *“Bu tarihi sahnede, dünyanın ve ülkemizin önünde FARC’la yeni barış anlaşmasını imzaladık. Bir kurban daha vermemek için bu kanı durdurduk ve daha fazla gecikemezdik. FARC 90 gün sonra silah bırakmaya başlayacak ve sadece 150 gün içinde bütün silahları BM’nin elinde olacak”* şeklinde açıklama yapmıştır. Juan Manuel Santos barış sürecindeki kararlılığı ve çabalarından ötürü 2016 yılı Nobel Barış Ödülüne layık görülmüştür (BBC News, 2016).

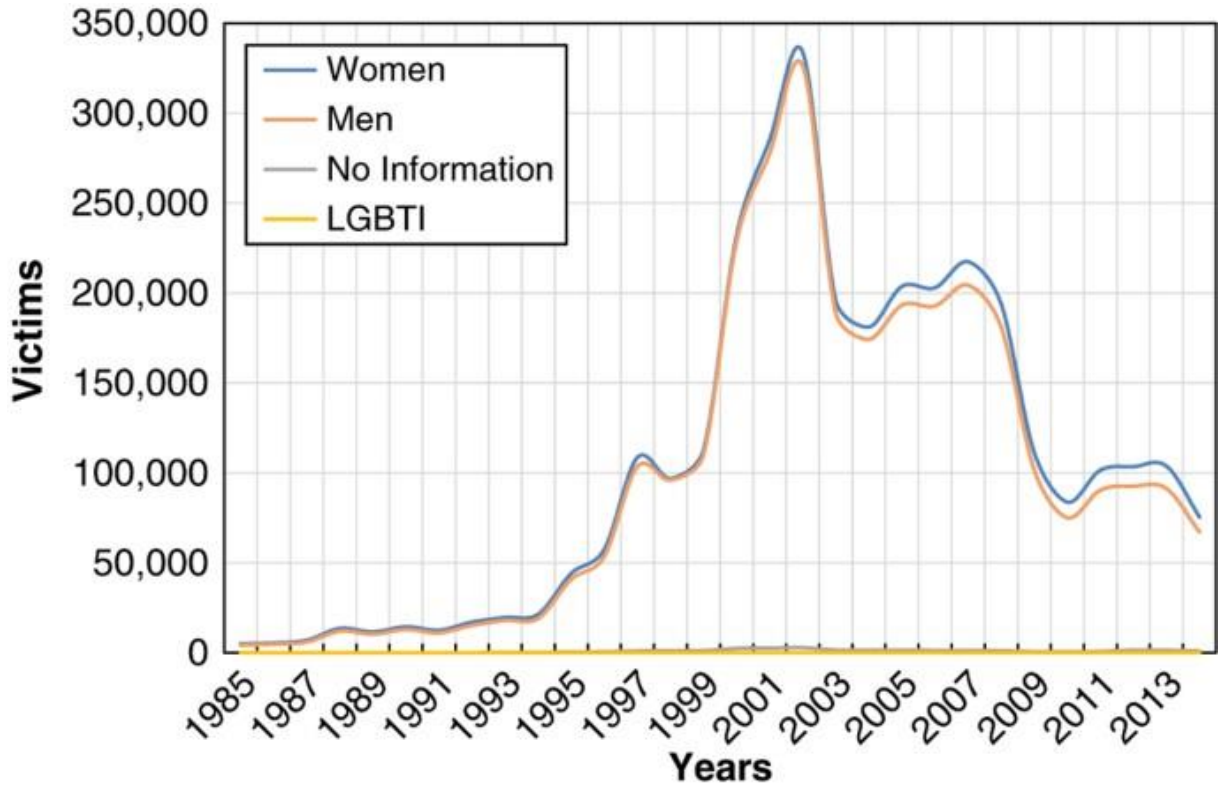
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FEMİNİZM TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE KOLOMBİYA BARIŞ SÜRECİ

4.1. Kolombiya İç Savaşının Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi Kolombiya'daki çatışmalar, toplumda derin izler bırakmıştır. Can kayıplarının yanı sıra ekonomik kayıplar, siyasi istikrarsızlık, ülke içerisindeki güvensiz ortam, zorla yerinden etmeler, cinsel şiddet ve ölümler, çatışmaların Kolombiya'da meydana getirdiği sonuçların başında gelmektedir (Sezek, 2020, s. 30). Çatışmaların 50 yılı aşkın süre devam etmesiyle oldukça fazla can kayıpları olmuştur ve bu kayıpların genelini sivil halk oluşturmaktadır. Çatışmalarda yaklaşık 300.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir (Karabel, 2017: 6).

Kolombiya'daki çatışmalarda aynı zamanda cinsiyet temelli şiddet yaygınlaşmıştır. Kadınlar, LGBTİ bireyler, erkekler ve çocuklar silahlı çatışmalar boyunca cinsel şiddete maruz kalmıştır. Bu durum çatışma sürecinde yeni toplumsal cinsiyet dinamikleri oluşturmuştur. Kadınlar bulundukları yerlerden göç etmek durumunda kalmış, fuhuşa zorlanmış, tecavüze, cinsiyet temelli şiddete ve zorla çalıştırılmaya maruz kalmışlardır (Historical Memory Group, 2016). Aşağıda Şekil 9'da görüldüğü üzere kadınlar, çocuklar ve LGBTİ bireyler, çatışma ve barışa giden dönemde ağır kayıplar vermiştir. Şekilde dikkat çeken en önemli detay, çatışma sürecinde kurban olan kadın sayısının erkek sayısından fazla olmasıdır. Bunun yanında 3.722.196 kadının iç silahlı çatışmaya maruz kaldığı ifade edilmekte, bazıları hayatını kaybederken bazılarının ise farklı şekillerde yara aldığı belirtilmektedir (Unidadvictimas, 2015).

Şekil 9. Çatışma Sürecinin Kurbanları

Kaynak: (Restrepo, 2016: 5)

Kolombiya'daki çatışmalarda kadınlara bakıldığında ise, çatışmalarda hem aktör hem de mağdur konumunda oldukları görülmektedir. FARC ve ELN örgütlerinin %40'ı kadın gerillalardan oluşmaktadır. Kolombiya'da kimi kadınlar çatışmalara katılmış kimileri ise destek amacıyla silahlı gruplara dâhil olmuşlardır. Kolombiya'da kadınların bir kısmı da aktivist olarak rol almış, kadın hakları, kolektif haklar ve politik-sosyal haklar konusunda mücadele etmişlerdir. Çalışmalara göre çok sayıda kadın, kuruluşlarda veya kadın grupları içerisinde lider olarak görev almakla birlikte sosyal görevler üstlenmişlerdir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

Kolombiya nüfusunun %51'ini kadınlar oluşturmaktadır ve bu kesim iç savaşın en büyük mağdurlarından olmuştur. Bunun sebebi olarak şiddeti, cinsiyet ayrımcılığını ve homofobiyi meşrulaştıran ataerkil hükümet politikaları gösterilebilmektedir. Öte yandan Kolombiya'da sağlık hizmetleri de kadınların özel gereksinimlerini göz ardı eden politikalara sahiptir. Çocuk yaşta hamilelikler ve kürtaj taleplerinin reddedilmesi, rahim ve meme

kanserinden hayatını kaybeden kadınların sayısının artması, kadınların erkeklerden daha az maaş alması, aile içi ve kadına şiddet vakaları Kolombiya'daki bu yapıya örnek teşkil etmektedir (Mora, 2016).

İç savaş nedeniyle Kolombiya'da göçe zorlanan insanların %84'ünü kadınlar ve çocukları oluşturmaktadır. Kadınlar tecavüze uğramakta, kadın bedeni ve hayatı silahlı grupların ve özellikle paramiliter grupların ve hükümet güçlerince savaş ve terörün bir aracı olarak benimsenmektedir (Mora, 2016).

Kadınlara yapılan bu şiddet eylemleri çoğunlukla gizli kalmakta ve kayda geçirilmemektedir. Bunun sebebi olarak kadınların çoğu zaman saldırganla yüzleşme endişesiyle sessiz kalmayı tercih etmesi gösterilmektedir (Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC), 2012). Kadınlar, bu saldırıyı ya da cinsel şiddet eylemini bildirmeleri halinde ise utanç ve toplumdan dışlanarak baskı yaşamaktadır. Cinsel şiddet mağduru kadınlar, kendilerinin ya da ailelerinin “namus” olarak tanımladıkları şeyi ihlal etmemek için yaşadıkları durumu bildirmekten kaçınmaktadırlar (Otramérica, 2012). Kolombiya Ulusal Yerli Teşkilatı'nın (Organización Nacional Indígena de Colombia- ONIC) hazırladığı rapora göre Kolombiyalı kadınların maruz kaldığı ve sürdürüldüğü en acı durum cinsel şiddettir. Sorumluların yargılanmaması şiddeti meşru kılmakta ve kadınları sessiz kalmaya sürüklemektedir. ONIC'e göre cinsel şiddet faillerinin devlet çalışanı olması ceza alma durumunu azaltmaktadır (Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC), 2012). Yerli halkın yaşadığı bölgelerde adalet sistemi kadın haklarını ve yerli halkın haklarını göz ardı etmektedir. Afro-Kolombiyalı kadınlara yapılan yasal işlemler sırasında çevirmen kullanmak gibi ayrı prosedürler uygulanmamaktadır. Bu durumda vakalar kamuoyuna duyurulurken cinsel şiddet mağduru kadınların mahremiyeti korunmamakta ve temel insan hakları kuralları uygulanmamaktadır (Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC), 2012).

Kolombiya'daki silahlı çatışmanın yanında hükümet ile uluslararası şirketler arasındaki enerji, maden ve çevre kaynaklarına yönelik anlaşmalar, yerlilerin yaşadığı bölgelerde askeri denetimin artmasına sebep olmuş, bu durum yerli kadınlara yapılan insan hakları ihlallerini yükseltmiştir. Cumaribo'da (Vichada), yerli nüfusu dahi aşan asker ile piyade taburu kurulmuştur (Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC), 2012).. ONIC raporuna göre bu taburun gelmesi sonucu yerli kadınlara yapılan cinsel şiddet sonucu

istenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi sorunlar ortaya çıkmıştır (Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC), 2012).

Bunların dışında, belirli grupların ortadan kaldırılması için gerçekleştirilen toplumsal cinsiyet tabanlı şiddet eylemlerinde en fazla hedef alınan gruplar LGBTQİ'lerdir. LGBTQİ bireyleri cinsiyet kimlikleri sebebiyle katledilmiş, zorla yerlerinden edilmiş ve tehditlere maruz kalmıştır. AUC ve benzeri paramiliter gruplar, kültürlerine ters olduğu gerekçesiyle bilerek şiddet eylemleri gerçekleştirmişlerdir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

4.2. Kolombiya Barış Sürecinde Toplumsal Cinsiyet

4.2.1. Kolombiya'da Barışın İnşası Ve Barış Yapmada Kadınlar

Kadınlar, barışın inşasında önemli rol oynamaktadır. Anderlini, kadınların genel olarak savaşa karşı olduklarını ve önleme girişiminde olduğunu varsaymaktadır (Anderlini, 2007). Kadınlar, barış inşasında şiddet içermeyen stratejilerden faydalanmaktadır. Bazı kadınlar ise barış inşacıları olarak annelik görevini kullanmaktadır, çünkü toplumda anneye saldırmak zordur ve kadınlar çatışmayı çözüme kavuşturmak için tarafları ortak bir paydada buluşturmaya çalışmaktadır. Şiddet içermeyen çatışma çözümü stratejileri olarak organizasyon, strateji belirleme ve savaşan tarafları barışa yönlendirmek için baskı yapma gibi metotları kullanmaktadırlar. Kolombiya barışında kadınlar, şiddet içermeyen bir barış stratejisi tasarlamışlardır. Silahlı gruplara katılan çocuklarını geri almak için müdahalelerde bulunmuşlar ve çocuklarının silahlı gruplara katılmasını engellemeye çalışmışlardır. Kadınların bu etkisi silahlı çatışmayı barışa yönlendirmede merkezi bir rol oynamaktadır (Trujillo-Gómez, 2013).

Kadınlar, müzakere süreçlerinde erkeklerden farklı nitelikte davranışlar göstermektedir. Özellikle müzakere masalarında iletişim kurma konusunda kadınların erkeklere oranla daha iyi oldukları ifade edilmektedir (Trujillo-Gómez, 2013: 19) . Resmi müzakereler sonrası barışın inşası ve kamuoyuna anlaşma şartlarının yerine getirildiğini kanıtlamak konusunda müzakere sürecinde kadınların yer almış olması topluma güven vermektedir. Anderlini, kadınların müzakere masasında yer almalarının süreçte etkili olduğu görüşündedir. Ona göre kadınlar çatışma süreçlerinde çoğunlukla mağdur durumunda oldukları için müzakere süreçlerinde yapıcı çözümler üretebilmektedirler (Anderlini, 2007).

Kolombiya barış sürecinde kadınların şiddetin içinden gelmeleri sebebiyle Kolombiya barış müzakerelerinde Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonunda sorunların ana odağına değinerek analizler sunmuşlardır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

Kolombiya’da uzun yıllar süren çatışmalar bir anlamda Kolombiyalı kadınların daha etkili bir şekilde örgütlenmelerine ortam sağlamıştır. Çatışmalar boyunca kadınlar şiddetin tüm çeşitlerine karşı olduklarını belirtmişler ve protesto gösterileri gerçekleştirerek aktif eylemlerde bulunmuşlardır. Bu süreçte kadınlar yerelden ulusala kadar örgütlenmişlerdir. Ulusal düzeyde örgütlenmelerine örnek olarak Red Nacoinal de Mujeres (Ulusal Kadın Ağı) gösterilebilir. Bu topluluk, kadınların, politikanın bütün düzeylerine dahil edilmesi gerektiğini savunmuş ve cinsiyete dayalı şiddetin önüne geçmek için çalışmalar yapmıştır (Trujillo-Gómez, 2013). Kadınlar, örgütlenmelere ek olarak seslerini duyurabilmek için protesto gösterileri gerçekleştirmiş ve yürüyüşler düzenlemişlerdir. İlk büyük yürüyüşler 1998 yılında gerçekleşmiştir (Rojas, 2004).

Kolombiya’da barış sürecinde kadınların ve LGBTQİ bireylerin problemleriyle alakalı çalışmalar yürüten sivil toplum kuruluşlarının etkin rol alması, örgütlerin faaliyetlerinin sonuç vermesi ile gerçekleşmiştir. 2012’de gerçekleşen Havana görüşmelerinde üyeler arasında hiç kadın bulunmamaktaydı. 30 yıl boyunca kadın gruplarının benimsemiş olduğu barış gündemi, görüşmelerin ana aktörleri tarafından göz ardı edilmiştir. Bunun üzerine kadın grupları ortak amaç etrafında birleşmiş, barış müzakerelerinde bulunmak hedefiyle ortak platformlar oluşturmuşlardır. Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi bu platformlardan birisidir. Zirve farklı dini, politik ve etnik yapılara sahip olan 9 kadın örgütü tarafından oluşturulmuştur. Bu zirvede 449 temsilciyle birlikte, kadın haklarının savunulması, ihtiyaç ve isteklerinin barış müzakerelerine dâhil edilmesi konusunda ortak amaç etrafında buluşmuşlardır. Ulusal Kadın ve Barış Zirvesi, devleti temsilen 2 kadının tam yetkili olarak görevlendirilmesinde ve Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonunun oluşturulmasında etkin rol almıştır (Herbolzheimer, 2016: 6). Bunun yanında kadınlar, 2014 yılında gerçekleştirilen Bölgesel Barış Buluşmalarında da yer almışlardır. Ruta Pacífica de las Mujeres bu örgütlerden biridir. LGBTQİ+ grubunu temsilen Colombia Diversa ve Caribe Afirmativo örgütleri de yer almıştır. Bu iki grup, barış anlaşmasında ayrımcılık karşıtı maddeler koyulmasında önemli rol oynamıştır. LGBTQİ grupları, kadın örgütlerinin amaçlarını da desteklemişler, kadınlar da referandum sonrası görüşmelerde LGBTQİ gruplarının taleplerinin yer almasında yardım etmişlerdir. (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

Kadınların barış müzakerelerine dahil edilmesinin birçok sebebi vardır. Genel anlamda ifade edilecek olursa, müzakere masasında siyasi katılım maddesi tartışılırken, özellikle kadınların yaşamlarını etkileyen kararlar alınırken kadınların bu sürecin dışında bırakılması alınan kararların doğruluğunu ve sürdürülebilirliğini olumsuz etkileyecekti. Bunun yanında müzakerede tartışılan konuların, kadınların bizzat mağduru olması sebebiyle kadınlara müzakere masasında yer vererek seslerini duyurmak için bir fırsat ortamı yaratılmıştır. Öte yandan Kolombiya hükümeti toplumda kalıcı barışı sağlamak ve sürdürebilmek amacıyla toplumsal ayrımcılığa son vermek istemektedir ve bu sebeple kadınlar barış müzakerelerine dahil edilmiştir (Trujillo-Gómez, 2013: 64).

4.2.2. Kolombiya Barış Sürecinde Kadın Gruplarının Rolü

Tarihte barış müzakerelerinde kadınların yokluğu, ataerkil düşünceler, kadınların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi gibi sebepler bu yapının entegrasyonuna neden olmuştur. Kadınların genel olarak barış süreçlerinin dışında tutulması, kadın hakları ihlallerinin yanında kadının barış yapmadaki rolünün göz ardı edilmesine ve bunun hükümetler ve silahlı gruplar tarafından alışkanlığa dönüşmesine sebep olmaktadır (Ruiz-Navarro, 2019).

Kolombiya'da uzun yıllar süren iç silahlı çatışmalar sonucu kadınlar, çocuklar ve LGBTQİ grupları çatışmanın mağdurları olmuşlardır. Bugüne kadar birçok barış müzakere girişimi olmuş fakat başarıya ulaşamamıştır. 2012'te Havana'da başlayan barış görüşmeleri sonrasında çatışmaların sona ermesi için nihai barış anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmanın ana maddeleri siyasi katılım, kırsal kalkınma, çatışmanın sonlandırılması, yasadışı uyuşturucu operasyonları ve mağdurlar konularından oluşmaktadır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016). Bu kısımda anlaşma sürecinde kadınların katılımı ve anlaşma maddeleri feminizm perspektifinden incelemeye çalışılacaktır

4.2.2.1. Siyasi katılım

Kolombiya barış anlaşmasının temel maddelerinden biri olan siyasi katılım, eski üyelerin siyasi katılımı, siyasi partilerin kurulması ve oy kullanma şeffaflığını gerçekleştirmek adına barış inşası için temel safhalardandır. Kolombiya hükümeti, bu maddeyi barış anlaşmasına ekleyerek siyasi katılıma verdiği önemi göstermiştir (Sezek, 2020: 67). Bu madde kapsamında FARC-EP ve Kolombiya hükümeti, FARC örgütünün silah bırakarak siyasi parti kurması hususunda anlaşmışlardır (Rettberg, 2019: 1; Final Agreement to End the

Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016). FARC-EP örgütü siyasi partiye dönüşmüş ve partinin adı ise Ortak Devrimci Alternatif Kuvvet (Fuerza Alternativa Revolucionaria del Comun/FARC) olmuştur (Sezek, 2020: 67).

Siyasi katılım maddesi La Habana görüşmelerinde değerlendirilmiş ve müzakere dönemi sonrasında 5 başlık altında kabul edilmiştir. Bu başlıklar şunlardan oluşmaktadır (The Office of the High Commissioner for Peace, 2014: 7): siyasi muhalefetin yapılması için garanti tüzüğü, geçici barış seçim bölgeleri, toplumsal protestolar ve gösteriler için garantiler, siyasi sisteme erişimi teşvik edici önlemler ve seçim rejimi ve organizasyonu. Siyasal katılım maddesi, FARC örgütünün siyasete katılmasının yanında tüm halkın siyasette ve seçimlerde aktif olarak yer almasını hedeflemektedir (Sezek, 2020: 68). Bu çerçevede, FARC siyasi partisi seçimde barajı geçemese dahi senatoda ve Kolombiya Temsilciler Meclisinde 5 temsilci ile yer almayı güvence altına almıştır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016).

Kolombiya barış anlaşmasının ikinci bölümünde yer alan siyasi katılım maddesinde kadınların siyasi katılımını da güçlendiren bir düzenleme içermektedir. Bu ifadeye göre, toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım garanti altına alınacak, kadınların siyasete katılımını ve liderliğini sağlamlaştırmak ve bunların uygulanması için gerekli önlemlerin alınacağı ve sürdürüleceği belirtilmiştir. Bunun yanında anlaşma ile kadınların siyasete eşit katılımını sağlayarak, erkek ve kadınların eşitliğe dayalı temsil sürecini uygulama güvence altına alınmıştır. Bu anlaşma aynı zamanda LGBTQİ+ gruplarının, kadınların, farklı etnik grupların ve azınlıkların haklarının gözetileceğini ifade etmiştir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 26; Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016).

Kolombiya'daki kadın örgütlerinden Sosyal ve Ekonomik Eylem Araştırma Grubu CIASE, (La Corporación de Investigación y Acción Social y Económica) toplumsal cinsiyet bakış açısıyla, anlaşmayı başarılı bulduklarını belirtmişlerdir. Kadınların siyasete katılımı konusunun anlaşmada yer almasını büyük bir adım olarak nitelendirmişlerdir. Buna ek olarak Kolombiya hükümeti ile FARC'ın barış görüşmeleri sırasında oluşturulan Colectivo de

Mujeres Pazíficas de Cali³, barış anlaşmasının kırsaldakiler başta olmak üzere eğitim konusunda kadınları desteklemiş, üniversite eğitimlerini de güvence altına almışlardır. AFRODES-AfroKolombiyalı Mülteciler Derneği (Asociación de Afrocolombianos Desplazados) ise barış anlaşmasının Afro-Kolombiyalı kadınların politikaya katılımı konusunda yeterli mekanizmalar içermediklerini savunmaktadır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018). Fakat, sonuç olarak barışın sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kadınların politika yapma süreçlerinde siyasi aktör olarak yer alması gerektiği konusunda hemfikir olmaktadır. Birçok örgüt barış sürecinin kadınların katılımıyla gerçekleştiğini belirtmiş, fakat yerli kadınların da siyasete dahil olması gerektiğini vurgulamışlardır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

4.2.2.2. Toprak Reformunun Toplumsal Cinsiyet Perspektifi

Kolombiya'da nüfusun büyük kısmı kırsalda yaşamaktadır ve geçimini topraktan sağlamaktadır. Toprakların dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluk uzun yıllar süren iç çatışmanın temelini oluşturmaktadır. Gerillaların kırsalda etkin olması ve yerli halka yönelik şiddet eylemleri nedeniyle yaklaşık 5,5 milyon hektarlık arazi terk edilmiştir (Trujillo-Gómez, 2013). Kolombiya'da kırsal nüfus ile ilgili veriler net olarak gösterilmese de kırsal nüfusun toplam nüfusa oranının %23-%32 arasında bir değerde olduğu ifade edilmektedir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 28). Bunun yanında Kolombiya hükümetinin kırsal alanda etkinliği merkezi alanlara göre daha azdır ve bunun sonucunda yerel yönetimlerin bu bölgelerde karar alma yetkisinin de sınırlı olması nedeniyle hükümetin etkinliği kırsaldaki çatışmaların da yoğunlaşması ile daha fazla sınırlanmaktadır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 28).

FARC örgütü ile Kolombiya Hükümetinin imzaladığı barış anlaşmasının konularından biri de şiddet olaylarının başlamasına neden olan toprak konusudur. Görüşmeler sırasında benimsenen Bütünleşmiş Toprak Reformu, çatışmaların kökenini oluşturan sorunu kalıcı olarak çözmek ve kırsalda yaşayan nüfusun durumunu bir sonuca kavuşturmayı hedeflemektedir. Anlaşma metnine göre kırsalda yaşanan toprak mülkiyeti sorunları doğrudan

³ 'Colectivo de Mujeres Pazificas' Cali merkezli, önemli toplumsal sorunlara getirilecek barışçıl çözümlerin desteklenmesi için çalışan kadın ağı

kadınları etkilemektedir. Toprak mülkiyetinin küçük bir kesimde olması, kırsaldaki halkın dışlanması ve kaynaklara ulaşmakta güçlük çekmesi gibi sorunlar, Bütünleşmiş Toprak Reformunun yapılmasına zemin hazırlamıştır. Anlaşma maddesinin ilk başlığı bu sorundan kadınların zarar gördüğünü vurgulamaktadır; *“kadınların, medeni durumları ya da aile ve çevreleriyle ilişkilerinden bağımsız olarak erkeklerle eşit koşullarda toprak ve üretim projelerine, finansman seçeneklerine, altyapıya, teknik hizmetlere, eğitime ve diğer imkânlarla erişimi olan hak sahibi, bağımsız yurttaşlar olarak kabul edilmesi; kadınların üretim araçlarına, kamusal ve sosyal yardımlara erişim kazanmasını engellemiş toplumsal ve kurumsal koşullara dikkat edilmesi”* konusunda vurgulama yapılmıştır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 12).

Bunun yanında, barış anlaşmasının tarım reformu 14 temel normdan oluşmaktadır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016). Bunlar; yapısal dönüşüm, kırsalda daha geniş dönüşüm; adalet ve cinsiyete dayalı yaklaşım; refah ve yaşam kalitesi; önceliklendirme; kapsamlı bir yaklaşım; hakların iadesi; topraklar için tapu verilmesi; beslenme hakkı; katılım; fayda; etki ve ölçüm; sürdürülebilir kalkınma; devletin varlığı ve arazilerin kullanımının demokratikleşmesi ve erişimin kolaylaşması (Sezek, 2020: 65). Bu normlar çoğunlukla kırsaldaki kalkınmayı ve aynı zamanda bu alanlarda hükümetin etkisini yükseltmeyi amaçlamaktadır.

Kolombiya'daki iç çatışmanın ana sebebi olan toprak mülkiyeti sorunu kadınların ezilmesine ve mağdur olmasına neden olmuştur. Silahlı gruplar, kadın bedenini yer değiştirme mekanizması olarak kullanmış, bulundukları yeri işgal etmek ve göçe zorlamak için kadınlara tecavüz etmişlerdir. Kolombiya'da şiddet nedeniyle zorla yerinden edilen kişilerden %70'ini kadınlar oluşturmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre yerinden edilmiş her iki kadından biri cinsel şiddete maruz kalmaktadır (Trujillo-Gómez, 2013). Bölgeye hâkim olduklarını kadınlara cinsel şiddet göstererek kanıtlamışlardır. Tecavüz adeta bir savaş stratejisi olarak kullanılmaktadır. Bu yüzdendir ki barışın imzalanması iç savaştan birçok yara alan kadınlar için oldukça önemlidir. Kolombiya'da hâkim olan cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kadınlar toprak sahibi olamamakta ve çoğu kadına, arazi tapusu verilmemektedir. Bununla birlikte kırsalda yaşayan kadınların çoğunluğu haklarını bilmemekte, maruz kaldıkları şiddet ile sessiz kalmaktadır. Bu durum kadınların seslerini duyurmalarını zorlaştırmıştır.

Kapsamlı toprak reformu kadınlara arazi sahipliği verirken aynı zamanda bunun resmileştirmesini de gerektirmektedir. Geçmişte tapular yalnızca erkekler adına düzenlenmiş, kadınların mülkiyeti gayri resmi olarak kalmıştır. Toprak reformu bu sebeple Kolombiya’da oldukça mühim bir uygulamadır. Reform aynı zamanda yerli toplulukları da kapsama almakta, anlaşma haklar ve katılımdan bahsederken bu grupları da dâhil etmiştir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 29). Fakat feministlere göre uygulamada eksiklikler mevcuttur. Örneğin barış anlaşmasının toplumsal cinsiyet noktasını garantiye almak için oluşturulan Özel Kadın Forumu anlamına gelen CSIVI (Intancia Especial de Mujeres) üyelerinin atanmasında kırsal bölgedeki kadınlara özellikle Afro-Kolombiyalıları geç haber verilmesi nedeniyle kırsaldaki kadınların üye bulunduramadıkları ve aynı zamanda kırsalda yaşayanların bilgiye geç ulaşması sonucu yaşandığı çıkarımı yapılabilmektedir. Bu olay sonrasında yapılan baskılar sonucu Afro kökenli bir kadın CSIVI’ye üye olabilmıştır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 30).

4.2.2.3. Yasadışı Uyuşturucu Ticareti ve Kadınlar

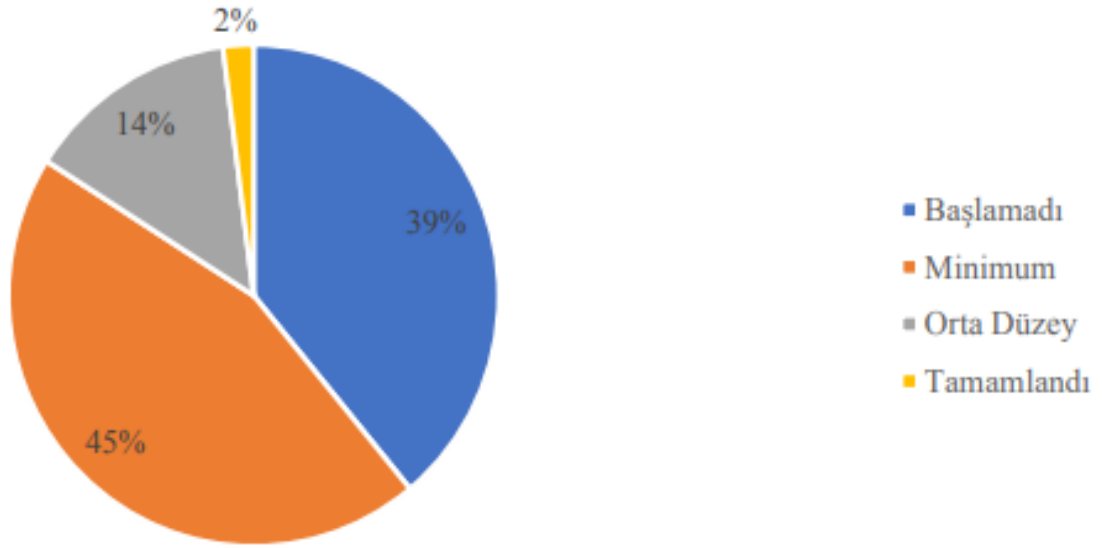
Anlaşma maddelerinden bir diğeri ise yasa dışı uyuşturucu sorununun çözümüne yönelik hazırlanmıştır. Kolombiya’da yasa dışı uyuşturucu ticareti 1990’lı yıllarda alevlenmiştir. Dünyadaki uyuşturucunun büyük bir kısmı Kolombiya’da üretilmektedir. FARC örgütü için uyuşturucu ticareti önemli gelir kaynaklarından biridir ve bu durum müzakere sürecinde de tartışma gündemlerinden bir tanesi olmuştur. Bu madde, Kolombiya’daki yasa dışı uyuşturucu ticaretini ve bu uyuşturucuların, Kolombiya’da illegal imalatının önüne geçmek amacıyla oluşturulmuş ve görüşmelerde ve anlaşmada yasa dışı uyuşturucu sorununun uluslararası sonuçları doğurabileceği Kolombiya hükümeti ve FARC tarafından onaylanmıştır (Sezek, 2020: 71; Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 104).

Kadınlar, Kolombiya’da uyuşturucu üretiminde etkin rol oynamaktadır. Üretim, işleme, nakliye gibi aşamalarında yer almışlardır. Birçok kadın yoksulluk sebebiyle gelir elde etmek için uyuşturucu üretiminde çalışmaktadır. Kadınlar uyuşturucu esaslı çatışmalardan da etkilenmiş ve birçok kadın hayatını kaybetmiştir (Sánchez and Wills, 2012).

Yasa dışı uyuşturucuyla mücadele kapsamında Ulusal Ekin İkame Programı ile çiftçilere koka harici ürünler yetiştirmeleri kapsamında ekonomik yardımlar yaparak, koka üretiminin kontrol altına alınması amaçlanmaktadır. Uyuşturucu tüketimi konusunda ise

Uyuşturucu Tüketimiyle Mücadele Programı ve Uyuşturucu Tüketicileri için Ulusal Program kurulması amaçlanmakta, yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı konusunda ise soruşturma, haritalandırma ve yargı süreçleri başlatılacağı ifade edilmiştir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 21).

Yasadışı uyuşturucu ticareti maddesi, uluslararası problemlere yol açması durumundan ve uyuşturucunun Kolombiya’da temel gelirlerden biri olması nedeniyle önem taşımaktadır. Fakat uygulamada ilk yıllarda 2016-2018 aralığında tamamlanma oranı oldukça düşük olmuş ve %2’de kalmıştır. Minimum düzeyde uygulanma oranı %45’te kalırken, %14’ü orta düzeyde gerçekleşmiştir. Burada henüz başlamayan kısmın %39’u oluşturması da uygulamanın ilk iki yılında tamamen başarıya ulaşmadığı sonucunu göstermektedir. Bunun yanında Kroc Intitute tarafından yayınlanan Aralık 2016-Nisan 2019 aralığındaki uygulama verilerine göre, yasadışı uyuşturucu sorununun çözümlünün uygulamasının çok başarılı gitmediği görölmüştür. Buna göre uygulamanın tamamlanma oranı önceki grafik ile aynı giderek %2 ile kalmıştır. Minimum düzeydeki uygulamalarda %3 oranında artış görölmüş, orta düzeyde uygulama ise %20 civarına gelerek %6 oranında artış göstermiştir. Uygulamanın henüz başlamadığı kısmı temsil eden oran ise %30’a düşmüştür (Kroc Institute for International Peace Studies, 2019: 2). Fakat verilere bakıldığında orta ve minimum düzeyde uygulama oranlarının olumlu seyrettiği görölürken, yasa dışı uyuşturucu probleminin çözümlmesi maddesi tamamlanma oranı olarak en düşük seviyelerde seyreden anlaşma maddelerinden birisidir.

Şekil 10.Yasa Dışı Uyuşturucu Probleminin Çözülmesi Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Mayıs 2018)

Kaynak: (Kroc Institute for International Peace Studies, 2018: 50)

4.2.2.4. Mağdurlar

Barış müzakerelerinde üzerinde durulan bir temel konu da mağdurlar olmuştur. Önceki bölümlerde de ifade edildiği üzere Kolombiya’da yaşanan çatışmalar mağduriyetler bakımından dünyada diğer çatışmalarla karşılaştırıldığında üst sıralarda yer almaktadır. Kolombiya tarafından yayınlanan The Agreement Regarding the Victims of the Conflict raporuna göre çatışmalar sonucu 7.902.000 insan mağdur olmuştur (The Office of the High Commissioner for Peace, 2014). Kolombiyalı insanları mağdur eden çatışmalarda, zorla yer değiştirme, yüksek ölüm rakamları, kaybolmalar, Afro-Kolombiyalılar, siyahlar, palenquero, raizal ve Roman toplulukları dahil fazla sayıda aile, grup ve topluluk, inanç grupları, siyasi partiler, toplumsal sendika hareketleri, LGBT topluluklar, ekonomik topluluklar ve çok daha fazla grup etkilenmiştir. Bunun yanında cinsel şiddet, psikolojik zarar veya korkuyla yaşamak gibi görünürlüğü az olan fakat daha az acı verici olmayan mağduriyet biçimleri de

bulunmaktadır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 134).

Kolombiya barış sürecinde her iki tarafın da çatışma kaynaklı mağdurların olduğunu kanıksayıp dünyada farklı müzakere süreçlerinin aksine mağdurlara da barış masasında yer vermesi tüm dünyada dikkat çekici olmuştur. Bu noktada mağdurlar ve mağdurların hakları konusu, barış müzakereleri sırasında çözüme kavuşturmak amacıyla en fazla üzerinde durulan, tartışılan ana maddelerden bir tanesi olmuştur (Sezek, 2020: 74). Barış anlaşması kapsamında mağdurlar maddesi, mağdurların tanınması, sorumluluğunun kabul edilmesi, mağdur haklarının gerçekleştirilmesi, mağdurların sürece katılımı, mağdurlara tazminat ödenmesi, güvenlik garantileri, çatışmanın sona erip bir daha tekrarlanmayacağı garantileri, uzlaşma ilkesi ve hak temelli yaklaşım başlıkları altında ifade edilmiştir (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 132,133).

Anlaşma, bu kapsamda mağdurların maddi ve manevi hasarlarının nasıl karşılanacağı tanımlanmış ve “Barış için Özel Yargı Yetkisi” hazırlanmıştır. Bu yetki mağdurların adalet haklarını sağlamak ve cezasız kalmanın önüne geçmek, insan hakları ihlallerini engellemek gibi temel yargı maddelerini kapsamaktadır. Bunun yanında mağdurlara barış inşası için kapsamlı tazminat tedbirleri hazırlanmış ve özellikle çatışmadan en çok etkilenen bölgelerin toplu onarımı garanti edilmiştir (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 138).

Anlaşma aynı zamanda Afro Kolombiyalılar, LGBT bireyler, engelliler, siyasi ve dini azınlıklara ait durumlardan yola çıkarak çatışma mağdurlarının özel durumlarını tanımlamak ve yaşadıkları ayrımcılıkla birlikte damgalama şekillerinin üzerinde durmak amacıyla yasal bir kapsam oluşturmaktadır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 32). Fakat feministler bu grupların temel ihtiyaçlarının ancak anlaşmanın uygulanmasıyla gerçek anlamda dikkate alınabileceğini varsaymaktadır. Bu düşüncenin temelinde Kolombiya’nın ırkçı bir ülke olması ve ırkçılığın kimi feminist grupların gündemine almayacakları kadar meşrulaşmış olduğu fikri yatmaktadır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 32). Feminist örgüt Akubadaura, yerli kadınların çatışma ortamındaki durumlarının diğer kadınlara göre çok daha mağdur durumda olduğunu ve bu sorunu çözmek adına anlaşmada yeterince yer almadığını ifade etmiştir. Bunun yanında hükümetin yerli kadınların temel haklarını, eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişim hakkını tanımadığını, yerli kadınların sorununun diğer kadınlardan çok daha farklı ve

ciddi olduğunu ifade etmiş, bu durumunun sadece cinsiyete bağlı şiddet olayı olmadığını söylemiştir. Öte yandan yerli kadınların merkezden uzak ve hizmetlere erişimde sıkıntı çekmesinden ötürü yerli kadınların özel durumlarının temel insan haklarından, adalet ve diğer temel hizmetlere erişim eksikliğiyle ilgili olduğu vurgulanmıştır. Çatışmadan farklı ve ağır şekilde etkilenen tek grup yerliler değildir. Kolombiya’da bulunan siyah kadınlar geçmişten beri bütün süreçlerden çeşitli şiddet biçimleriyle daha ağır yaralar almıştır. Feminist örgüt Akubadaura⁴(Comunidad de Juristas Akubadaura)’nın ifadesine göre Afro kökenli kadınların vücutları yerleşmiş toplumsal algılar nedeniyle aşırı cinselleştirilmiş ve bu sebeple cinsel istismara en çok bu grup uğramaktadır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 32).

Feminist örgüt Tremanda Revoltosa Batucada Feminista ile yapılan bir çalışmaya göre örgüt, anlaşmanın yerli kadınların, farklı grupların gereksinimlerini yeterince ele almadığını söyleyerek eleştirmiş, Kolombiya’da kadın cinayetinden ölenlerin çoğunlukla fakir ve zorla yerinden edilmiş kadınlar ve eğitime erişimi olmayan kadınlar olduğunu ifade etmiştir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 33).

4.4. Çatışmanın Sonlandırılması ve Anlaşmanın Uygulanması

Barış inşa etmenin yanında barışı sürdürmek de oldukça önemlidir. Anlaşmanın sürdürülmesi barış süreçlerinin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Çatışmanın sonlandırılması ve anlaşmanın uygulanması maddesi barış anlaşmasının uygulanmasının ve halka eksiksiz bir şekilde aktarılmasının nasıl olacağını veya nasıl olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda anlaşmada hak temelli yaklaşım, eşitliğe ve ayrımcılık yapmamaya saygı, cinsiyet temelli yaklaşım, din özgürlüğüne saygı, bölgesel entegrasyon ve sosyal içerme, kurumların güçlendirilmesi ve koordine edilmesi, demokrasiyi ve “önceden inşa edilmiş olanı⁵” güçlendirme, etkinlik, verimlilik ve uygunluk, önceliklendirme, şeffaflık, sosyal kontrol ve yolsuzluk ile mücadele ve demokratik ilkeler başlıkları çerçevesinde açıklanmıştır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 204).

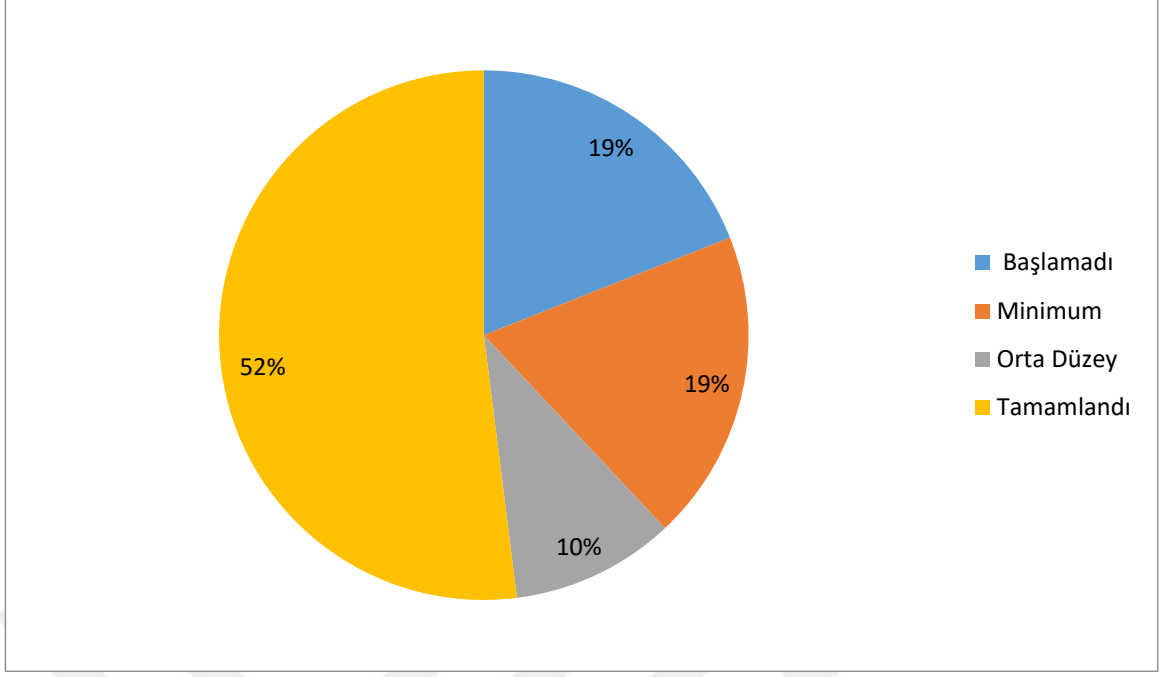
⁴ İnsan hakları ve Kolombiya’nın yerli nüfusunun kolektif hakları üzerinde çalışan yerli avukatlar girişimi.

⁵ Müzakere dönemindeki kazanımlardan bahsedilmektedir.

Anlaşmanın uygulanması için temel ilkeler kapsamında cinsiyet temelli yaklaşım ve eşitliğe ve ayrımcılık yapmamaya saygı başlıkları ile sözleşmede barışın sürdürülmesinde toplumsal cinsiyet perspektifinin benimseneceğine dair güvence tanınmıştır. Bu kapsamda anlaşma kadın ve erkeklere eşit haklar ve her bireyin özel koşulları, özellikle Medeni durumlarına yaşam döngülerine, ailelerine ve toplumlarına bakılmaksızın kadınların haklardan ve özel anayasal korumadan yararlanmasını garanti etmektedir. Bunun yanında çatışmanın bir sonucu olarak kadınların mağduriyetlerinin tanınması ve barış inşasında ve kadınların ve örgütlerinin cinsiyet eşitliği bağlamında katılmaları güvence altına almaktadır (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 204).

Kolombiya'daki kadın örgütlerin geneli anlaşmanın kazanımlarından çok sürdürülebilir barış ve anlaşmanın uygulanması ile ilgilenmektedir. Onlara göre toplumsal cinsiyet perspektifinin benimsenip benimsenmediği ve bu metotla sürdürülebilir ve kalıcı barış inşa edilip edilmeyeceği uygulama kısmında görülecektir. Feminist gruplardan CIASE, barış anlaşmasının oldukça yeterli ve kapsamlı düzenlemeler içerdiğini belirtmiş, fakat geçmişte Kolombiya'nın yürürlükte olan toplumsal cinsiyet mevzuatının uygulanmadığı ve bu sebeple anlaşmanın en zor kısmının uygulanması olduğunu belirtmişlerdir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018: 43).

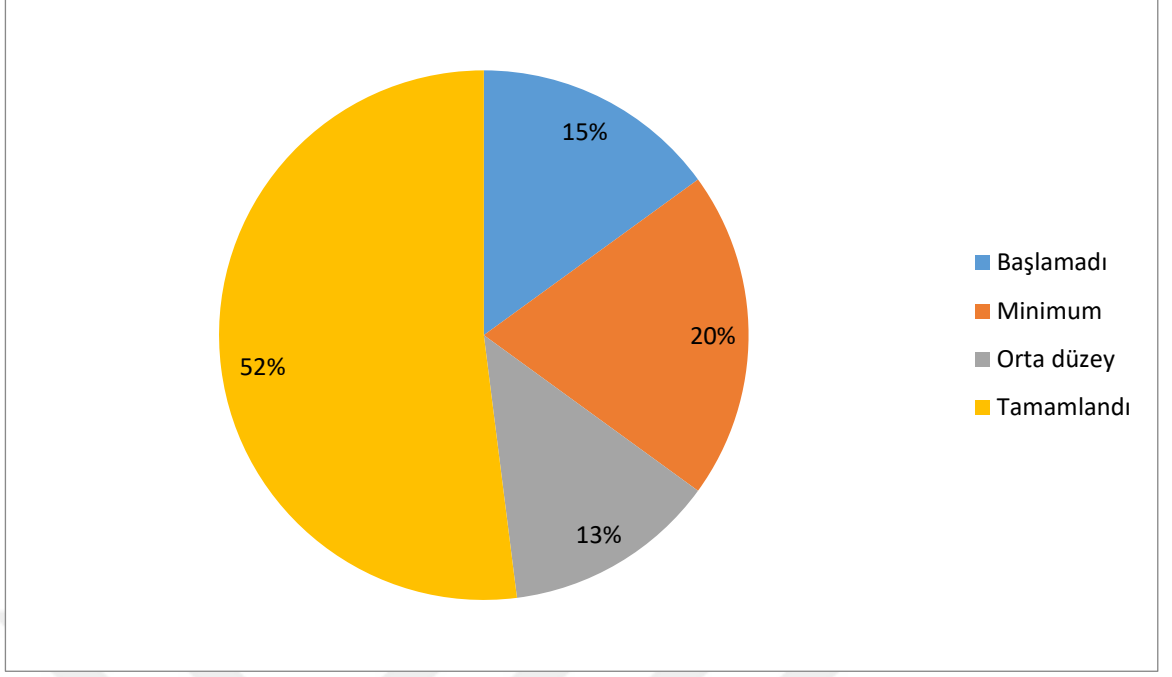
Bu maddeye göre anlaşmanın uygulanmasının ne şekilde değerlendirileceği ve hangi kurallar kapsamında gerçekleştirileceği de ifade edilmiş, bu kapsamda Nihai Anlaşmanın Uygulanması için İzleme, Tanıtım ve Doğrulama Komisyonu kurulmuştur (Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace, 2016: 207).

Şekil 11. Uygulama, Doğrulama ve Kamu Onayı Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Mayıs 2018)

Kaynak: (Kroc Institute for International Peace Studies, 2018, s. 66)

Şekil 11’de ifade edildiği üzere anlaşmanın ilk birkaç senesinde %52 oranında tamamlandığı görülmektedir. Minimum düzeyde uygulama %19 iken %10 oranında orta düzeyde uygulanmıştır. %19’luk kısmın ise uygulamaya henüz başlamadığı görülmektedir.

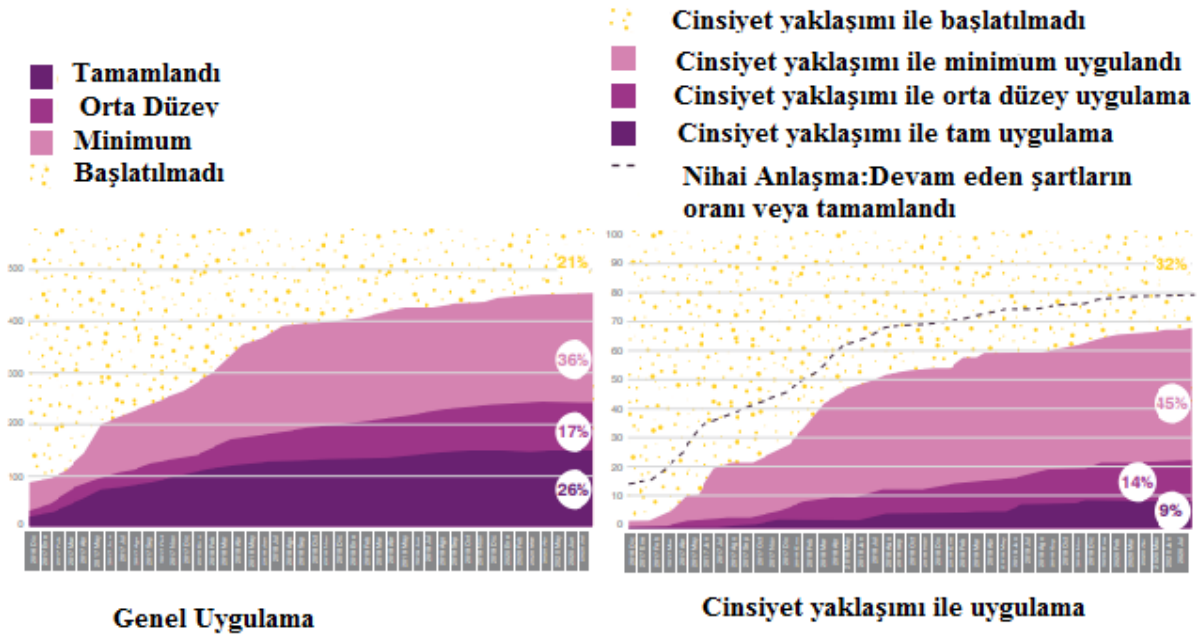

Şekil 12.Uygulama, Doğrulama ve Kamu Onayı Maddesinin Uygulanması(Aralık 2016-Nisan 2019)

Kaynak: (Kroc Institute for International Peace Studies, 2019: 2)

Şekil 12'e bakıldığında önceki grafik Şekil 11'e göre az bir ilerleme kaydedildiği söylenebilmektedir. Aralık 2016 ve Nisan 2019 arasında tamamlanan uygulama yüzdesi %52 ile sabit kalmış, uygulamanın sadece %15'lik bir kısmı başlamamıştır. Önceki iki yıllık dönemle kıyaslandığında minimum uygulanma düzeyinde %1, orta düzeyde ise %3 oranında artış meydana gelmiştir. İki grafiğe de bakıldığında anlaşmanın uygulamaya başlamasından itibaren %52'lik bir tamamlanma oranı ile başarılı olduğu söylenebilir.

Kolombiya'da kadın grupları anlaşmanın kapsamlı ve yeterli düzenlemeler içerdiği hususunda hemfikirken uygulama hususunda kaygılanmaktadırlar. Uygulama safhasında somut ölçüt ve göstergelerle yeterli bütçe kaynaklarının oluşturulması ve etkin bir kurumsal yapıyla anlaşmanın kağıt üzerindeki başarısını uygulamaya taşıyacağı ifade edilmektedir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018, s. 44).

Şekil 13.Anlaşmanın Genel Uygulanması ve Toplumsal Cinsiyete İlişkin Uygulama(Aralık 2016-Temmuz 2020)

Kaynak: (Kroc Institute for International Peace Studies, 2020: 9)

Kroc Institute tarafından yayınlanan istatistiklere göre şekil 13.'te görüldüğü gibi Kolombiya'da toplumsal cinsiyet yaklaşımının uygulanması genel anlaşmanın gerisinde kalmıştır. Anlaşmanın imzalandığı dönemden Temmuz 2020'ye kadar olan süre içerisinde toplumsal cinsiyete dayalı uygulamanın %9 oranında tamamlandığı görülmektedir. Bu oran oldukça düşüktür ve barışın toplumsal cinsiyet perspektifinin sürdürülebilirliği konusunda kaygı uyandırmaktadır.

2020 yılına gelindiğinde barış anlaşmasının uygulanması hala tamamlanmamış, bu süreçte yerli toplulukların yoksulluğu ve izolasyonu, geçmişteki suçlar kapsamında cezasızlık gibi sorunlar hala devam etmektedir. Yerli, Afro-Kolombiyalı ve diğer insan hakları savunucularına karşı tehdit ve saldırılar son bulmamıştır. Kolombiya'da 2020 yılında BM İnsan Hakları Komiserliği(OHCHR) 49 aktivistin öldürüldüğünü belgelemiş ve 50 vakayı onaylamıştır. Bu olayların genellikle yasadışı uyuşturucu sorununun devam ettiği bölgelerde yaşandığı aktarılmaktadır (Colombia Events of 2020, 2021).

Siyasal temsil hususunda ise Eylül 2019'dan beri çok az ilerleme yaşanmıştır. Temmuz 2020'de Francia Maquez Ulusal Barış ve Uzlaşma Konseyi'nin ilk kadın siyahi başkanı olarak kayda geçmiştir. Bu konseyin 97 üyesinin yalnızca %23'ü kadındır ve kadınların eşit siyasi katılım maddesinin uygulamasının henüz tamamlanmadığı görülmektedir (Kroc Institute for International Peace Studies, 2020: 21).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Kıtasının en eski gerilla örgütüne sahip olan Kolombiya’da siyasal şiddetin boyutunun büyüklüğü, çatışmanın çözümünün karmaşıklığını da tamamlamaktadır. Kolombiya’da devletin uzun yıllar boyunca kendisine karşı mücadele eden kesimlerle müzakere içinde olmadığı bir yıla çok az rastlanabilir. Kolombiya’da barışın inşası için toplumsal dönüşüm ihtiyacı oldukça açıktır. Yarım asır süregelen çatışmalar sonucu 2012’de başlayan süreç ile barış temelleri atılmıştır. Müzakere sürecine kadınların da dâhil edilmesi, barış sürecini daha etkin kılmıştır. Çalışmada Kolombiya hükümeti ve FARC arasındaki barış sürecinde kadınların etkili ve daimi olduğu hipotezinden yola çıkarak Kolombiya barış süreci toplumsal cinsiyet perspektifinden analiz edilmiştir. Tez çalışmasının başladığı 2020 Mart ayı itibariyle Türkçe literatürde Kolombiya üzerine yapılan çalışmalar, Kolombiya hükümeti ile FARC arasındaki çatışmalara ve barış sürecine odaklanmıştır. Bunun yanında barış sürecinin toplumsal cinsiyet perspektifi göz ardı edilmiş ve Kolombiya hükümeti ile FARC arasındaki barış sürecinin içerisinde önemli bir yer teşkil eden kadınlar, çalışmalarda odağın dışında kalmıştır. Bu kapsamda çalışma feminizm teorisi çerçevesinde Kolombiya barışını değerlendirerek literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkçe literatürde Kolombiya barış sürecindeki kadınları ele alan çalışmanın olmaması bu tezin en önemli motivasyonu olmuştur.

Feminizm temel olarak, kadınların ezilmesine ve sömürülmesine karşı olmakla birlikte toplumsal sistemde kurumların ve sosyal bağların erkek egemenliğinde yaratıldığını ortaya koyarak mevcut sisteme eleştiri getiren, aynı zamanda, cinsiyet temelli tüm adaletsizliğe ve mağduriyete düşman olan bir düşünce yapısıdır. Bu kapsamda Kolombiya barış süreci toplumsal cinsiyetin içerildiği ilk barış süreci olarak kadınların barış sürecinde etkin olarak rol almasını sağlamış, kadınların kolektif haklar mücadelesine katkıda bulunmuştur.

Kolombiya’da müzakere sürecine kadınların da dâhil edilmesi, sorunları yaşayan bir kesim olarak ve toplumsal cinsiyet perspektifinden çözüm sunabilme konusunda önemli olmuştur. Oluşturulan Toplumsal Cinsiyet Alt Komisyonu ile beraber kadınlar ilk kez seslerini duyurabilme imkânı bulmuşlar ve dünyaya örnek olmuşlardır. Toplumsal cinsiyet alt komisyonu sayesinde köylü kadınların toprak sahibi olması, özel ve farklı devlet yardımlarından yararlanması, yerelden ulusala kadar politik katılım için cinsiyet kotası, sağlık

ve eğitim konusunda kadınları gözeten politikaların geliştirilmesi, silahlı çatışma çerçevesinde ve silahlı çatışma dışında kadına yönelik şiddet olaylarında kadınlara şikâyet etme olanağı tanınıp suçluların hak ettikleri cezaları almasının zemininin hazırlanması gibi gelişmeler yaşanmıştır.

Feminizm yalnızca kadın mücadelesi değildir ve kadınlar kendini ötekileştiren, ikinci cins konumuna düşüren ataerkil sistemi analiz edip çözümleyerek sistemde kalıcı çözümler inşa etmeyi amaçlamışlardır. Kolombiya’da kadınların bir kısmı aktivist olarak rol almakta, kadın hakları, kolektif haklar ve politik-sosyal haklar konusunda mücadele etmektedirler. Çalışmalara göre çok sayıda kadın, kuruluşlarda veya kadın grupları içerisinde lider olarak görev alıp ve sosyal görevler üstlenmişlerdir (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018). Kolombiya’nın ihtiyacı olan toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesinde kadınların örgütlenmesi, Kolombiya’da binlerce kadının öncüsü olması bakımından önemli bir olanaştır. Kolombiya barışı sonrası savaşı, adaletli bir yeni toplum düzeni için kadınlar ve kadın örgütleri olağanüstü çaba sarf etmektedir. Kolombiya’daki kadınların büyük bir kısmı ise cinsel şiddete maruz kalmış, ötekileştirilmeye, haklardan yoksun bırakılmıştır. Çatışmanın aynı zamanda mağduru olmuşlardır. 3.722.196 kadının iç silahlı çatışmaya maruz kaldığı ifade edilmekte, bazıları hayatını kaybederken bazılarının ise farklı şekillerde yara aldığı belirtilmektedir (Unidadvictimas, 2015).

LGBTQİ+ gruplar Kolombiya’da muhafazakar kesimin en fazla üzerine gittiği grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Kolombiya barış anlaşmasının sağlam bir toplumsal cinsiyet perspektifinin bulunmasında kadınların ve LGBTQ+ örgütlerinin bir araya gelerek ortak bir barış gündemi meydana getirmeleri oldukça etkili olmuştur. Bu kapsamda barış müzakereleri hız kazanmış ve kadın ve LGBTQİ+ gruplar görüşmelerin başlangıcında somut bir başarıya imza atarak toplumsal cinsiyet alt komisyonunun kurulmasını sağlamışlardır. Toplumsal cinsiyet alt komisyonunun oluşturulmasının en büyük etkenlerinden bir tanesi olarak kadın ve LGBTQİ+ gruplarının hali hazırda bir barış gündemi oluşturmasıdır (Daşlı, Alıcı, and Figueras, 2018).

Görüşmelerin bir diğer özelliği ise kapsayıcılıktır. Müzakere masasına her görüşten insanın davet edilmesi yatay kapsayıcılık ilkesinin bir sonucudur. Toplumun farklı kesimlerinden temsilcilerin, akademisyenlerin, sivil toplum kuruluşlarının, bölgesel temsilcilerin barış masasına oturtulması dikey kapsayıcılık özelliğini tanımlamaktadır. Fakat

savaş mağdurları ve kadın grupları bu durumun istisnasıdır. Savaş mağdurları dünyada ilk defa Kolombiya Barış müzakerelerinde doğrudan bulunmuş, mağdurlar konusu ana gündem konularından biri olmuştur. Grup olarak Havana'daki görüşmelere getirilen mağdur temsilcilerinin talepleri dinlenmiş ve barış sürecine dahil edilmiştir. Görüşmelerin başında müzakerelere dâhil edilmeyen kadın örgütleri, yaptıkları eylemler ve gösteriler sonucu seslerini duyurabilmiş ve müzakere masasına oturabilmişlerdir.

Feminizm yalnızca kadınlara ve cinsel azınlıklara adil koşullar sağlamak için değil, ırk, sınıf ya da başka bir kimlik türüne dayanan bütün baskıların önüne geçmek için savaştır. Üçüncü dalga feministler de kadınları cinsiyet rolü ve aynı zamanda birer kimlik olarak benimsemiş, sorunlara bireysel olarak yaklaşp politika yapma gayreti içinde olmuşlardır. Kolombiya barış süreci bu yönüyle üçüncü dalga feminizmi anımsatmaktadır. Bu kapsamda feministlik, ırkçılığa ve yapısal yoksulluğa düşmanlığı içermektedir. Bu nedenle köklü değişim hedefleyen, tüm insanların huzurunu ve özgürlüğünü destekleyen bir halka zemin oluşturacak feminist mücadelede kesişimsellik oldukça önemlidir. Kesişimsellik kavramı, farklı ayrımcılık cinslerinin aralarındaki bağlantıları kapsayan eleştirel bir bakıştır. Bu bakışa göre ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve etnisite gibi kısımlar birbirleriyle alakalıdır ve yapısal baskıya yönelik savaşmak için geniş bir çerçeve gerekmektedir. Kesişimsellik barış sürecindeki kadınların ve LGBT örgütleri arasındaki tartışmaların ana başlıklarından birisi olmuştur. Kolombiya barış anlaşması kesişimsellik kavramı bağlamında kadınlardan ayrı olarak Afro-Kolombiyalı gruplar, LGBTİ gruplar, engelliler ve siyasi ve dini azınlıklara ait durumlardan hareketle, mağdurların özel durumlarını tanımlamak ve karşılaştıkları belirli ayrımcılık ve damgalanma biçimlerini ifade etmek için de yasal çerçeve sunmaktadır.

Kolombiya barış anlaşması ile geçmişten beri dışlanan kadınlar siyasal katılım hususunda kazanımlar elde etmişlerdir. Siyasal katılım maddesi yalnızca FARC örgütünün siyasi partiye geçişini kapsamamakta, toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım ile kadınların siyasete katılımı kapsama alınmıştır. Tarihte feminist hareketin birinci dalgasında kadınların oy hakkını elde etmesiyle başlayan dönüşüm sonrası günümüzde Kolombiya barış sürecinin toplumsal cinsiyet perspektifi içermesi ile feminist hareket büyük bir kazanım elde etmiştir. Bunun yanında anlaşma aynı zamanda LGBTQİ+ gruplarının, kadınların, farklı etnik grupların ve azınlıkların haklarının gözetileceğini ifade etmiştir.

Anlaşmada siyasal katılımın yanında kapsamlı tarım reformu ile kırsalda yaşayan kadınların haklarını güvence altına almıştır. Anlaşma ile kadınlar arazi sahipliği elde etmişlerdir. Reform aynı zamanda yerli toplulukları da kapsama almakta, anlaşma haklar ve katılımdan bahsederken bu grupları da dâhil etmiştir.

Kolombiya Barış süreci, toplumsal cinsiyet konusunda önemli bir kazanım olmakla birlikte, kalıcı bir barış için ataerkil toplum yapısında da dönüşüme gidilmesi göz ardı edilemez bir ihtiyaçtır. Barış anlaşmasında belirtilen maddelerin hayata geçirilebilmesi için maddi kaynak ayrılmamış olması, halen kamu kurumlarında toplumsal cinsiyet uzmanı bulundurulmaması gibi konular barış sürecinin kalıcılığı konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Çalışmada grafiklerde ifade edildiği gibi anlaşmanın uygulanmasında henüz büyük bir ilerleme kaydedilemediği ve özellikle genel uygulamaya kıyasla toplumsal cinsiyet temelli uygulamanın geride kaldığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak anlaşma maddelerinin uygulanmasının ve barışın sürdürülebilirliğinde reformların ve toplumsal cinsiyet temelli anlaşma maddelerinin gerekli olduğu değerlendirilmiştir.

Kolombiya’da kalıcı barış inşa etmek amacıyla öncelikli olarak toplumsal birliği güçlendirecek adımlar atılmalı ülke içerisindeki farklı kimlik ve gruplara yönelik bütünleştirici politikalar izleyerek ortak ekonomik, sosyal ve politik bir iklim oluşturulması gerekmektedir. Bunun için anlaşmanın uygulanması anlaşmanın imzalanmasından çok daha önemlidir. Yapılan iyileştirmeler toplumun tamamını kapsayan ortak hedef bağlamında çok taraflı emek gerektirmektedir. Bu sayede kadın, Afro-Kolombiyalı ve LGBTQ+ gruplar toplumda geri planda kalmak yerine aynı paydaya sahip ortak bir bütün olarak görülebilir ve barışın sürdürülebilmesinde önemli bir etken olmaktadır. Bunun yanında Kolombiya’da yapısal dönüşüm ihtiyacına yönelik yapılabilecek en önemli adımlardan birisi eğitimidir. Çatışmanın taraflarını topluma kazandırmanın yanında ırksal üstünlüğün savunulduğu Kolombiya’da bir kesimin sürekli olarak hain ilan edildiği bir eğitim sistemi içerisinde gelecek nesille beraber kalıcı barış düşüncesi mümkün olmamaktadır. Kolombiya’da barış anlaşmasının maddelerinin uygulanması kapsamında yapılan iyileştirmeler ile günümüzdeki barış ortamı oluşmuştur (Gedik, 2017: 99).

Anlaşmanın uygulanma oranlarının yanında ülkede barış anlaşması kapsamında olumlu değişimlerin gerçekleştiği görülmektedir. Çatışma kaynaklı ölüm sayılarında ve göç oranının azalış göstermesi, ekonomik iyileştirmeler ve siyasal katılım ve temsilin artması

örnek olarak gösterilebilmektedir. Fakat Kolombiya’da barış anlaşması ile silahlı çatışmalar sona erse dahi yasadışı uyuşturucu başta olmak üzere diğer silahlı örgütler ile ilgili sorunlar da tam anlamıyla çözülememiştir. Ülkede sosyal liderlerin öldürülmesi çatışma sürecine yeniden dönülmesi endişesini güçlendirmektedir.

Barış anlaşması ülkede yaşanan olumlu değişimlere rağmen uygulama oranlarına bakıldığında anlaşmanın uygulanmasının tamamlanmasının zaman alacağı görülmektedir. Anlaşmanın ilk yıllarında uygulamanın tamamlanma oranlarının düşük olması kalıcı barışı inşa etmek amacıyla yapılması gereken toplumsal siyasal, ekonomik ve sosyal dönüşümleri geciktireceği açıktır.

Günümüzde Kolombiya hükümeti tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını dolayısıyla politikalarını sağlık alanına yoğunlaştırmıştır. Bu sebeple barış inşası öncelikli durum olmaktan çıkmış bu dönemde geri plana atılmıştır. Bu durumun ülkedeki kalıcı barış inşasını olumsuz yönde etkileyebilme ihtimali de mevcuttur (Sezek, 2020: 96). Tüm bunlar değerlendirildiğinde Kolombiya’da kalıcı barışın inşasının hedeflenenden çok daha uzun süreceği sonucu çıkarılabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Afat, E. (2010). Kolombiya: Latin Amerika'nın En Uzun Savaşı. K. İnât, B. Duran, ve Ataman içinde, *Dünya Çatışmaları:Çatışma Bölgeleri ve Konuları* (s. 830-831). Nobel Yayıncılık.
- Aktaş, C. (2006). Feminizmin Beyaz Batılı Kadın Seçkinciliği. *Uluslararası İnsan Haklarında Yeni Arayışlar Sempozyumu*, (s. 1-20).
- Alkan, N. (2013). *Gençlik ve Radikalizm. Terör Örgütlerinde Kimlik İnşa Süreçleri*. İstanbul: Karakutu Yayınları.
- Altınbaş, D. (2010). *Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm*.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/iukad/issue/728/7858> adresinden alınmıştır
- Anadolu Ajansı. (2017, 09 05). *Kolombiya*. 12 28, 2020 tarihinde
<https://www.aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/kolombiya/901870> adresinden alındı
- Anderlini, S. N. (2007). *Women Building Peace: What they do, Why it Matters*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Andermahr, S. (1997). *A Concise Glossary of Feminist Theory*. London: Arnold.
- Andermahr, S., Lovell, T., Walkowitz, C. (1997). *A Conclise Glossary of Feminist Theory*. New York: Arnold.
- Arman, N., ve Şerbetçi, D. (2012). Postkolonyal Feminist Teoride Milliyetçilik, Militarizm ve Savaş Karşıtlığı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(3), s. 65-83.
- Arnson, C. J. (2005). *The Peace Process in Colombia with the Autodefensas Unidas de Colombia-AUC*. Woodrow Wilson Center Report on the Americas #13.
- Ateş, C. (2009). *Kolombiya Dağlarının İsyanı Önderi: Manuel Marulanda Velez*. Ütopya Yayınevi.
- Aygen, M. (2020). Self-Determinasyon ve Terörizm: PKK Terör Örgütü. *Journal of Social and Humanities Sciences*, 7(64), 4013-4025.

- Ayhan, H. (2011). Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı. *Güvenlik*(21), 117-147.
- Azevedo, C. V. (2014). Demobilizing and Reintegrating FARC Fighters: The Challenges Faced to End The Forever War. *Revista Brasileira de Ciencias Policiais*, 71.
- Baharççek, A. (2000). Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 11-27.
- Bal, M. A. (2003). *Savaş Stratejilerinde Terör*. İstanbul: IQ Yayıncılık.
- BBC News. (2016, 10 3). *Kolombiya'da barış anlaşması referandumda reddedildi*. 03 20, 2021 tarihinde BBC News: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37537899> adresinden alındı
- BBC News. (2016, 10 7). *Nobel Barış Ödülü Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'un*. 03 20, 2021 tarihinde BBC News : <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37583352> adresinden alındı
- Beauvoir, S. d. (1993). *Kadın "İkinci Cins"*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Biçer, G. (2018). Suriye İç Savaşında Kadınların Durumunun Feminizm ve Feminist Güvenlik Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Skinner, D., and Stanworth, M. (1996). *Introductory Sociology*. London: MacKays of Chatham PIC.
- Botero, F. (2011). *Partidos y Elecciones En Colombia*. Bogota: Universidad de Los Andes Facultad de Ciencias Sociales- Departamento de Ciencia Politica.
- Britannica. (2021, 03 03). *Colombia*. 02 28, 2021 tarihinde <https://www.britannica.com/place/Colombia> adresinden alındı
- Brittain, J. J. (2010). *Revolutionary Social Change in Colombia: The Origin and Direction of the FARC-EP*. New York: Pluto Press.
- Burkett, E. (tarih yok). *Feminism*. 11 30, 2020 tarihinde Britannica. adresinden alındı

- Canik, M. E. (2019, 09 04). *Kolombiya'da yarım asırlık iç çatışmanın kısa süren barış süreci*. 08 03, 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kolombiyada-yarim-asirlik-ic-catismanin-kisa-suren-baris-sureci/1572617> adresinden alındı
- Cihangir, İ. (2020). *2012-2017 Yılları Arasındaki Kolombiya Barış Sürecine CNN INTERNATIONAL'ın Etkisi*. Tasam.
- Cnnturk. (2016, 09 26). *Kolombiya'da silah bırakan FARC'ın yarım asırlık öyküsü*. 05 03 2021 tarihinde CNNTURK: <https://www.cnnturk.com/dunya/kolombiyada-silah-birakan-farcin-yarim-asirlik-oykusu?page=1> adresinden alındı
- Cordoba, P. (2002). *Women in the Colombian Congress*. Sweden: IDEA.
- Çağlar, A. (1997). Terör ve Örgütlenme. *Amme İdaresi Dergisi*, 30(3), 119-133.
- Çakır, S. (2016). feminizm: ataerkil iktidarın eleştirisi . H. B. Örs(der) içinde, *19. Yüzyıldan 20.Yüzyıla Modern Siyasal İdeolojiler* (ss. 412-475). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çalışır, H. (2019). *Kolombiya-FARC Barış Süreci: Bir Çatışma Analizi*. Konya: Yüksek Lisans Tezi.
- Çınar, Y. (2017). *Kolombiya Sorunu:Taraflar, Sebepler, Çözüm Süreci ve Öneriler. Küresel Riskler ve Bölgesel Krizler*. içinde İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Çınar, Y. (2017). Terörizmin Uluslararası Sistem ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Ortak Tanımlama Sorunu. *Bilge Strateji*, 9(17), 33-57.
- Çınar, Y., ve Avcı, Y. (2017). *Kolombiya Sorunu:Taraflar, Sebepler, Çözüm Süreci ve Öneriler. Küresel Riskler ve Bölgesel Krizler*. içinde İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Daşlı, G., Alıcı, N., Figueras, J. P. (2018). *Barış ve Toplumsal Cinsiyet:Kolombiya Barış Süreci*. Demos Yayınları.
- Democratic Progress Institute. (2013). *Kolombiya'da Siyasal Şiddetve Henüz Olgunlaşmayan Barış Süreci*.

Democratic Progress Institute. (2013, Aralık). *Kolombiya'da Siyasal Şiddet ve Henüz Olgunlaşmayan Barış Süreci*. 12 28, 2020 tarihinde <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2013/06/Colombia-Paper-Turkish.pdf> adresinden alındı

Democratic Progress Institute. (2016). *Kolombiya'da Barış* 12 03, 2021 tarihinde <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2016/04/Background-to-the-Conflict-and-Peace-Process-Brief-Turkish.pdf> adresinden alındı

Democratic Progress Institute. (2016, Nisan). *Kolombiya'da Hükümet ile Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELN) Arasında Yürütülen Barış Görüşmeleri*. 23 03, 2021 tarihinde <https://www.democraticprogress.org/wp-content/uploads/2016/04/Colombia-Peace-Talks-with-ELN-Brief-Turkish.pdf> adresinden alındı

Dilmaç, S. (2011). Terörizmde Tanım Sorunu ve Yaklaşımlar. *Doktora Tezi*. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

Diplomatikstrateji.com. (2019, 09). *Kolombiya Hükümeti ve FARC Arasındaki Barış Süreci* . Diplomatik Strateji: <https://www.diplomatikstrateji.com/kolombiya-hukumeti-ve-farc-arasindaki-baris-sureci-kronolojik/> adresinden alındı

Doğan, F., ve Özlük, D. (2016). Feminist Uluslararası İlişkiler ve Uluslararası İlişkiler Eleştirisi:Cinsiyet,Devlet ve Güvenlik. *SÜ İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 53-69.

Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Ekiz, Z. (2020, Kasım). Sempatizan, Fail?: Dört Dalgada Kadın Teröristler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(2), s. 555-576.

FBI. (tarih yok). *Terrorism*. 02 10, 2021 tarihinde https://www.fbi.gov/investigate/terrorism?__cf_chl_jschl_tk__=9bd683f68e16c2e509d52a8c733603eb9612d253-1613173037-0-AbcouGr8rQ_qGGs9HZaXg11qai5lRB6HM3gH8KYJWo-oTzhmWQYklaMxRjuRgpxdxL6ljpqufaZbv_nNdc8Fdwb_j5lKZuK7lin1WQvYMxFN3qcF1N2GIZvXQrlpqedD4OCloUZwQYS adresinden alındı

- Final Agreement to End the Armed Conflict and Build a Stable and Lasting Peace*. (2016, 11 24). 03 29, 2021 tarihinde Peace Agreements: <https://www.peaceagreements.org/view/1845> adresinden alındı
- Fraser, N. (2009). *Feminizm, Kapitalizm ve Tarihin Oyunu*. 23 02, 2021 tarihinde Feminist Yaklaşımlar: <http://www.feministyaklasimlar.org/sayi-09-ekim-2009/feminizm-kapitalizm-ve-tarihin-oyunu/> adresinden alınmıştır
- Ganor, B. (2002). Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter? *Political Practice and Research*, 3(4).
- Gedik, Ö. (2017). 50 Yıllık Savaştan Barış Görüşmelerine Giden Mücadele:Farc ve Kolombiya Örneği. *Yüksek lisans tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Genç, M. O. (2015, 4 9). *Kolombiya'daki FARC Hareketi ve Etkileri*. Tuiç Akademi: <http://www.tuicakademi.org/kolombiyadaki-farc-hareketi-ve-etkileri-mehmet-orkun-genc/> adresinden alınmıştır
- Gençtürk, T. (2012). Terör Kavramı ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar. Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Gonzalez, F. (2004). The Colombian Conflict in Historical Perspetive . *Accord Colombia's Peace Processes*. içinde London: Conciliation Resources.
- Helvacıköylü, G. (2007, 02 13). *Terör nedir*. 11 10, 2020 tarihinde Tasam.org: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/515/teror_nedir adresinden alındı
- Herbolzheimer, K. (2016). *Innovations in the Colombian Peace Process*. 12 29, 2020 tarihinde http://www.cr.org/downloads/NOREF_CR_Report_Colombia%20Innovations_final.pdf adresinden alındı
- Herrera, N., and Porch, D. (2008). Like going to a fiesta' – the role of female fighters in Colombia's FARC-EP. *Small Wars & Insurgencies*, 19(4).
- Heywood. (2013). *Siyaset*. Adres yayınları.
- Historical Memory Group. (2016). BASTA YA! Colombia: Memories of War and Dignity.

Hooks, B. (2002). *Feminizm Herkes İçindir*. İstanbul: Çitlembik yayınları.

İnsamer. (2020, 12 28). *Kolombiya*. 12 03, 2021 tarihinde https://insamer.com/tr/kolombiya_1766.html adresinden alınmıştır

Kalınbacak, M. (2019). Kolombiya'daki Barış Sürecinin Radikal Demokrasi Teorisiyle Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karabel, S. (2017). Avrupa Birliği ve Kolombiya Barış Süreci (II). *Bilgesam*(1361).

Karabel, S. (2017, Ocak 6). Kolombiya’da FARC ile Barış Müzakereleri Süreci (I). *BİLGESAM Analiz/ Latin Amerika*(1351).

Karacasulu, N., ve Ovalı, Ş. (2004). Terör: Kavramsal Çeşitlilik. *Mülkiye Dergisi*, 28(243), 50-63.

Karadağ, A., ve Sabancılar, S. (2012). Toplumsal Cinsiyet” ten “Çoklu-Kesişen Farklılıklar” a Küreselleşme ve Kadın. *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi-II: Küresel Değişim ve Demokratikleşme*, 90-101.

Karaosmanoğlu, A. (2016). Bir Uluslararası İlişkiler Teorisi olarak Feminizm. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara

Kartal, A. B. (2014). Uluslararası Terörizmin Değişen Yapısı ve Terör Örgütlerinin Sosyal Medyayı Kullanması: Suriye’de DAEŞ ve YPG Örneği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*(27), 39-77.

Kaya, B. (2019, 10 13). *Kadın Çalışmaları Kitaplığı – 1*. 03 22, 2021 tarihinde Sosyal Bilimler: <https://www.sosyalbilimler.org/kadin-calismalari-kitapligi-i/> adresinden alındı

Kazman, M. (2019). Women of the FARC. William J. Perry Center for Hemispheric Defense Studies.

Kolay, H. (2015, Nisan). Kadın Hareketlerinin Süreçleri, Talepleri ve Kazanımları. *EMO Kadın Bülteni*(3).

- Köksoy, F. (2017). İç Silahçı Çatışmaların Çözümünde Müzakere Süreçleri:Kuzey İrlanda ve Kolombiya Deneyimleri Üzerine Bir Analiz. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.
- Köksoy, F. (2020). *Çatışma Çözümü:Kuzey İrlanda ve Kolombiya Deneyimleriyle Barışa Giden Yol*. Nobel Yayınları.
- Köseli, M., ve Yaşar, M. (2009). Uyuşturucu, Terör ve FARC:Kolombiya'nın (Narko) Terörle Mücadelesi. İ. Bal, ve S. Özveren içinde, *Uzak Doğudan Yeni Kıtaya Terörle Mücadele*. Ankara: USAK Yayınları.
- Kroc Institute for International Peace Studies. (2018). *State of Implementation of the Colombia Peace Agreement Report Two*.
- Kroc Institute for International Peace Studies. (2019, 04 9). Peace Accord Implementation in Colombia Continues to Progress Two Years In Media Advisory.
- Kurt, S. (2019). “Yeni Terörizm”in Geleceğin Güvenlik Ortamına Etkileri: Daes Örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 13(25), 133-161.
- Library of Congress . (2010). *Colombia A Country Study*. (R. A. Hudson, Dü.) Federal Research Division.
- MFA. (2020, 12 28). *Kolombiya*. <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-kunyesi.tr.mfa> adresinden alınmıştır
- MFA. (2020). *Kolombiya'nın Ekonomisi*. 03 19, 2021 tarihinde MFA: <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-ekonomisi.tr.mfa> adresinden alındı
- MFA. (tarih yok). *Türkiye - Kolombiya Siyasi İlişkileri*. 02 27, 2021 tarihinde <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-ekonomisi.tr.mfa> adresinden alındı
- Michel, A. (1984). *Feminizm*. Kadın Çevresi Yayınları.
- Mora, Y. B. (2016, 09 04). *Barış yalnızca kadınlarla olanaklıdır!* 03 19.2021 tarihinde evrensel.net: <https://www.evrensel.net/haber/289373/baris-yalnizca-kadınlarla-olanaklidir> adresinden alınmıştır

- Namlı, H., ve Aslan, A. (2020, 08 07). *Çocuk kaçırarak PKK annelerin kararlılığıyla çözülüyor*. 02 03, 2021 tarihinde AA: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cocuk-kaciran-pkk-annelerin-kararlilikyla-cozuluyor-/1934458> adresinden alındı
- Organización Nacional Indígena de Colombia (ONIC). (2012). *Las mujeres indígenas, víctimas invisibles del conflicto armado en Colombia*. 04 03, 2021 tarihinde https://manzanadiscordia.univalle.edu.co/index.php/la_manzana_de_la_discordia/article/view/1567/pdf adresinden alındı
- Otramérica. (2012). *Sexual violence against indigenous women as a weapon of war*. 01 03, 2021 tarihinde <http://otramerica.com/solo-texto/temas/sexual-violence-against-indigenous-women-as-a-weapon-of-war/2012> adresinden alındı
- Öğütçü, B. (2013, 11). *Feminist Teori ve Terörizm*. 01 26, 2021 tarihinde <https://politikakademi.org/2013/11/feminist-teori-ve-terorizm/> adresinden alındı
- Özdemir, E. (2006). Sınır aşan Örgütlü Suç Gruplarının Uluslararası Güvenliğe Etkilerinin Kolombiya ve İtalya Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi. Yüksek lisans tezi Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Güvenlik Bilimleri Ana Bilim Dalı, Ankara
- Özdemir, H., ve Aydemir, D. (2019). Dördüncü Dalga Feminizm Üzerine. *Social Sciences Studies Journal*, 5(32), 1706-1711.
- Özerkmen, N. (2004). Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 44(2), 247-265.
- Öztürk, S., ve Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 1(2), 85-106.
- Peaceinsight. (tarih yok). *Colectivo de Mujeres Pazificas de Cali*. 04 03, 2021 tarihinde <https://www.peaceinsight.org/en/organisations/colectivo-de-mujeres-pazificas-de-cali/?location=colombia&theme> adresinden alındı
- Prügl, E. (2003, Haziran). Gender and War: Causes, Construction and Critique. *Symposium(www.apsanet.org)*, 1(2), 335-342.

- Rand.org. (2020, 12 27). *Origins and Development of the Guerrillas*.
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1339/MR1339.ch3.pdf adresinden alınmıştır
- Registraduría Nacional Del Estado Civil. (2016). *Plebiscito 2 Octubre 2016 República de Colombia*. 03 15, 2021 tarihinde Registraduría Nacional Del Estado Civil:
https://elecciones.registraduria.gov.co/pre_plebis_2016/99PL/DPLZZZZZZZZZZZZZZZZZZ_L1.htm adresinden alındı
- Restrepo, E. M. (2016). *Leaders against all odds: Women victims of conflict in Colombia*. Palgrave Communications.
- Rettberg, A. (2019). Peace-Making Amidst an Unfinished Social Contract: The Case of Colombia . *Journal of Intervention and Statebuilding*, 1-17.
- Rojas, C. (2004). *In the Midst of War: Women's Contributions to Peace in Colombia*. Hunt Alternatives Fund.
- Roskin, M. (2001, Winter). Crime and Politics in Colombia: Considerations for US. *Parameters*, 4(31), 126-134.
- Roskin, M. G. (2001). Crime and Politics in Colombia: Considerations for US Involvement. *The US Army War College Quarterly: Parameters The US Army War*, 31(4). 03 01, 2021 tarihinde The US Army War College Quarterly: Parameters. adresinden alındı
- Ruiz-Navarro, C. (2019, 02 19). *A feminist peace in Colombia?* 03 28, 2021 tarihinde Heinrich Böll Stiftung: <https://www.boell.de/en/2019/02/14/feminist-peace> adresinden alındı
- Sabırlı, O. (2016). *Bir savaş aracı olarak Kadın*. Detay Haber.
- Salas-Salazar, L. G. (2016). Conflicto armado y configuración territorial: elementos para la consolidación de la paz en Colombia. *Bitácora Urbano Territorial*, 26(2).
- Sánchez, G., and Wills, M. E. (2012). El Placer Mujeres, Coca y Guerra En El Bajo. *Informe del Grupo de Memoria Histórica de la Comisión Nacional de Reparación y Reconciliación*.

- Saraçlı, M. (2007). Uluslararası Hukukta Terörizm. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 1049-1078.
- Segura, R., and Mechoulam, D. (2017). Made in Havana: How Colombia and the FARC Decided to End the War. *International Peace Institute*.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İnsan Yayınları.
- Sezek, E. N. (2020). Kolombiya Devleti İle Farc Arasındaki Barış Anlaşması Ve Kolombiya'da Barış Anlaşması Sonrası Süreç. *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya
- Sjoberg, L. (2009). Feminist Interrogations of Terrorism. *Terrorism Studies*, 23(1), 69-74.
- Sputniknews. (2016). 15 yıllık kadın FARC gerillası: Kürtaja zorlananlarımız oldu. 02 03, 2021 tarihinde Sputniknews: https://tr.sputniknews.com/guney_amerika/201609261025003890-farc-kadin-gerilla-kurtaj/ adresinden alındı
- Stanski, K. (2006). Terrorism, gender, and ideology: A case study of women who join the revolutionary armed forces of Colombia (FARC). *The making of a terrorist: Recruitment, training, and root causes*, s. 136-150.
- Steans, J., and Lloyd, P. (2005). *Introduction to International Relations: Perspectives and Themes*. Harlow: Pearson education.
- Şahin, Y. (2015). Terörizm: Tanım(Lanamamas)I, Tarihseldönüşümü, Uluslararası Hukuktaki Yeri Vemücadele Yöntemleri. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 7(3), 145-171.
- Şahinoğlu, S. (2015). Avrupa Birliği Güvenlik ve Terör. *Yüksek Lisans Tezi*. Başkent Üniversitesi, Ankara
- Şen, Y. F. (2015). Terörün ToplumlarÜzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış:PKK Terörü ve Ağrı Gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 17-70.
- Şimsek, M. (2016, Mart-Nisan). Terörizm:Kavramsal bir Çalışma. *Akademik Bakış Dergisi*(54), 319-335.

- Şimşek, H. H. (2019). Etnik Terör ve Kadın İntihar Saldırıları: Tamil Eelam Kurtuluş Kaplanları, *Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 163-175.
- TC. İçişleri Bakanlığı. (2017, Şubat). *PKK/KCK Terör Örgütünün Çocukları ve Kadınları İstismarı*.02 03, 2021 tarihinde https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/PAK_KOCUK_almanca.pdf adresinden alındı
- TDK. (2011). Türkçe Sözlük. ANKARA.
- Terörle Mücadele Kanunu*. (1991, 04 12). 10 26, 2020 tarihinde T.C Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTerip=5> adresinden alındı
- The Inter-American Commission on Human Rights. (2005). *Violence And Discrimination Against Women In The Armed Conflict In Colombia Violence And Discrimination Against Women In The Armed Conflict In Colombia*.
- The Office of the High Commissioner for Peace. (2014). Learn About The Peace Process In. Colombia .
- The Office of the High Commissioner for Peace. (2014). *The Agreement Regarding the Victims of the Conflict*.
- Tickner, J. A. (1992). Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving Global Security. *Colombia University Press*.
- Timeturk. (2017, 12 10). *IRA Örgütü nedir?* 12 27, 2020 tarihinde <https://www.timeturk.com/ira-orgutu-nedir/haber-800587> adresinden alındı
- Topal, A. H. (2005). *Uluslararası Terörizm ve Terörist Eylemlere Karşı Kuvvet Kullanımı*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Trujillo-Gómez, A. (2013, 05 29). The Role Of Women in Peacebuilding in Colombia. *A Thesis* . Washington,DC: Georgetown University.

- Tür, Ö., ve Koyuncu, Ç. A. (2010). Feminist Uluslararası İlişkiler Yaklaşımı: Temelleri, Gelişimi, Katkı ve Sorunları. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(26), 3-24.
- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). 12 02, 2020 tarihinde Sozluk.gov.tr: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Türkiye Barolar Birliği. (2006). *Türkiye ve Terörizm*. Ankara.
- Türkoğlu, R. (2014). Kolombiya'da La Violencia Dönemi, Rojas Pinilla Askeri Rejimi ve Ulusal Cephe. *Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi*.
- Türkoğlu, R. (2014). *Kolombiya'da La Violencia Dönemi, Rojas Pinilla Askeri Rejimi ve Ulusal Cephe*. Ankara: Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Unidadvictimas. (2015). *Día internacional de la Eliminación de la Violencia contra la Mujer*. <https://www.unidadvictimas.gov.co/especiales/eliminacion-violencia-contra-mujer/index.html> adresinden alınmıştır
- Ülgen, P. (2018). Bir Ortaçağ Kadınının Aynasından Onur Ve Varlık Olgusu: Christine De Pizan. *Uluslararası Bilim, Eğitim ve Teknoloji Araştırmaları Kongresi Tam Metinleri*, 161-167.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*(35), 29-56.
- Wardlaw, G. (1982). *Political Terrorism: Theory, Tactics and Counter-Measures*. Cambridge University Press.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerçekleştirilmesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yayla, A. (1990). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 45(1).
- Yesevi, C. G. (2014). Female Terrorism. *European Scientific Journal*, 579-594.